

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. DECEMBER 6.

49. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Tanulásunk célja.

(Székfoglaló beszéd.)

Két évtizede immár, hogy hálára kötelező sorsom e szent falak közé vezetett. Midőn a két évtized életem útjának e legfontosabb pontjára elhozott, hőszen kezdve, munkaköröm átértéke és a betöltésére való törekvés, vagy közönyösen vétele és elhanyagolása már nem csak saját sorsomat határozza meg, hanem, bár szűk körben és csekély mértékben, befolyással van százak jellemének fejlődésére; most, onnan kezdve már, nem csak magamé vagyok, ki, ha a férfinak adott ösvényről leléptem, talán megnyugtathatnám magamat azzal, hogy muló életemmel együtt, elenyésznek a foltok is, hanem része egy örök életü erkölcsi testnek is, mely csak a szépnek és igaznak hódol; most, előttem álló munkám kezdetén, úgy érzem: feladatom megoldására első és mulaszthatatlan kötelességem, egy futó visszapillantást tennem a multra, mely ide hozott, s egy tekintetet előre vetni az útra, melyen haladnom, kijelölve van. Legyen hát, mindjárt székfoglaló értekezésem tárgya: magáról e pályáról való rövid elmélkedés.

Mikor, mint gyermektanuló, szegényes falu igénytelen köréből jöve, e nekem akkor fölötte nagynek látszó külön világban, ebben a kollegiumban, pályám első éveit töltém: akkor a tökéletes embert, a valódi férfit a tanárban láttam. De, miként is ne láttam volna úgy, mikor tanáraink szin-igazságot, megtisztult szépet tártak elénk minden órán, magasztalva, megjutalmazva mindent, mi az ily igazat és szépet létre hozza; osztorozva, büntetve, mi ezekkel ellentétben áll! Aztán, maguk is milyen igazak! Ismerik és jobban ismerik mindenkinél, úgy gondolám, minden jónak, boldogítónak igaz útját! Hisz, ha mi nagyot, magasztost tesz valaki, azt ő tőlük tanulta;

ha nagy és dicső lett valaki, az is az ő tanítványuk volt. Önnönmagam előtt is titkolva, csak félve mertem gondolni: oh, ha ezt a jószághoz vezető, szép tisztet nekem is megadná egykor istenem! És lelkemben e titkolt, féltett vágy folyton védő nemtőképp lebegett előttem. Haladtam utána, bár éreztem, hogy erőm csekély s láttam azt is, hogy ki ily nagy hivatás betöltését tűzi ki célul, annak szélesebb iskolát, több kiképzést kell magának megadnia, mint a minőt nekem nehéz anyagi körülményeim engednek. Mindegy gondolám, ám, legyen ez álom, ábrándkép, miután vágyódnom hasztalan, megyek utána tovább is; ilyen álmok felé csak törekedni is, boldogit!

Az idő eltelt. A féltve őrzött gyermekkori, álmokkép valósult. Bár régóta tudom már, hogy e tiszt nem áll abban a magasságban, hová világot nem ismerő gyermeki képzelmem emelé; a férfi-erény és nagyság nem velejáró, különös kiváltság, melyet megtartani, további küzdelem nélkül is könnyűség; az emberiség sorsának irányzásában sokkal csekélyebb tényező, mint akkor álmodám; hatalom, nagy vagyon, gondok nélküli kényelem ily egyszerű, zajtalan munkakörnek osztályrészül nem jut, világra szóló dicsőség, örök nevet szerző fényes hír szerény működéseig alá nem ereszkedik: s mostan elnyerése mégis nem kisebb, nem kevésbé boldogító örömmel tölti el szívemet, mint a minő hő vágygyal törekedtem egykor feléje. Örvendek a legtisztább, legigazabb örömmel, mert e tiszt, bármely kicsiny is a nagy világ szemében, magában véve, olyan szép, a milyennek sóvárgó képzelmem alkotá; megadja az álmodott külön világot, melyben önkénytelenül is a jónak s igaznak kell szolgálunk, mely, ha a külvilágban szenvedett sérelmek, csalódások kétségbe ejtik lelkünket, mint üdítő oáz a pusz-

tában, mindig megnyugtat, fölemel, az embereket, az életet újra megszeretteti. És hiszem, most még inkább, mint valaha, hogy a szó valódi értelmében vett jó tanár csak nemes lelkű, erkölcsileg jó ember lehet. Aztán, hogy lerójjuk azt, mivel az emberiségnek, a hazának, az egyháznak s önnönmagunknak tartozunk, e pálya, egyszerű volta mellett is, elég széles mezőt nyújt, nem az én gyöngye erőmnek, ki ezt némileg is csak fokozott igyekezettel pótolhatom, hanem olyanoknak is, kiknek a köznapinál kiválóbb tehetség adatott. De örvendek tisztém elnyerésén azért is, mert megtanultam én is, hogy az életben, ha lelkünkben gyakran úr támad, megnyugvást hozó meglepedést, magasabb rendű, föl-emelő élvezetet nem a kényelem s a nagy javak kínálta, rendszerint keserű utóizzal járó gyönyörök nyujtanak, hanem a nehéz munka, mely folyton új és erősebb küzdelmeket kíván.

E téren pedig oly munka kínálja élveit, melyhez szívemet, lelkemet, egész valómat igaz szeretet kapcsolja. Hála és köszönet érte azoknak, kik az ohajtott örömet élveznem, megadták! Hála és köszönet mindenekfelett a mélt. Előljáráságnak, a tek. tanári karnak, mely megkedveltetve velem a pályát, midőn mélyen lekötő támogatásával oda hatott, hogy a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés a hirdetett tanszék-re méltónak ítélte, módot nyujtott arra is, hogy szógalataimat éppen azon intézetben tehessem, mely nekem tanuló-éveimben nem csak a szellemi, de az anyagi tápot is adta; mely nekem valóban „Alma Materem“, s mely iránt táplált háláérzetem is csak munkára serkentő őrangyal leend előttem.

A tanári kar, tanárain hosszú éveken át, a mennyi alatt minden gyarlóságot elrejteni, nem lehet, midőn tagjai diszes sorába fölvenni méltatott. egy drága kincset: az önbizalmat, a hitet erősítette meg én bennem. S ki az az erős, ki nem érezte soha, hogy nélkülözhetetlen a táplálék a hitnek is, önnönmaga iránti hitének? Én hiszem, hogy azok is, kik valóban erősek s erőiket érzik, látják, nem egyszer vannak olyan helyzetben, mikor hosszas és mélyen beható munka s többszörös kísérlet sem hozza meg a kívánt és várt eredményt és sikert, mikor a siker telenség okozta lehangoltságban túlszigoru

kritikát alkalmazva, önmagukkal szemben, hitük, önbizalmuk meginogna, ha azt őszinte barátok biztatása nem támogatóvá jóakarattal. Oh, szükséges a jóakaró bátorítás éppen úgy, mint az erős kritika: ha ez lenyesegeti a fattyuhajtásokat s körültekintőbb munkára ösztönözve, felületességtől óv; amaz lankadó erőnket felujítja, mint virágot az öntözés s nehéz feladatunk megoldására segítő-kezet nyújt. S ha van valahol helye a kettőnek, egymással karöltve, úgy elkerülhetetlenül szükséges mindkettő e pályán. Mert, tanítani előirt paragrafusok rendelete szerint, sikerre nem vezetett és nem fog vezetni soha.

Mit tanítványaink sajátjává kívánunk tenni, azt nem elég csak tudni, a tudomány jelen állásának kívánalma szerint, pedig ez az első, de gondolkodással, felette való elmélkedéssel át kell éreznünk, át kell élnünk, saját vérünkkel kell változtatnunk előbb s tennünk kell ezt mindannyiszor, valahányszor átadni akarjuk, mert csak így adhatni életet, valót; csak így tehetjük tanítványainkat érettekké a tudnivalók átvételére; miszsióink betöltésére csak az az út vezet; tanításunk másképp holt betű marad, s mi minket is talán még inkább fagyaszt és fásít, magunk előtt pedig érdeklődő, a munka örömétől sugárzó vídám arcok helyett, álmos, unalomtól ellankadt, összeesett testeket fogunk látni, vagy legkedvezőbb esetben kezükbe akadó apró tárgyakkal játszó, pajkoskodó alakokat, mikor aztán rendre, utasítgatásokkal, kevésbé-többé felindult intelmekkel kell eltöltenünk a kiszabott időt, mi épp oly kevésbé táplálja erőnket, nemesíti kedélyünket, a mily kevésbé viszi elő dolgunkat a kitűzött cél felé. Itt százszor és újra százszor kell elmélkednünk ama kérdések felett, melyekről, mióta iskolák léteznek, elmélkedtek és irtak ugyan végtelen sokat, de a melyekről mégis elég sokat elmélkedni, elég jól és kimerítően írni, nem lehet, s melyeket megfejteni, teljesen talán csak a lét és nem-lét nehéz kérdéseinek megoldásával fognak. Itt újból és ismételten kell föltennünk magunknak a kérdést: mi az egész tanítás végcélja?

Balogh Károly.

(Folytatása következik.)

A zsidó felekezetek

a Jézus korában és Jézusnak azokhoz való viszonya.

(Folytatás.)

Főelvük, a szigorú önmegtartóztatás volt. Húst nem ettek, bort nem ittak, a házasságról lemondottak és magán-vagyonnal nem rendelkeztek. Mindezek a szokások magából a zsidóságból kimagyarázhatók és úgy tekinthetők, mint egyik, vagy másik levitai törvény túlhajtásai. Húst, p. o. nem ettek azért, mert a mózesi törvények szerint, a vér, mint a lélek, az élet székhelye, szent: ennél fogva, istené volt, megevése tehát szigorúan tiltott. A borivás ti alma meg a legmagasabb erkölcsi tökély állapotára, a Jáhvénak szentelt személyek názir-ságára vonatkozó levitai törvényvel áll kapcsolatban. A mi a coelibatust illeti, tény, hogy ezt a levitai törvények között sehol sem látjuk határozottan ajánlva, vagy éppen parancsolva, mindazonáltal ennek is megtaláljuk alapját ama tisztasági törvényben, a mely már a férj és nő közötti természetes közösülésért is tisztító-fürdőt rendel. Hogy magán-vagyonnal nem bírtak, ez ismét egy régi, a deüeronomiumon alapuló felfogásnak az eredménye, a mely szerint minden vagyon a Jáhve tulajdona és az egyes izraelita csak hasznélvezője annak. Hogy az a sok mosakodás, a mi náluk szokásban volt, az ó-szövetségből és kategorice a tisztasági törvényekből szintén kimagyarázható, talán felesleges is említenem.

A mi vallásos szertartásaikat illeti, ezek között első helyet foglal el az imádkozás, mi naponta többször ismétlődött ugyan, de valódi ünnepélyes jellege csak a reggeli és déli imádkozásnak volt. Utóbbi a közös ebéd alkalmával történt, mi náluk az áldozatok helyét pótolá, minthogy a jeruzsálemi templomba nem jártak, bár azzal évenkénti ajándékok küldése által, állandóan érintkezésben állottak. A jeruzsálemi templomba, nagy valószínűséggel, azért nem jártak föl, minthogy ellenkező esetben, részt kellett volna venniök az áldozati húsból csapott lakomában, az pedig nem fért össze a hús-évrre vonatkozó tisztasági nézeteikkel. Szintén csak a közös ebéd alkalmával olvasták az ó-testamentumot, a melynek egyszerű szavaiban a társaság képzetesebb tagjai bizonyos titkos, mély értelmet tudtak fölfedezni. Ezzel teljesen rokon ama másik szokásuk, a mely szerint különféle dolgok felől spekulációkat úttek. Így, p. o. spekuláltak az égboltozat vastagsága felől, istennek a világtól való távolsága, a teremtés igéinek értelme felől. És ezt tevék a farizeusok is. Az essenusok, azonban, még tovább mentek: ök az isten lényege felől is spekulációkat folytattak, a mit már a farizeusok, mint istentelen dolgot, határozottan elítéltek. De, még ennél is hátrányosabbnak találták a farizeusok az essenusoknak egy másik szokását, t. i. a gyógyítást.

A farizeusok meggyőződése szerint, az egyedüli gyógyító-mester Jáhve, a kinek dolgaiba semmiféle emberi lénynek beavatkozni, nem szabad. E meggyőződés-

sükből kifolyólag, az essenusokat, kik gyógyhatású növények plántálásával és keresgélésével is foglalkoztak: kuruzslóknak, ördög cimboráinak tartották és megvetésükkel, gyűlöletükkel sújtották. Az irántuk való gyűlölet tükröződik vissza a Flavius által fentartott zsidó átok-formulában is: „Hogy jutnál egy doktor körmei közé!”

E szekta, Jézus korában, teljes virágzásban volt. Kérdés: vajjon Jézus nem vett-e tőlük valamit által? E kérdésnek kiváló fontosságot kölcsönöz az a körülmény, hogy, mint már említém, némelyek a keresztyénséget egyenesen az essenizmusból akarják származtatni. És, csakugyan, első tekintetre, annyi hasonlatosságot találunk Jézus és az essenusok elvei között, hogy hajlandóságot érzünk magunkban, meghajolni e felfogás igazsága előtt. Tudjuk, ugyanis, Jézusról, hogy szegény volt, mint ök; a házasságról lemondott, mint ök; tiltá az esküt, éppen mint azok; nagyra becsülte az imádkozást és kevéssé az áldozatokat, éppen mint korának e zsidó szerzetesei. De, hasonlitsuk csak közelebről össze ez elveket és nézzük meg, ha vajjon Jézus csakugyan velük egyértelműleg gondolkozott és tanított-e a dolgok felől?

Tény, hogy Jézus teljesen vagyontalan volt és kizárólag a szeretet adományaiából élt. Egy pálcát, egy pár sarut és egy felső ruhát teljesen elegendőnek tartott a körüljáró tanítványok számára, míg a pénz utáni vágyakozást határozottan károsnak ítélte. Ő maga, különösen a szegényekhez vonzódott, azért, mert ezek megérték az ő lelkes, költői oktatásait; mert tapasztalá náluk az üdv után való sovárgást, a vallásos szükségérzetet, az élénk fogékonyságot úgy, hogy ezekre tekintettel, méltán nyilatkozhatott így, midőn életre keltő szavaival közöttük állott: „boldogok vagytok. ti szegények!” És mégis, Jézusnak e kérdésre vonatkozó felfogása nem egy az essenusokéval. Jézus, ugyanis, a szegénységet nem tartá erénynek. Egyetlen egyszer kívánta egy gazdag ifjútól vagyonának eladását, de ezt is csak azért, hogy az ifju önmegtartóztató szeretetét próbára tegye.

A mi a házasságot illeti, erről Jézus részletesen nyilatkozik, azon alkalommal, midőn az ujjongó tömeggel, a Jordánon túl, utolsó jeruzsálemi útján halad. Nem lehetetlen, hogy ugyanekkor az essenusokkal is érintkezésbe jött és e kérdésre vonatkozólag eszmét cserélt velük. Bármint álljon a dolog, annyi tény, hogy Jézus nem osztá a házasságra vonatkozó felfogásukat, a mennyiben ő a házasságot igen nagyra becsülte és a családot úgy tekinté, mint az erkölcsi világrend képét. A házassági elvásra vonatkozó mózesi rendeletet szükséges rosznak tartá, de különben, felfogása szerint, a házasság oly szent kapocs, „melyet isten szerkesztett és ember el nem választhat” (Mát. 10, 10). Másfelől, azonban, azt tapasztaljuk, hogy a midőn meghittjeinek, kedves tanítványainak kicsiny, bizalmas körében van és szavait kizárólag hozzájuk intézi: a nőlen állapotnak ad előnyt a házasság felett (Mát. 19, 10-12). De, ez csak annyit tesz, hogy Jézus valamint magára nézve, úgy az apostolokra nézve is, ama kritikus napokban, magas

miszsiójuk méltó betölthetése érdekében, a nőtlenséget célszerűbbnek ítélte a nős állapotnál és ezért ajánlá azt tanítványainak. De, világért sem követeli, hogy e nyilatkozatát általános értékű parancsnak tekintsék; csak annak kellett a mester ajánlatát kötelező parancsnak tekinteni, a ki a magasabb érdekeknek ez áldozatot meghozhatá. E szerint, a házasság kérdésében, Jézus és az essenusok nem egy álláspontot foglalnak el.

Józsa Zsigmond.

(Vége következik)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, nov. 25 26.

(Vége.)

A kézdii esperes utasítást kér, hogy a múlt évben az egyházmegyei közgyűlés tagjai közül, a törvény értelmében tíz évre választott tanács-birákkal mi történik, ha a következő évi restauracio alkalmával egyházmegyei képviselőkké nem találnának megválasztani? Az Igazg. Tanács erre azt feleli, hogy a törvény a tanács-birákat tíz évre és a közgyűlés tagjai sorából rendelve választani, de ily minőségükben csak az egyházmegyei tanácsban adván számukra tagsági jogokat, a megválasztott tanács-bírák tiszte tíz évig tart, a közgyűlés tagjai, azonban, csak abban az esetben lesznek, ha ilyenekké a restauracio alkalmával ismét megválasztatnak.

A Pilz Gusztáv fejedelmi mentvénye díjában a Kolozsvártt felállítandó theologiai akadémia és tanárképző intézetnek adományozott 200 frt. ez alap-pénztárába beutaltatik.

A zabolai egyházközség, a volt papja által önkintesen keresztül vitt, de az Igazg. Tanács által utóbb megsemmisített kepeválság túlélvezéséből támadt követelésének tisztázása s viszont az idő közben meghalt pap özvegyének, kit azonban férje élte végszakában elüldözött magától, kegydíj-javadalma kerülvén elintézés alá: az Igazg. Tanács utasítá az egyházközséget, hogy volt papja hagyatéka ellenében bírói úton érvényesítse, egyházi bíróságunk és Igazg. Tanácsunk által már megállapított követelését, valamint helybehagyá az egyházközség kegyeletes határozatát, melylyel, bár törvényesen kötelezve nem volt, az ártatlan özvegynek a papi fizetés ez évi jan. 1-jétől ápr. 24-dikéig járó részletét kegyadományképpen kiutalta.

A tacsai és galaci régebben társított egyházközségek kántor-tanítói javadalmi egyesítettek s ezek egyesítéséből kell vala kitelnie amaz évi 100 frtnak, a melyet a Tacson utóbb felállított állami iskolának és tanítójának az egyházközség ígért. Ám, a hivek, ugy látjuk, éppen az esperes biztatására, az államiskola felállításával feloldva képzelték magukat a kántor-tanítói kepefizetés alól s a fekvőkkel is ugy gazdálkodtak, hogy már két évi tartozásukkal vannak hátrálékban s most is csak 37 frt. évi jövedelemmel akarnak a fekvők után beszámolni. Az Igazg. Tanács előlegezi ugyan a két egy-

házközség központban kezelt tőkéjének felgyült kamataiból az állami iskolának és tanítójának megígért és hátrálékos két évi fizetendő 200 frtban s a f évi tartozás hiányát is, de berendeli a fekvők jövedelmeztetését illető ügyiratokat s szükség esetén maga fog intézkedni a kellő értékesítésről.

Egy macskás-vidéki vételre felajált nagyobb jószág ügyiratai, az ajánlattevő kértére, visszaadtnak

A krajcáros élőtoke állását a pénztárnok, vett felhívásra, kimutatván, az utóbbi években felgyült kamatokból 1,500 frt. utaltatik ki szegény iskolák tanszerekkel való ellátására, a tanügyi előadó korábbi előterjesztése alapján megállapított amaz össz-szükségletek részben való fedezésére, melyek az egész egyházkerületre nézve 2.041 frtot tettek vala ki. A pénztárnok egyszerűsmind utasított, hogy a toke kamatainak ezután feleleségeit ne tőkésítse, hanem felhasználható összegekkint külön kezelje.

A várhegyi egyházközségnek, a korább tett ígérethez képest, a 300 frtnyi építkezési segély, a beérkezett és elfogadott kötelezvény ellenében, kiutaltatik.

Báró Wesselényi Miklós, a nyirsidei magyarság megvédésére, iskola-házat építvén s azt a Wesselényi-egyletnek ajándékozván, az egylet most ez iskola állandó segélyekint, bizonyos föltételek mellett, évi 150 frtot kér, a tanító ottan kántori teendőket is végzendő levén. Az Igazg. Tanács a segélyt a konverzio-többletből megszavazza arra az időre, mig az iskola az egylet tulajdonában marad s a leendő kántor felügyelete érdekében Nyirside-Göresönhez leendő affiliációjának ügyét, az esperes útján, megindittatja.

Az egeresi egyházközség iskola alapítását tervezvén, az Igazg. Tanács, az idő közben megürült papi állomásra való tekintettel, azt a kérdést vetette föl ha nem volna-e célszerűbb, az ottani csekély számú hivek lelki gondozásáról más úton gondoskodni s a nyomorúságos kántori fizetést a csekély papi javadalom egy részéből feljavítva, a paplakot jó iskolává és tanítói lakká átalakítva, e fontos helyen megfelelő iskolát rendezni be? Az egyházközség e tervet helyeselvén, a leendő tanító javadalmát 308 frtban mutatja ki, a papi kanonika porció 15 holdja a beszolgáló pap javadalmazására levén fordítandó. Az Igazg. Tanács a tanítói állásra a pályázatot kiiratja, a tanítást a papi lakban azonnal megkezdeti, az affiliáció iranti eljárást és az épület célszerű átalakításának tervezetét egyszerűsmind, a szabályok értelmében, folyamatba indítván.

A fogarasi kis-papi állomás, melylyel eddig tanítótság is járt, megürülvén, püspök aa. egy már régebben táplált tervhez képest, olyképp intézkedett, hogy az üres állomás ezúttal csak egy évre töltesék be, mig törvényes úton elintézés nyer az a kérdés: hogy szétválasztassék-e a kis-papi, meg a tanítói állomás, a kispapnak a diasporákban is sok teendője levén, s ha szét, miképpen történjék ez? Az egyházközség néhány tagja most, félreértve főt. püspök aa. ez intézkedése

Igazg. Tanácsunkhoz folyamodott az ellen s kérte, hogy választó-jogukban védessenek meg. A felfolyamodók felvilágosítatnak tévedésük felől s utasítatnak, hogy a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség ide vonatkozó tárgyalásai alkalmával érvényesítsék autonóm jogaikat.

É—n.

A sepsii egyházmegyéből.

Egyház negyénk folyó 1888, november hó 22-én tartotta meg évi rendes őszi közgyűlését a s.-szt.-györgyi Mikótanoda nagy termében, melyre a meghívott tagok, ugy a világiak, mint az egyháziak sorából, elég szép számmal sereglettek össze. Pontban tiz óraker egyházmegyénk esperese, Csiszér Gábor aa. meleg szavakban üdvözölve az egybegyűtöket, istennek segedelmét, áldását kérte az elvégzendő szent munkára s egy szépen kidolgozott elnöki megnyitóban mutatta föl az egyházmegyénk életében lefolyt utóbbi idő eseményeit; élő bizonyágai levén ezek azon fáradalmas munkának, bölcs intézkedéseknek, melyeket az egyházmegye Elöljárósága végez, hová-tovább, annál nagyobb sikerrel, folyton erősítve, fejlesztve anyaszentegyházunk egyetemének szent érdekeit.

E megnyitóban adott hű képekből látnunk lehele a sok és nehéz terhet, mely a kormányzó testületek vállaira, az átalakulásoknak e korszakában, oly nagy mérvben nehezedik s jól esett hallanunk a felolvasottakból, hogy az anynyi oldalról fenyegető megpróbáltatás, küzdelem, nehézség dacára is, egyházmegyénk hajója lépésről-lépésre halad a révpárt felé, hol a kitartó, nemes munka jutalma elmaradni, nem fog.

Elismeréssel tétetett említés azon számtalan segélyezésről, melyeknek következtében nem csak egyes egyházközségek emeltettek föl a nyomorból, de elhagyatott hitsorsosaink lelki életének felvirágoztatását bizonyító hajlékok emeltettek eddig üres helyeken és oh, hány özvegynek, árvának könyei törültettek el a kiosztott fillérekkel!

És mig egyfelől örömet fejezte ki esperes aa. a felett, hogy a halál öldöklő anyyala egyházmegyénkől áldozato nem kiváut a közelebbi időben, másfelől, igen szép szavakban, a fájdalomnak hangján tett említést azon nagy veszteségről, mely a br Kemény Gábor felejthetetlen emlékű főgondnokunk elhunytával sujtotta erdélyi anyaszentegyházunkat.

Esperes aának e nagy hatáusu és éljenzéssel fogadott megnyitó-beszéde után, a gyűlés tárgysorozata olvastatott föl, mely változtatás nélkül elfogadtatott.

A tárgysorozat rendjén, felolvastatott a mult gyűlés jegyzőkönyve, mely kevés változtatással. helybehagyatott.

Azután, Csiszér Gábor, esperes aa olvasta a törvényeink értelmében megállapított új vizsgálati rendszeren alapuló esperesi jelentését. Hogy mily nagy felelősséggel, mily sok teherrel és munkával jár ez újabb vizsgálat, meggyőződhattünk e kimerítő jelentésből. De egyszersmind el is ismerhetjük, hogy ha bár, a régi módszerrel összehasonlítva, meg van nehezítve ez új vizsgálati rendszer, sokkal célra

vezetőbb, világosabb, sikere előnyösebb, mint a régi volt. Kimélet nélkül vonatott le a lepel s nagyon változatos kép tárult szemcink elé e jelentés folytán, az egyes egyházak életéről. Általában véve, örvendetes színben tűnik föl egyházmegyénk jelenlegi állapota; mert, egyházközségeink uagyobb részében ékesen és jó renddel vannak mindenek, a hivek és az egyházi előljárók között megvan a béke, egyetértés; a kisértő szellemek egyházmegyéikben nem ütötték fel hydra-fejüket; de, fájdalom, a mi mindeneknél szomorítóbb, az, hogy a sepsii-egyházmegye oly nagy számu egyházközségei közül egy tekintélyes szám, a szegénységgel, a nyomorral küzd, s ez nagyon gátolja az egyházakat a legszükségesebb intézkedések megtételére. E mellett, igen sok helyen a hanyag kezelés, a tőke pénzek biztosítatlantlan elhelyezése, személyes gyűlölködés következtében, sok kellemetlenség merült föl.

A lelkészi gondozás, iskola-ügy, általában kifogás nélküli, de vannak oly helyek is, a melyekben ez ügyek is elhanyagoltatnak s e miatt félreértések, kellemetlenségek állottak elé.

Röviden ez az esperesi jelentés tartalma. Leplezetlenül, őszintén van telmutatva a baj, melyet gyógyítani kell s mely óvintézkedéseket kíván. De hála Istennek, buzgó, kötelességteljesítő esperesünk előtt nyilván valók e bajok, a gyógyító balsam keze között, rendelkezése alatt áll, s lehetőleg mindenkor alkalmazza is azt.

Közgyűlésünk e jelentést, a mennyiben általában haladást, előmenetelt jeles. örvendetes tudomásul vette s Csiszér Gábor esperesünknek buzgó működéséért, jegyzőkönyvileg is elismerését nyilvánította.

Ezen esperesi jelentéssel kapcsolatosan fölmerült egyes észrevételek érdekes megbeszélések tárgyát képezték s különöbben a fegyelmi eljárásokra vonatkozólag történt hosszabb eszmecsere.

Ez után, jegyző aa. olvasta az egyházmegyei tanács működéséről szóló jelentést, melyből örömmel győződünk meg, hogy egyházmegyei tanácsunk oly férfiakból áll, a kik egyházmegyénk érdekeit helyesen felfogva, azoknak előbbvitelére, felvirágoztatására önzetlenül törekednek s terhes, de szép feladatukat tevékenyen, hiven megvalósítani tudják is.

Kapcsolatosan, olvastatott a köztörvényszék működéséről szóló jelentés, mely szerint a mult gyűlés után, csak két fegyelmi eset fordult elő, s ezek is első foku büntetés alkalmazásával végelintézést nyertek.

Olvastatott az állandó Igazg. Tanács 188 - 1888 számu körrendelete értelmében, az egyházmegyei tanács által sok utánjárással készített, a csekély javadalmu egyházközségek csoportosítására vonatkozó munkálata, mint javaslat, mely a közgyűlés által elfogadtatott.

Azután, a számvevő s az egyházmegyei pénztár megvizsgálására kiküldött bizottság tették meg jelentéseiket. A jelentések tudomásul vétettek.

Bekebelezetett az egyházmegye tagjai sorába a liznyói ev. ref. egyházközség ujonnan választott éuekvezér-tanítója, Bodoli Álmos ifju aa. ki a gyűlés színe előtt ünnepelesen föleskettetett hivatala folytatására.

Azután, felolvastattak a lelsőbb rendeletek, leiratok

egyházak és egyesek folyamodványai, kérvényei, melyek részint tudomásul vétettek, részint elintézés végett az illetékes forumokhoz áttétetni határoztattak.

E gyűlésre levén kitzúve két tanácsbirónak, egy aljegyzőnek, egy házassági és egy törvényszéki ülnöknek megválasztatása; a közgyűlés által megválasztottak tanácsbirákká: mélt. Imecs Ernő, képviselő és Rápolti Mózes, rétyi körjegyző; aljegyzővé Vas Lajos, bodoki pap; házassági törvényszéki ülnökké Ceglédi János, rétyi pap; köztörvényszéki ülnökké Benedek Árpád, s.-szt.-királyi pap.

Végül, esperes aa. köztudomássá tevéen, hogy az Igazg. Tanács, felejtethetlen emléktű főgondnokunk, néhai br. Kemény Gábor ő excellenciája emlékére egyházmegyénkint gyászünnepély megtartását rendelendi el: elhatározottat, hogy

sepsii egyházmegyénk e gyászünnepélyt Uzonban fogja megtartani. Ez alkalommal, Csiszér Gábor, esperes aa. az ima, Nagy Sándor, jegyző aa. a gyászbeszéd megtartására ajánlkoztak. Mindkét ajánlkozás örömmel fogadtatott.

A sötét estébe benyuló gyűlésünk vézet érve, esperes aa. istennek áldását kérte a végzett munkára, s a gyűlést bezárta.

Egy napi szorgalmas, buzgó munkálkodásunk után, aztán útnak indultunk a szélrózsa minden irányába azon édes megnyugvást vive magunkkal, hogy isten országa felvirágoztatását célzó ezen szent és nemes törekvéseinken istennek áldása van velünk; s ha isten velünk, kicsoda elentünk.

Benedek Árpád,
s.-szt.-királyi ev. ref. pap.

T Á R C A

Egyháztörténeti adalékok.

A kolozsvári ev. ref. egyházközség történetéhez.

(Vége.)

Ad 3-m. Ollyan Stylusu Mandatumot mi soha nem látunk, de ha lőtt volna is, soha effectumban nem vétetődött, és nem celebráltatott Városunkban ob raones jam praemissas, melyre soha sem Fejedelmek, sem Püspökök minket meg nem szollítottak.

Ad 4-m. A Tófés Uram Visitationját absolute tagadjuk, hanem hogy néhai idévült Pataki István akkori Professor Urunk igen lelki Barátja lévén ő kglmének, maga látogatni felhivta, találunk élő embert bizonyásgul; de nem per modum Visitationis volt.

Ad 5-m. A 85-ik Canon szoll tsak a Ministerekéről, a Visitatio pedig az egész Eccláról szoll: noha a 85-ik Canon maga magát megmagyarázza. Independentismust senki sem hozhat ki az egyszer felállított jó rendből; sőt inkább az a Canon abban való Manutionkat confirmálja a 91-ik Canonnak illyen szovaival: Antiquam Ecclesiae Libertatem, ac immunitatem, justis quibuscunque potest modis, ac mediis defendat etc. Azért T. Püspök Uram egyéb Püspökök felett való dolgot nem kívánhat.

Ad 6-m. A Fejérvári Atyafiak dolga mint volt abban az időben, nem tudjuk, de ha mit tselekedett is a Fejedelem, ott mint maga Fiscalis Dominiumában tselekedte: Kolosvár pedig vi Privilegiorum et Immunitatum az ollyanoktól feloldoztatván, kíván élni maga szabadságával. És így

Sok volna mindeneket feltenni, és Excellentiatat s Nagyságtokat irással terhelni, cialván is a tavalyi Visitationnak kívül lett processusát. De mitsoda nehéz időkre jutottunk, kivált már itt Városunkban az adversaria Religio, melly nagy incrementumot vett, tsak az Élő Isten tudja megmondani, s mitsoda munkával conservaljuk Religionkat, dülő félben levő Községünket és Ecclánkat, úgy hogy, nem hogy valami Ujságot kívánna valaki behozni, melly prima fronte is elrettentené őket; de eddig való rendtartásunkban is igen tapogatva kell járnunk; nevezetesen, a Kolosvári Ple-

bánus praetendálván az Privilegii, az itt való Visitationot. Egyszer ugyan lehetne, hogy Tiszt. Superintendentensünk Visitationot celebrálna; de nehezédvén az idő, minden kétség nélkül amaz praetendálván azon just, idegenek itéleti alá esnék szegény Ecclánk, és ezeknek mitsoda szomorú consequentiái lennének, ki nem mondhatni. E mellett, e megveszett időben ha a Község Papjára, a Pap a Községre; a Discipulus Tanitójára; a Subditus Urára kérdeztetnék, sok betsületes embereket, hogy ha meg nem motskolhatnák is, annyira sértegetnék, hogy bizony abból jőne ki inkább az Independentismus, mint mostani állapotunknak jobb rendbe való vétele. Azért, a mint az irás mondje: Lapidem, quam Patres posuere, noli movere. Mivel, a mint a Canonok praefatioja végén írja: Si praesertim Statum Patriae Nostrae probe cognitum habuerint, in qua nobis, non quisquid libet. licet, nec, etiamsi liceret, quidvis prodesset, ne igni oleum offundatur. Alázatos irásunkat végezzük a 12-ik Canonnak Clausulájával: Antiqua Constitutio in suo usu et vigore permaneat.

Maradván Excellentiad és Nagyságtok alázatos szolgálai a Kolosvári Reform. Ecclának Consistorialis membrumai.

Deliberatum.

Tiszteletes Püspök Uram ő kglme, a Sz. Generalis Synodus végzésiből praetendálván a Supr Consistorium előtt azt; hogy ő kglme jure Superintendentiae Suae, a Canonok szerint, a Generalis Visitationot a Kolosvári Reformata Ecclában és Collegiumban is véghez vihesse. Az okáért felvén a Supr. Consistorium azon Kolosvári Reformata Ecclában és Collegiumban teendő Generalis Visitationról való Determinationot ob angustiam temporis a mostani alkalmatosságról differalni, és dilatalni. Mindazonáltal, minthogy bizonyoson comperialtatott az; ha a melly Amicabilis Accorda ment volt in Anno jam praeterito 1720. Die 1. Septembr. ugyanitt Kolosváratt a Supr. Consistorium a végre delegáltatott Commissariussi és a Kolosvári Reform. Consistorium közt véghez; mely azután a Mlgos Consistorialis Praesesnek, és akkori Superintendentensnek is Subscriptiojok és pecsétjek alatt confirmaltatott; azon Accordaba expressalt szép rend és Punktumok szerint

arátaim, szives kézsorításomat és a valóban
 sekevény anyagi jutalom helyett, találják meg
 utalmukat abban az öntudatban, hogy a szel-
 emi harcosok babér-koszorujából legalább egy
 evélkére méltókká tették magukat s nevüket
 negörzi egyházi irodalom történetünk.

A pályázatról szóló jelentés lapunk jövő szá-
 nában következik.

Kolozsvártt, decemb. 5. 1888.

Szász Gerő.

= Három gyászjelentés fekszik előttünk.

Egy is igen sok volna ama csapás jelzésére, mely is-
 mételten érte egyházkerületünket, theologiai akadé-
 miánkat, a magyar egyházi irodalmat és a veszteséget
 soha eléggé meg nem siratható, egész részvétünket,
 oh, méltán megérdemlő gyászba borult családot. Ke-
 resztes József, theol. akadémiai tanár, novbr. 28-
 án, élete 42-ik évében, meghalt. Csak egy pár hét-
 tel ez előtt fejeztük ki őszinte részvétünket súlyos be-
 tegsége felett, és fejeztük ki reményünket, hogy a
 gondviselés tán megtartja őt nekünk, édes övéinek és
 annak a szép pályának, melyen tizenhat éves tanársága
 alatt oly sok tisztességet szerzett, melyet oly fényes
 tudással és annyi dicsőséggel szolgált. Reményünk hiá-
 ba való volt. Az ur szólott: „elveszem a te szemeid-
 nek kívánságát és leviszem a sirba“ és számunkra
 nincs egyéb hátra, mint fájó szívvel megosztani a ke-
 serves családnak, a n.-enyedi Bethlen-főtanoda Előljá-
 róságának és a theol. akadémia ifjuságának méltó gyá-
 szát egy oly férfin elvészése felett, ki nemes szívé-
 vel, szellemének termékenységgel, testi erejét felül-
 muló akarat-erejével feledhetlenné tette emlékezetét
 az anyaszentegyház virágzásáért buzgón és egész lel-
 kesedéssel törekvők szívében. Helye türesen maradt;
 de magasan szárnyaló szelleme ott fog lebegni ama
 falak között, melyeket megelevenített az örökkévaló
 dolgokba vetett lelkesedésével és élő hitével. Beszédes
 ajkai megnémultak; a kövek beszélnek. Nyugodjék
 csöndesen! Övéinek gyászát tegye elviselhetővé az ur-
 nak lelke, a hit, a gondviselés akaratán való meg-
 nyugvás és az idő, mely mindent el nem feledtet, de
 sokat gyógyít, sokat megenyhít!

= Ugyanazon a napon, melyen Keresztes József
 uratunk, halt meg a buda-pesti főiskola rendes és az egyetem
 agántanára, dr. Bihari Péter. Ennek elméje is elborult;
 is sokat dolgozott; ez is megtört a munka terhe alatt;
 stvérek voltak a szellemi nagyratörekvésben: az ur egy-
 upon szólította el őket az élők sorából. Rájuk nézve a ha-
 l immár megváltás volt; de mi vesztesek maradunk, őket
 vesztvén.

= A mint a helybeli lapokból olvastuk, a Keresz-
 tes József temetése rendkívül nagy részvét mellett folyt le

N.-Enyeden. A háznál Hegedüs János, professor; a sirnánál Bartók György, lelkész, mondtak imát, míg az ifjuság fájdalomának Vajda Ferenc IV éves theologus adott kifejezést. Az ifjuság, ezen kívül, elhatározta, hogy a mestert hat hétig külsőleg is gyászolni fogja. Ezt az elhatározást dicsérik. Ez valóban igen szép. Hanem, az egyáltalában nem szép, hogy senkinek sem jutott eszébe, hogy e szomorú esetről az egyházkerület lapját értesítse. Kell-e kérdeznünk hogy mi ennek az oka? Vagy oly gyanúsoknak engedjük tért, melyek árnyékot vetnek az egyházkerület jövődjéjére.

= **Hálás köszönet.** Alsó Járai polgár, Cakó János aa. egyházunk számára egy csinos urasztalt; helybeli lakos, özv. Kasza Jánosné — Balázs Kisanna egy szép, selyem urasztal-takarót ajándékoztak. Fogadják a magam és egyházam nevében hálás köszönetemet. M.-Létán, novbr. 26. 1888. id. Szakács János, ev. ref. pap.

= **Értesítés.** „Isten országa, templomi és iskolai beszédek, gyermekek és ifjak istentiszteletére és vallás-tanítására“ című, angol és holland források után átdolgozott két kötetes munka első fele f. hó végén hagyja el a sajtót. A kik akár előfizettek, akár előjegyeztették magukat, azoknak az első kötet bérmentesen addig is megküldetik, míg a második kötet dec. 20-ika táján szintén könyvpiacon kerül. Az első kötet ára 1 frt. a második köteté 1 frt. 20 kr. A kik egyikre, vagy másokra dec. 20-ig előfizetnek, azoknak postai bérmentesítéssel küldetnek meg az egyes kötetek. A bolti, vagy bizományi ár esetleg nagyobb lesz. Sepsi-Szt.-György, nov. 27-én, 1888. Benke István, ref. gymn. r. tanár.

Hálás köszönet.

(Vége.)

Pénzt adtak: Tekintetes Szörcei V. nce ur 5 frt. Tek. Benkő Sándor ur 5 frt. Fábrián György bádogos mester 5 frt. Kis Lajos ref. pap 2 frt. Zoltáni Rákkel 2 frt. T. Albu Sándor köz. tanító 1 frt. Bakcsi József 1 frt. Benkő István 1 frt. Hatházi Miklós 1 frt. Molnár Mihály 1 frt. Bakcsi Gergely 1 frt. Lovász József 1 frt. Vitályos Károly 1 frt. Kövér József 1 frt. Bakcsi Gábor 1 frt. Tek. Ince György körjegyző ur 1 frt. Szekeres József 30 kr. Bibó Miklós 20 kr. Bibó Ferenc 10 kr. Veres Gergely 30 kr. Zoltáni Andrásné 40 kr. Lanckor András 20 kr. Karácson János 50 kr. Molnár János ifj. 20 kr. Ince Zsigmond 50 kr. Ince József 50 kr. Bakk Mihály 30 kr. Veres Dénes 30 kr. Prázsmári Miklós 50 kr. Szekeres Anna 20 kr. Molnár Zsigmond 20 kr. Fazakas Sándor 50 kr. Kész József 20 kr. Szekeres Ferenc id. 10 kr. Jancsó György 20 kr. Bakk István 30 kr. Veres Mihály 30 kr. Zsunkuj István 50 kr. Tunya Mihály 30 kr. Bibó János 20 kr. Szabó Domokos 20 kr. Kölce Albert 50 kr. Kölce Dávid 20 kr. Molnár Károly 20 kr. Csomós István 10 kr. Séra József 20 kr. Terza János 20 kr. Szabó Jánosné özv 30 kr. Molnár László id. 10 kr. Gödri György id. 50 kr. Kölce Mihály 20 kr. Gödri János 20 kr. Deák Sámuel 50 kr. Kövér István 10 kr. Gödri György ifj. 20 kr. Földes József 20 kr. Mihály György 20 kr. Bakk András 20 kr. Dénes Mihály 20 kr. Fazakas Ignác 10 kr. Veres András 40 kr. Ifj. Szekeres Ferenc 20 kr. Tek. Kocsis Károly ur 50 kr. Boros Pál 30 kr. Simon Sándor 20 kr. Ugri Mihály 20 kr. Handra

Márton 10 kr. Kölce Zsigmond 30 kr. Ilyés Mihály 20 kr. Farkas Gergely 20 kr. Kövér János 20 kr. Ezek szerint adakoztak 17 hektóliter és 75 liter rozsot, 44 frt 70 kr. készpénzt.

Ha a rozsnak hektó-literét 3 frttal számítjuk, az összes adakozás 97 frt. 95 krt. teszen.

Szeretve tisztelt hivesim, fogadják — itt a nyilvánosság előtt — hálás köszönetemet a vallás oltárára tett áldozataikért; fogadják hálás köszönetemet azon nemes buzgóságért, a mely nem várt buzdításra, nem várt rábeszélő biztatásra, hanem a jó szív teljes készségével, önkéntesen hozta meg áldozatát. Es különösen Zoltánban lakó szeretett hivesim fogadják hálás elismerésemet, azon dicséretre méltó testvéries érzületükért, melynél fogva az étfalvi toronyra adott önkéntes adakozásukkal teljesen is kimutatták azt, hogy nem csak pusztán szóval vagyunk „testvér-egyházközség“, hanem mind egymást igazán szerető testvérek, együtt érezünk mindenkor s egymásért még áldozni is, képesek vagyunk. É szeretet lelke legyen velünk ezután is!

Szabadjon ez alkalommal a s.-szt.-györgyi Fábrián György, bádogos mester urral is megemlékeznem, a ki elvállalt munkáját nem csak egyházközségünk tagjainak közmegelegedésére végezte, hanem izlésteljes, csinos munkájával a szakemberek megelegedését is kiérdemelte. Általában, a nevezett iparost, mint becsületes szakembert, egyházközségem iránt tanusított előzékenységeért, az illetők becses figyelmébe a legmelegebben ajánlom, s irányában egyházközségem elismerő köszönetének adok kifejezést.

Kis Lajos,
étfalvi ref. pap.

Hivatalos rész.

2667—1888.

KÖRÖZVÉNY.

Erdélyi ref. főgymnaziumainkra nézve a javító érettségi vizsgálat f. é. dec. 20-án, a kolozsvári ref. főgymnaziumnál, mélt. Gyarmathy Miklós, kollegiumi főgondnok elnökle alatt fog megtartatni: a miről a kollegiumok m. tt. Előjáróságai és az érdekelt tanulók ezennel hivatalosan értesítettnek.

Az erdélyi ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1888, nov. 25-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

1700—1888.

PÁLYÁZAT.

Ez erdélyi ev. ref. egyházkerületbe, a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett egeresi ev. ref. egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, a legujabb egyházhatósági becslés szerint, 308 frt. 78 kr.

Pályázati határnap dec. 20. Folyamodványok nt. id, Szakács István, esperes aához, Szász-Lónára, (u. p. Gyalu) küldendők. Kolozsvárt, 1888. dec. 1. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1669—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett gogáni ev. ref. egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakáson és gazdasági épületeken kívül, 78 frt. 6 kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap f. é. dec. 20. Folyamodványok nt. Kovács Elek, esperes aához küldendők, V.-Gálfalvára (u. p. D.-Szent-Márton.)

Kolozsvárt, 1888. nov. 30.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. DECEMBER 13.

50. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Tanulásunk célja.

(Székfoglaló beszéd.)

(Folytatás.)

Ha, miként „nem azért élünk, hogy együnk, hanem eszünk azért, hogy éljünk“, ugy nem azért tanulunk sok fáradsággal járó tudományokat, hosszú éveken keresztül, hogy magunknak csak kényeret, ruhát, kényelmet szerezzünk egész tudásunkkal, mint eszközzel, hanem azért törekszünk vagyont szerezni épp oly szorgalommal, hogy ezzel, mint nélkülözhetetlen eszközzel, magunkat fentartva, alkalmat, módot nyujtsunk magunknak a további tanulásra, hogy a világ és az ember voltaképpen rendeltetéséről, a lélek-nemesítő és nem mulandó örömökről, a valódi boldogság mibenlétéről minél helyesebb fogalmakat alkothassunk; szóval, ha azért tanulunk, hogy látni tudjunk lelki szemeinkkel is, hogy lássuk, mi az, mi az életet oly széppé és nemesé teszi, hogy ehhez képest cselekvéseink irányát magunk tudjuk kiszabni, élvezve a legigazabb szabadságot, a lelki önállóságot: e nagy cél megközelítésére minő harmoniában tanítsuk az iskola összes tárgyait együtt? Mit, miért, mekkora terjedelemben tanítsuk az egyes tárgyakból? Mi a lényeg minden egyes penzumban? Az egyes részeket minő rendben és összefüggésben kell feltárnunk, hogy ezekből végül szembe-tűnően kidomborodjék az egész? Mi tartja meg állandóan a tárgy iránti figyelmet, s ezzel együtt munkakedvet mi ébreszt? Fog-e célra vezetni az, ha csak előadásokat s száraz, rideg számbavételeket tartva, vagy éppen csak „leckéket“ hagyva s kérdezve föl, tárgyunkat nagy terjedelemben, gyorsan átvettük, tanítványainktól küzdelmet, fáradságot kívánva sokat, de együtt-tanulással a munkát megkönnyíteni, mulatságossá, élvezetessé tenni, gyümölcsének édességét meg-

izletetni, elmulasztottuk? Aztán, milyen kormányzat, milyen fegyelmezés lesz összhangzatos a jó tanítással? Az-e, mely minden vétségnek okát első sorban a rossz akaratban és hanyagságban keresi s mely paragrafusokat keresve, inkább büntet és lesújt, mint segítséget nyujt és föl-emel? Mert emennek módjait találni, sokkal nehezebb, mint amazéit; a büntetések nemei, fokai paragrafusokban bennefoglalvák, de a segítség-nyújtás tudományára csak szeretet s a végcél tudása, átérzése és folyton szem előtt tartása vezet el. Ez az, mit mindenek felett, kiemelni kívántam.

Sokat tanulunk, sokat tanítunk, mégis igen sokszor nem tudjuk éppen azt, mit tudnunk leginkább kellene s nem ritkán hallani panaszt a tanítás sikertelensége ellen is. S ez a panasz vonatkozik nem csak a két klasszikus nyelvre, bár leggyakrabban ezek tanításának eredménytelenségét és sikertelenségét halljuk hangoztatni; de vonatkozik az iskolák összes tárgyaira, vonatkozik magukra az iskolákra, ezek minden fokára. Lehet, hogy egy és más tekintetben túlságosan fokozottak a követelések itt is, mint más téren; az pedig föltétlenül való, hogy, miután a tanítás távolról sem célozhatja a tantárgyak összes adatainak betanulását, a panasz indokaiból sok eszik: tény mégis, hogy van panasz, s erre most, a rohamos ujitások korában, talán több és alaposabb az ok, mint a közeli múltban.

Az orvoslást, sikert csak jó tantérvectől és jó tankönyvektől várni, hasztalan dolog. Mert a tanítás több, mint mesterség. A ki e téren csak elébe szabott, vagy önkint választott minták után halad, épp oly kevésbé fog eredményhez jutni, mint a mily kevés hatást ér el az oly színész, ki más színésznek utánzásával véli a közönség tetszését megnyerni. Igen, ismernie kell a tanítónak a mintákat, de csak azért, hogy azok alap-

ján magának egy új mintát tudjon teremteni. Ez, ha tökéletlenebb is, mint az előtte levők, biztosabban fogja sikerre vezetni, mint amazok, mert az által, hogy maga teremtette, lelkében valóssággal él és saját erővel bír. Ki így cselekedett, az ezt a működési kört nem fogja kicsinynek tekinteni soha, nem fog könnyedén átsuhanni lényegtelennek látszó, de magukban véve, mégis fontos dolgok felett s fog találni, néha talán még „lélekölésnek“ keresztelt naplójavításban is valami hasznost és érdekést. Ezért látom szükségesnek, hogy a tanítás kérdései minél többször legyenek fölvetve és tárgyalva s kivált, hogy a ki tanít, sokszor foglalkozzék velük. Ezért tartottam kötelességszerűnek én is, tisztemet ily kérdések feletti elmélkedéssel kezdeni meg, vonatkozva mindenképp előtt szaktárgyaimra, a két klasszikus nyelvre.

Ha már a tanárnak, miként az egész tanításnak végcélja és hivatása, valóban megadni azt az általános miveltséget, melyből az ifjú lelkében fölépüljen a helyes világnézet, alakuljon oly erős szellemi önállóság, hogy meg tudja magát oltalmazni az élet azon ezer támadásával szemben, melyek őt megigázással, a legszebb kincsektől, erényeitől, emberi méltóságától való megfosztással fenyegetik; ha feladata a tanárnak, növendékeit oda érlelni, hogy az élet szépségeit és igazságait látni, érteni és megbecsülni tudják, a súlyosabb sorscsapások között is, hogy ezt az életet köpenynek, melyet idő előtt elrongyolhatni s aztán maguktól tetszés szerint épp oly könnyelműen el is dobhatni, semmi körülmények között ne tekintsék; ha egész tanulásunk célja, megtudni és szem előtt tartani mindig, miképp az élet nem csak javakat és jogokat ad ajándékban, de az adott javak és jogok arányában munkát, mulaszthatatlan kötelességek teljesítését kívánja mindenkitől az egész emberiség, a haza, az egyház s a család iránt; ha már ez általános miveltség megadásában maga a gymnáziumi szervezet oly sokat vár a két klasszikus nép nyelvének és irodalmának tanításától: úgy a klasszika-philologia tanárának első sorban kötelessége, ezeket figyelemben tartani. Nem szabad, hát, beérnie azzal a puszta s talán nem is annyira átértzett, mint inkább eleve magára disputált hittel, hogy e régi nyelveknek s irodalomnak már ma-

gukban véve megvan az az erős ész-, szív- és jellemképző behatásuk, mely a tanítás-nevelés sikerét biztosítja; nem szabad, megelégednie azzal a száraz tudattal, miről maga talán nem is szerzett magának tapasztalatokat, hanem csak vakon elhitt a tekintélyeknek, hogy „emberi ajakon szebb nyelv a görög-nél nem született soha“, hogy ennek mélységét, finomságát, hajlékonyságát és bámulatos változatosságát még ellenségei sem vonják kétségbe; nem elég, hirdetni szóval, hogy a klasszikus írók kiváltságos apostolai és megteremtői a szépnek; hogy a művészeteknek s tudományoknak ők a megalapítói. Mert mindez csak így üres beszéd, mely hitelét végül is elveszti; önámítás, mely lesújtó csalódásokat s ezekből folyó keserű fájdalmakat szül; de mindenképp előtt tisztában kell lennie azzal: miben áll voltaképp a két klasszikus nyelvnek és irodalomnak ez az erős ész-, szív- és jellemképző behatása? Hogy fogják növendékei megláthatni a szókkal hirdetett szépségeket és nagyságot? Hogyan és mikor fogják ezekben az ígért gyönyöröket élvezni?

Balogh Károly.

(Folytatása következik.)

Nyilatkozat

a Protestáns Irodalmi Társaság ügyében.

A magyar református egyház Egyetemes Konventje 1886-ban (októberi 66 sz. végzés) azon elvet fogadta el, hogy egy protestáns irodalmi társaság létrejöttét „a két testvér-evangelikus felekezet közreműködésével, kívánatosnak tartja. A debreceni református egyháztanács és egyházmegye közgyűlései hasonló tartalmu határozatot hoztak. És mégis, mindezen egyházi hatóságok ellenére, az Irodalmi Társaság első alakuló gyűlése, Budapesten (1888. ápril 16.) túllépte a megbízatás körét: a két testvér-evangelikus felekezethez nem tartozó unitáriusokat is fölvette a társaság tényezői közé. A közöröm és lelkesedés tüze azonnal elaludt, az egyház öntudata fölébredt.

A közmegegyezés közepett, a sérthetetlen alapelveken nyugvó egyházi öntudatnak a tiszántúli ref egyházkerület debreceni gyűlése (1888. május 1.) adott világos és határozott kifejezést, midőn a konvent álláspontjára helyezkedve, végzésileg kimondta, hogy a) saját hiveinek lelkiismereti aggodalmainak megnyugtatósára, az unitáriusokkal együtt működést elvileg nem helyesli; b) ezen nyilatkozatát az Irodalmi Társaság végleges szervezésekor kellő figyelembe kívánja részesíttetni; és c) további elhatározását e nyilatkozat eredményeitől teszi függővé.

Azóta hónapok teltek el s az elvi állásponthoz ragaszkodók megnyugtatására mi sem történt. Mély érdeklődéssel tekintettek, tehát, az Irodalmi Társaság ideiglenes végrehajtó bizottságának f. évi november 16. Budépesten tartott ülésére, de az semmi tájékoztatást és világosságot nem lövellett e tekintetben szét, mert a lapok egybevágó tudósítása szerint, az égő elvi kérdésről nézetét közre nem adta, felállította ugyan a december 18-ra egybehívandó, véglegesen szervező gyűlés sorrendjét, de az elvi kérdés abban említve nincs.

A nyugtalanság, tehát, nőttön-nő. A zárkózottság, azaz. a nyíltság hiánya mereven ellenkezik a református egyház természetével, mely a szabad szónak és egyenességnek barátja. Hogy, tehát, a csendes várakozás és türelmes hallgatás félre ne magyaráztassék és a divatossá válni kezdő „bevégzett tények“ érve ne vessék ellentünk: a szervező gyűlés megnyílása előtt, mintegy az utolsó óra közeledésekor, a hit és jog elévülhetetlen és elnyomhatatlan érzelmének őszinte, nyílt és egyenes hangot adni, e nyilatkozat által kötelességünknek tartjuk, elvtársaink tájékoztatása végett is

Komolyan kinyilatkoztatjuk tehát, hogy mi a tiszántúli végzés minden pontjához hajlíthatatlanul ragaszkodunk, mert meggyőződésünk szerint, anyaszentegyházunk hitelve, békéje, jövője és összes érdeke annak megtartásához van igen sok részben fűzve. Hasonló magatartásra kérjük elvtársainkat is.

A református egyház szilárd elveken nyugvó intézmény: sem önkormányzatát, sem sarkalatos hitelveit föl nem adhatja. Hitvallási alapjait az 1881—82-iki országos zsinat „egészben érintetlenül“ hagyta. (Egyházi törvény 10. §.) Hitvallásunk pedig az isten lényegéről és személyeiről és az isten fiáról, mindenféle unitárius értelmezést elvet. (Helvét-Hitvallás III. 4. XI. 2.) Ugyanigy tesznek a külföld minden nagy református egyházai, a hol még az urnak lelke vagyon. Egyházunk fő hitelvéhez ragaszkodás megtiltja a hittanilag ellentétes felekezettel szövetkezést egyházi vállalásos irodalmi célra. Ma már nem csak a templom és szószék, hanem az irodalom is egyik hatályos eszköze a hitelvek és hitesezmék terjesztésének, és éppen ezért is képtelenségnek tartjuk közös célra együtt működését két ellentétes iránynak és elvnek. E gyászos kísérlet jól, üdvöst és hiterősítő műveket nem hozhat létre egyik félre nézve sem.

A protestantizmus elvéből kifolyólag, mi más felekezetek szabad fejlődésének útjába akadályokat gördíteni, nem akarunk; de másfelől, a magunk egyházát idegen elemek vegyítésével gyengíteni, vagy feladni, nem engedhetjük; a mely egyház lemond vérebe átment és jellemző elveiről és tanairól: jövőjét, létérdekét kockára teszi. Ily vállalathoz sem a nyagilag, sem erkölcsileg nem járulhatunk.

Hogy egyházunk hivei, a mindig súlyosodó állami terhek mellett, összes egyházi és iskolai szükségleteiket elhordozhassák: békére és egységre van szükségük. A hitelvek és kötelességek megingatása mindenkor romlást

és vizsalyt készít elő, a szakadás megélénáná összes erőnket, melyre pedig felette nagy szükségünk van. Az egyházellenes szövetkezést nem helyeselni: egyházunk jól felfogott békéje és érdeke egyiránt parancsolja.

Azért, mi mindnyájan a szentírás szavai szerint: „a mozdíthatatlan országot fölvevén, tartsuk meg a kegyelmet, melynek általa úgy szolgáljunk istennek, hogy neki kedvesek legyünk félelemmel és tisztelettel.“ (Zsid. XII. 28.)

Kelt Debreczenben, 1888. év, december 2-diki értekezletünkből *)

Révész Bálint, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület püspöke. Könyves-Tóth Mihály, debreceni ev. ref. lelkész. Némethy Lajos, ev. ref. lelkész. Kiss Albert, ev. ref. lelkész. Könyves-Tóth Kalmán, ev. ref. lelkész. Szücs István, a debreceni evang. ref. egyház főgondnoka. Beke Mihály, a debreceni egyház gazdasági tanácsának elnöke, Somogyi Pál, tanár és egyházi főjegyző. Menyhárt János, nyug. hittanár. Balogh Ferenc, hittanár. Csiky Lajos, hittanár. Dicsőfi József, hittanár. Erdős József, hittanár.

A zsidó felekezetek

a Jézus korában és Jézusnak azokhoz való viszonya.

(Vége.)

Nem egészen úgy áll a dolog az esküre vonatkozólag. Jézus szerint, ugyanis, az igazi társadalomban, nincs helye az eskünek: „igen“ és „nem“ csupán ennyi az, a mivel valamit állítanunk, vagy tagadnunk kell. Minthogy, azonban, az az igazi társadalmi együtt-élés, midőn az emberi méltóság, az emberinek örök értéke általános elismerésre talál, még nagyon távol volt az esküt, a jelen viszonyai között, természetesen meg kelle engednie. De, ha ezt tenni, kénytelen is volt, határozottan kikel ama könnyelműség ellen, mely távol minden komolyságtól, játékos üz az esküvésből. És ő maga is, midőn a főpap esküre hívja föl e szavakkal: „Az élő istenre kényszerítlek, mondd meg nekünk, ha te vagy-e ama Krisztus, az istennek fia“, az esküt egyszerűen kikerüli az által, hogy a főpap saját nyilatkozatát állítja a föltett kérdéssel szemben, így szólván: „Te mondád!“ Ezek szerint, tehát, Jézus és az essenusok az esküre nézve egyetértettek, azzal a különbséggel mégis, hogy mialatt Jézusnál az igazi társadalomban, istennek érett korra jutott gyermekeinél felesleges az eskü és általán az igazságnak minden rendkívüli erősítése, addig az essenusoknál éppen a lévitailag tisztáknak van az eskü megengedve, habár ezeknek is csak egyszer.

Az is igaz, hogy Jézus nem pártolta az áldozat-

*) E nyilatkozat, őszinte, nyílt meggyőződésével és igazságával, ugy hat, mint egy Manifestum. Hic Rhodus, hic salta! Vajjon, a liberalisok eldobnak-e maguktól 900,000 jó kálvinistát, hogy keblükre ölelhessék — Boros és Derzsi urékat? Én nem megyek velük.

tokat, de korántsem azért, mintha ezekkel szemben az essenusok mosakodásainak, tisztító fürdőinek adott volna előnyt, hanem, mert a könyörületességet, a bocsánatra kész tiszta szívet többre becsülte a bakkok és kosok véreinek megáldozásánál, vagy a pénzajándéknál. (Mát. 5₂₃.)

Másfelől, tény, hogy Jézus nagy súlyt fektetett az imádkozásra, mint a kedély benső, rejtett életének személyes tényére, de sehol sem látjuk nyomát annak, hogy az ima mellett, az áldozatokat teljesen mellőzőknek tartotta volna, vagy hogy az imának valami különös varázserőt tulajdonított volna.

Eltekintve ezektől, birunk mi Jézustól egy nyilatkozatot mely az essenisushoz való viszonyára igen élénk fényt vet és az általunk fölvetett kérdésben, minden kétséget kizárólag dönt, „Mindaz, így hangzik e nyilatkozat, a mi kívülről megy az emberbe, meg nem tisztátalaníthatja őt, minthogy nem megy az ember szívébe.” (Márk. 7₁₈, 19.) E szavaival Jézus határozottan elítéli e zsidó sektának a tisztaságra vonatkozó félszeg felfogását.

Folytathatnám még tovább is az összehasonlítást Jézus és e felekezet elvei között; szólhatnék, például, a testi tisztaságra és a szombatra vonatkozó jelentékeny nézeteltérésről; fölemlíthetném ama szembetűnő különbséget, a mely a közös templomi istentiszteletben való részvételt illetően, e zsidó szerzetes-rend és a kereszténység alapítójának felfogásában uralkodik. A fönnebiek után, azonban, teljesen feleslegesnek tartom a további részletezést. Az a hypothézis, a mely Jézust az essenusok tanítványának és elveitőlük kölcsönzöttnek tartja, véleményem szerint, ma már teljesen lejártá magát és legfőleg azok előtt birhat még tekintélyvel, kik a Jezus vallása eredeti forrásainak alapos ismerete nélkül, móhon ragadnak meg mindent, a mi szokatlan, különös, a mi fántáziájuknak széles tért nyújt a kalandozásra. Jézus, a mi felfogásunk szerint, egy eredeti valóságos genie, ki úgy a zsidó vallás, mint e zsidó szerzetes-rend korlátoltságain messze felül emelkedik. Ő istennek ama fia, kiben az örök emberi a maga eszményi mivoltában, időleges gyarlóságaitól menten, áll előttünk. Hirdetője az emberi méltóság evangéliumának, megteremtője az istenfuság amaz állapotának, melynek derült józansága elítéli a külsőségeket, az askesist, a bójtöt, mint a tiszta szív kegyességének állandó nyilatkozási formáit (Márk. 2₁, 22.) Ő az evő és ivó kegyes, ki a szombat törvényeivel úgy tesz, a mint neki tetszik, a ki kedvet lel a könyörületesség gyakorlásában (Márk. 2₂₃, 28); ki a világban élve, azt elvei és példájának gyújtó hatása által áthatni igyekszik, mint a hogy a kovász áthatja a tésztát. (Mát. 13₃₃.) „Ő a teljes, az érett gyümölcse a kegyesség ama fájának, melyet Izraelben láttunk felnövekedni. Ő az igaz izraelita, ki a profécia szerint, Ábráhámnak ígérve, milliók áldásává lett éppen akkor, a midőn mindent, a mi zsidó, elvetett és e merészségeért, mint valódi ember, a keresztben lakott.”

Józsa Zsigmond.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, dec. 28.

A két napon át folyt ülésen elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. s jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, m. előadó és Bodor Antal, titkár.

Az idő közben, elnöki úton ellátott ügyek tudásul vétele után

Özv. Csiky Ferencné, ki nem felekezetünk tagja, b. e. férje emlékére, galambodi felekezeti iskolánknál a szegény tanulóknak, felekezeti különbség nélkül, tanszerekkel való ellátására, kétszáz frtos alapítványt tevén, kegyes adománya köszönettel fogadtatik.

Az erdő-vidéki esperes útasítást kérvén, ha az egyházmegyei tanácsbírák, meg a számvevő az egyházmegyei közgyűlési tagok közül válaszlandók-e, s ha a tanácsbírák, mint ilyenek, szavazó tagok-e az egyházmegyei közgyűlésen? A kért felvilágosítás megadatik, a törvény 59. 231. és 249. §-ai értelmében.

A széki esperes ajánlattal terjeszti föl a sajóudvarhelyi kebli gondnok ama proposícióját, hogy a mostani használhatatlan állapotban levő iskola helyett, egy alkalmas épületes telek szereztessék meg 900 frton, minek fedezetére ott rendelkezésre áll a vételár felénél több, a többi az egyházközség központban kezelt 3,000 frtnyi iskolai alapjának felgyűlt kamataiból lenne fedezendő. Miután a kérdéses telek már másod kézből is el van adva és a mostani tulajdonos által egy bank-kölcsön-részlettel is terhelve van az Igazg. Tanács a vételt csak elvben hagyja helybe, a vételár kifizetését akkorra helyezvén kilátásba, a midőn az épületes telek, terhei tisztázásával, az egyházközségre lesz átirható.

A közoktatástügyi miniszter közölvén amaz általánosan kötelező erejű körrendeletét, melylyel minden iskolai hatóságot és közeget, súlyos büntetés terhe alatt, kötelez az egyiptomi szembelegység elleni intézkedések végrehajtására Igazg. Tanácsunk e körrendeletnek a hatósága alatt álló közegeket illető határozmányait köriratban teszi közhírré.

Az ördög-keresztúri körlelkész engedélyt kér, hogy a kanonika porciójához tartozó babuci és fodorházi fekvőket eladhassa, miután majd semmit sem jövedelmeznek, adóhátrálékuk pedig, 265 frtra rug. Az esperes felvilágosításra szólíttatik föl, hogy ki volt köteles ama fekvők adójának fizetésére s kit terhel a felelősség az adóhátrálék ily nagyra növekedtének elnézéseért? Az adásra nézve utasított az esperes, hogy a fekvőket, a viszonyokhoz képest, egészben, vagy részenként adassa el, az Igazg. Tanács helybehagyásának fentartásával, a vételár a körlelkészre alkalmasabb helyen vásárlandó fekvők megszerzésére levén majd fordítandó. Ugyanaz, vett engedély alapján, Solyomkón két belső telket 550 frton eladván, a szerződés helybehagyatik, de a tulajdonjog átirása csak a vételár teljes lefizetése után engedtetik meg, addig is kamat levén fizetendő a vételár

nem törlesztett része után és az adófizetés terhe a végre szállván át.

A Daniel-alapítvány két javadalma megürülvén s egy harmadik, a tőke állásához képest, rendszeresítettvén, az Igazg. Tanács a három javadalmat Domján Jánosnénak, Virág Ádámnak és Székely Lujzának adományozza.

Az abrudbányai, 1848 óta romban heverő templom fölépítésének ügye, főt. püspök aa. előterjesztése és a korábbi ide vonatkozó határozatok alapján, örvendetes végmegoldásra jut. A nemes város a régi templom helyet, a főtér szabályozásával, a környezetre való tekintettel, kiegészítvén, a templom és körülte berendezendő bolt-helyiségek korábbi terve előnyös módosulást szenvedett, a mennyiben e változtatások mellett, tetemesen nagyobb bolt-bérekre nyílik kilátás. Ezzel, azonban, az építési költség is emelkedett, de Szalai Ferenc, nagy-szebeni építész hitsorsosunk, ugyanaz, ki saját egyházközségének jelentékeny építkezéseinél s a nagy-enyedi új kollegiumi épület fölemelésénél oly derék és jutányos munkát végezett, itt is igen kedvező föltételek mellett vállalkozott a műszaki előadó és püspök aa. közreműködésével, átalakított kitűnő terv kivitelére. A költségek fedezetére rendelkezésre áll az egyházközség szép buzgósággal gyűjtött 10,500 frtnyi építési-alapja, a központi építési-alapból 32 évi 1½% -os törlesztésre korábban megszavazott 8,400 frtnyi papír-járadék s a most 32 évi 6½% -os kamatos törlesztésre megszavazott 9,000 frt. kölcsön, a kamatok és törlesztési részletek biztosítására lekötöttvén, a boltok évi 2,000 frtra számított bére, kilátás lévén arra is, hogy az utóbb szükségessé vált kölcsön kamatainak bár egy része az országos közalaphól nyerendő építési segély-összegeből lesz fedezhető. Az Igazg. Tanács a kivitelnél s ellenőrzésnél követendő eljárás tüzetes megállapítása mellett, a jelentékeny segélynyújtás alapján is, felhívta az egyházközséget, hogy filiájának, Verespataknak, a szabadságharc után az anyagyház vagyonába beolvadt javadalmi megtérítése fejében, járuljon bizonyos évi javadalommal a Verespatakon rendszeresített levitai állomás fizetéséhez, miután e derék leány-egyházközség ez évben felavatott szép temploma építésében jóformán kimerült.

A gyűlés második napjának idejét teljesen dr. Vályi Gábor, misz-szió-ügyi és dr. Szász Béla. vizitáció-ügyi előadása töltötte be. Mind a misz-sziói szolgálat, mind az esperesi látogatások új formája határozmányai-ban, kivitelében s ellenőrzésében egészen új institúció lévén, természetesen, hogy egyelején nehézségekkel kell küzdenünk; a mostani előadások és határozatok, tehát, inkább a jóakaró útbaigazításokra, figyelmeztetésekre szorítottak, a szigorubb intézkedések akkorra tartatván fenn, a midőn az új rend valamennyire meg lesz gyökerezve. Így a misz-sziói és körlelkészi szolgálatok férfiai közül többen még nem teljesítették általános és specialis utasításuk minden pontját; egyik, noha állomását f. é. jan. 7-dikén foglalta el, még egyszer sem tett

jelentést. Némelyek nem küldték be foglalkozási naplójuk teljes másolatát, sem jelentéseiket a polgári év negyedei szerint pontosan. Nem valamennyien terjeszkedtek ki a lelkészkedés, anyakönyv-vezetés, az iskolázás, a vallás-erkölcsi és nemzetiségi élet minden mozzanatára. Az esperesek közül is némelyek nem teljesíték utasításuk némely pontját, p. o. hogy megjegyzésekkel, véleményekkel kísérik a körlelkészek jelentéseit s egyes konkrét pontjait. Ezáltal az ördög-keresztúri, segesvári, mező-záhi, noszolyi, bolya-völgyi, oláh-ujfalusi és a m-ilyei körlelkészségek ügyei kerültek elintézés alá, s a tárgyszerű intézkedések és utasítások mellett, valamennyi figyelmeztetést ván, hogy jan. 8-dikáig kötelesek évi összegezett jelentésüknek az esperes útján való beküldésére.

Az esperesi látogatások aktái szintén arról tanuskodnak, hogy az új törvény s határozmányai még sokfelé és sokak előtt nagyon is újak; de azt a hiányt is pótolja majd az élet gyakorlata s a központi útbaigazítás. Már most is kitűnt, azonban, hogy mily égető szükség volt az új rend behozatala, mely fokozatonként sok baj, romlás orvoslására fog vezetni. Ezáltal ellátott a kézdii és az erdővidéki egyházmegyék esperesi látogatásának ügye s megtételek a kellő intézkedések ezekre nézve.

E—n.

Jelentés

a „Pred. Tár pályázatáról.

I.

A „Protestáns Közlöny“ f. é. pályázatára a közönséges egyházi beszédek fel voltak sorolva lapunk múlt évi 51 számában: 1. Botrány és bolondság. Pál I. Kor. I. 23.—2. Mi teszi tisztátalanná az embert? Máté XV. 11.—3. A szenvedések isten szeretetének kifolyásai. Zsid. XII. 6.—4. A látszat csal. I Móz. XLII. 8—9.—5. Homilia. Csel. XXVIII. 1—6.—6. A keresztyén szabadságról. Gal. V. 1.—7. A vetésről. Galat. VI. 7—8. 8. Krisztus érkezése. Malak. III. 1.—9. Isteni gondviselés és honpolgári kötelesség, az eszmék harcában. (Március 15-diki ima és beszéd). Jozsue, I. 5—6—10. Feledés. Filippi. III. 14.—11. Az első zsoltári boldogság. Zsolt. I. 1.—12. A keresztyén főkötelessége az erős hit. I. Timoth. IV. 16—13. Az Úrnak beszéde örökre megmarad. I. Péter. I. 25.—14. Szeressétek ellenségeiteket! Máté, V. 44.—15. Jön a király! Máté XXI. 5.—16. Zakheus. Luk. XIX. 1—10.—17. Ítélet. Máté VII. 1—18. Egy bűnvádi kereset végtárgyalása. Ján. VIII. 2—11.—19. A könyörülő samaritanus. Luk. X. 25—27.—20. Újévi beszéd. Ezekiel, XVIII. 31.—21. Miért nem haladunk? Luk. V. 17—26—22. A megtérésről. Luk. XV. 21.—23. A hit ereje. I. Sám. XVII. 45. 24. Boldogság és szerencsétlenség. I. Móz. I. 23.—25. A szeretet mindenható. I. Kor. XIII. 13.—26. Az elveszett paradicsom. I. Móz. III. 17—19.—27. Én vagyok az Ur! Ezsaias, XLII. 8—28. Pál apostol. Csel. IX. 15.—29. A távozó Megváltó áldása. Luk. XXIV. 50—51—30. Vigyázatok. Márk, XIII. 37.—31. Elveszett és megtaláltatott. Luk. XV. 23—24.—32. Okosság szivjósággal pá-

rosulva. Máté, X. 16.—33 Isten kéri az ember szívét. Példab. XXIII. 26.—34. Miért bocsátá ki isten az ő fiát? Galat. IV. 4—5.)—35. A szeretet vallásának föltételei. I. Ján. IV. 20—21.—36. Te vagy a Krisztus? Máté, XVI. 13—16.—37. A buzgó imádkozás jellege és haszna. Jakab, V. 16.—38. Az evangyeliomi hit áldásai. Gal II. 16.—39. A földi ellentétek hol és miáltal lesznek megszüntethetők? Koloss. III. 11.—40. A világgosság öltözete. Róm. XIII. 12.—41. Miért nem juthatunk földi életünkben istennek teljes ismeretére? II. Móz. XXXIII. 20.—42. Jövendőnk bizonytalan, kötelességünk bizonyos. Pred. VI. 12.—43. A szenvedések haszna. I. Kor. XI. 32.—44. A kétféle bánat. II. Kor. VII. 10.—45. A szenvedések bizonyágtétele. Róm. VIII. 28—46. A hit. Zsid. XI. 1.—47. Legyen meg a te akaratod! Máté, VI. 10.—48. Szívünk meerosítása. Jak. V. 8.—49. Mit hoz a Krisztus? Ézs. XI. 1—6. 10.—50. Isten ösmerete és imádása. Ján. IV. 19—26.—51. A munka áldása. I. Kor. III. 7—8—52. Jákob lajtorjája. I. Móz. XXVIII. 16—19.—53. Isten megszabadítja az övéit! Ézs. LXII. 4.—

Az így felsorolt beszédek általában azt a benyomást teszik a megelőző pályázat bírálóira, hogy a mostani pályaművek színvonala, a mi ezt az ágazatát illeti, egy fokkal magasabbra emelkedett. Most is el lehet ugyan mondani, hogy a pályázók egy jó része nem tárgyával jön előbb tisztába, hogy a határozottan kitzűzött cél szerinti gondolatmenet és beosztás megállapítása után, keresen magának alkalmas textust, hanem inkább egy-egy tetszetős, vagy néha éppen oda nem illő lokus által vezeteti magát; de azért mégis, általában, kevesebb naivitással, több öntudatossággal s tárgyszerűbb gondolkodással találkozunk emitt, mint a mult alkalommal. Igaz, hogy ez úttal azt a kellemetlen tapasztalatot is meg kellett tennünk, melytől akkor meg valánk kimélve, hogy a sekély racionalizmus ama tetszelgő dissonanciáját is hallanunk adatott, a mely a keresztyén templomban csak azért választ oly textust, mely Krisztus egyik csodáját beszéli el (21 sz. Miért nem haladunk? Luk. V. 17—26.), hogy az egész elnagyolt kidolgozása, pongyola, hév és ék nélkül való beszéd rendjén egyetlen szót se szóljon a guttaütött csodás meggyógyulásáról, de ügyetlen módon belekanyarított beszéd nyúl-farknyi befejezésében így szólhasson: „Én csodákat ma mársenkinék sem hirdelhetek; ilyenü isteni beavatkozással senkit sem biztathatok.“**) De ez csak kivételes jelenség, míg a túlnyomó nagyobb részben a hivatásszerű komolyság, az igaz keresztyén, protestáns és hazafias szellem, az őszinte hit és nemes lelkesedés és az a komoly kötelességtudás nyer kifejezést, a mely az ígírdetésben nem a maga álbölcsességét fitogtatja, hanem a gyülekezet lelki szükségseit igyekszik kielégíteni. Egy másik általános megjegyzés, a melyet e pályaművekre nézve el nem hallgathatunk, az írók egy részének az argumentáció körében gyakorolt azt az eljárását illeti, hogy vagy könnyűszerrel már bizonyítottnak veszik a bizonyítandót, vagy egyszerű idézetekkel, lokusokkal, avagy éppen általános közkeletű phrázisokkal elégesznek meg, a helyett, hogy

*) Az első számbavétel alkalmával tévedésből ide soroztatott, holott, mint karácsonyit, utóbb, az alkalmiak közé ígattuk. Itt csak az eredeti számozás kedvéért említett föl.

**) Érdekes és jellemző ez agyafurt keresztyén pap eljárása is, melylyel a jelzett textusból azt a tárgyat facsarja ki: hogy miért nem haladunk? A feleletet pedig a két részben olyképp adja meg, hogy 1. mivel magunk nem akarunk s 2. mert mások, az ósdi pharizeusok, nem engedik.

a fenforgó esetek és cselekvések, a feltüntetett érzelmek és feladatok tárgyias elemzésével, lélektani részletezésével s magának a való életnek rajzolásával ragadnak meg és ragadnak magukkal hallgatóikat, olvasóikat. A szent könyvek csodás és örök hatásának, valamint az ur fen-séges életpeldájának titka éppen abban rejlik, hogy nem az elvont elméletet, hanem az igaz valóságot, az élet teljét tükrözik vissza, a maga konkrét mivoltában, cicomázatlan hűséggel, keresetlen egyszerűséggel s éppen azért szépen. Ez a valóság, ez az élet annyi hasonlatosságot és így példázatot, annyi párhuzamot és így analogiát, meg allegoriát, annyi különbséget és így ellentétezt, annyi mozgalmasságot és így megszemélyesítést, stb. tüntet föl, a mennyiből jó bőven kitelnek mindama szónoki műfogások, a melyek az egyházi szónoklat körében alkalmazhatók és alkalmazandók. Persze, az ily értelemben vett szónoknak, mint művészeknek, mindenek előtt magának kell eszméiben hinnie; ügyének, feladatának egészen alá kell rendelnie magát s tárgya fölött is úgy kell uralkodnia, hogy a hallgató és olvasó azt képzelje, hogy a tárgy viszi, ragadja a szónokot s hogy nem a szónok volt a rendező, inléző. Jeleznünk kell azt a kellemetlen érzetet is, melyet némelyeknek az a rossz és gondolatlanságra mutató szokása kelt, a melylyel a szent könyvből vett idézeteknél nem szó szerint követik a szöveget, hanem önkéntes betoldásokkal, kihagyásokkal, avagy változtatásokkal „javítják“ az elfogadott fordítást.

A mi már magukat az egyes pályaműveket illeti, a jelzett beszédeket három különböző osztályba sorozhatjuk. Az első osztályba tartoznak azok, a melyeket egy s más tekintetnél fogva, a tüzetes boncolás és bírálat köréből kirekesztendőeknek tartunk, vagy a kifejtett általános megjegyzések alá tartozásuknál fogva, vagy különösebb hiányokra tekintve. A másodikba azok, a melyek ezeknél egy fokkal főlebb sorozhatók s mint ilyenek, már valamivel bővebb részletezést követelhetnek. A harmadik osztályba, végül, azokat foglaltuk, a melyek egy, vagy más, avagy több szempontból felülmulják társaikat s melyek közül, így, az egy jutalmazandót is választanunk kelle.

Az első osztálybeliek, a mi szerény ítéletünk szerint, a 2, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 20, 21, 22, 24, 31, 32, 38, 39, 41, 42, 43, 47, 48, 51, 53 számuak; nem azért, mintha valamennyien és egészen egyenlő távolságban állanának a mi viszonylagos bírálati mértékünk alatt, sőt inkább, ezek között is számos fokozatot tudnánk kimutatni és p. o. a 20, 48, 5, 26, 38, 47, 6, 2 számuak egy, vagy más tekintetben méltányló figyelmet is érdemelnek s kellő módosítások után, talán, meg is ütnék a mértéket; de mostani alakjukban, a mint előtünk fekszenek, többi társaikkal nem állják ki a versenyt. Átadjuk, tehát, őket a gyarló emberi ítélet alatt állók ama közös sorsának, a mely gyakran sok különbözőt is egybefoglal és egyenlően sújt, pedig a mélyebben látó s nem különös szempontok szerinti ítélet nevezetes különbséget tehetett volna közöttük.

A második osztályba a 8, 23, 26, 30, 35 és 52 számuakat soroztuk. Ezek nagyjában való közös jellemvonását abban lehet feltüntetnünk, hogy mindnyájan tiszta, értelmes elme munkája, textusszerű helyes beosztással halad öntudatosan kitzűzött célja felé s hogy ezt el nem éri, azon mulik, hogy alkotásában jóformán hiányzik a szónoki hév és lendület s meg aztán némelyik egy-egy olyan állítást, tételt is megenged magának, a mely ellenkezik a protestántizmus, vagy éppen a keresztyénség szellemével,

Igy a 8 számú, Jézust várva, azt a három helyes kérdést teszi föl: hogy miként jön, miért jön és miképpen kell őt fogadnunk? De kidolgozásában mögötte marad beosztása helyességének s a harmadik részben azt az állítást is megengedi magának, hogy a gazdagok, előkelők, kivétel nélkül, hidegen fogadják az érkezőt. A 23. számú, Dávidnak isten nevébe vetett erős bizodalomban mutatja föl a hit erejét, elég tetszetősen, de sok lokus kommunis váriációjával, s a hit erejét nem bizonyítja, hanem éppen csak paraphrázisát adja a Dávid esetének. A 26 számú, az elveszett paradicsom alap gondolatát jól fogta föl s teljesen kidolgozva: a munka nemesítő hatását mind a szellemre, mind a társadalmi haladásra, mind az erkölcsi és vallásos életre, tárgyias módon alkalmazva és kifejtve, magvas beszéddé vált volna. Így, azouban, csak vázlat, elmefuttatás, mely a legmiveltebb közönségnek is csak anyagot ad a gondolkozásra, de a bevégzett egész kielégítő, megnyugtató hatását nem idézi elő. A 30. számú, (ugy látszik testvér a 28, 29 számuakkal) ügyesen alkalmazza a bibliai stílust, de a külsőre fordított gond széles általánosságokba ragadja az író s útját állja, hogy konkrét emberi érzelmekre, indulatokra és jellemvonásokra vonatkozzék. Fölosztása szerint, vigyáznunk kell, mint isten reánk, magunkra, a természetiekre és lelkiekre nézve, de ez utóbbi részben nem igen terjeszkedik ki azokra a kísértetekre, melyeket magunkban hordozunk. A hang szépen cseng, de kevés a tartalom. A 35 számú, a mellett, hogy irányla gyarló, sőt hibás is, a helyes gondolat-menetet megfordítja s az isten iránti szeretetnek az emberszeretetet akarja alapjaként felmutatni, holott textusa határozottan űba igazíthatta volna, hogy az emberszeretet csak mutatója a lényegnek, az isten iránti szeretetnek. Az 52 számú, ismét arra szolgáltat erős bizonyítékot, hogy a tetszetős külső forma tartalom nélkül kielégítetlen hang, sőt bosszant, mint a kápráztató látványtól megfájdul a szemünk. Jákob oly mély jelentésű álmát egészen elejti s egy csomó tájleírás, természet-festés és idézet összehalmozásában tetszeleg, első tekintetre tetszően, de ha jobban megnézzük, üresen.

A harmadik osztályt, némileg jelezve sorrendjük által értékük fokozatát is, a következők alkotják: 49, 50, 45, 44, 33, 25, 29, 27, 11, 37, 17, 3, 4, 16, 1, 19, 18, 40, 28, 15, 36, 46.

A 49. és 50. számú egy kéz munkája. Amabban: Mit hoz a Krisztus?, emebben Isten ismerete és imádása van helyes beosztással, logikus menettel s némi művészi alakítással kifejtve. Amaz nem tudja, elég határozottan és élesen megkülönböztetni Krisztus hozományait: tudományt, párosítva vallással, személyválogatás nélküli igazságos ítéltszolgáltatást; igazságot; állhatatosságot; békességet és testvériséget — a mi egy kissé egyhangúvá teszi az egészet. Emez, egy kissé doctrinair, kis káté szerű, de azért tanult fő munkája s mindkettő elárulja, hogy írójától többet, jobbat is várhatunk.

A 45. számú textusa (Rom VIII. 28.) készen kínálja a helyes beosztást s az író követi is ez utasítást; annál különösebb, tehát, hogy tárgyára csak holmi bevezetés kerülő útján száll le, jól fölfogott s helyesen kidolgozott tárgyára. Az író mértéket tud tartani, egyszerűségével jó benyomást tesz, ha éppen valami nagyon mélyen nem hatol is, de nem is marad a felületen.

A 44. számú, azt a kétféle bánatot festi: a földit, a mely halált hoz ez az isten szerint, a mely megtérést, idvességet szerez. Bevezetése invenciosus, tárgyára ügyesen száll s ha éppen egészen nem győz is meg két tétele föltétlen igaz voltáról, de eléggé le tudja kötni

figyelmünket, érdeklődésünket s ha a tulságosan is halmozott enumerációba, melylyel a földi bánat példáit sokasítja, egy kis lélektani és szárnyaló elemet is vegyít vala, még többre érdemesítette volna magát.

A 33. számú (Péld. XXIII. 26.) teljes korrekten fejt ki: hogy ki kér? mit kér? kinek kér? Egyszerű, szerény igényekkel föllépő s épen ezért kielégítő beszéd. A néphez népszerűen szól s a közönséges tárgyat közönséges értelemben fogja föl, de nem közönséges ügyességgel dolgozza ki. Stíljje világos, könnyen folyó; de a beosztás Monod egyik híres beszédjére emlékeztet.

A 25. számú a szeretet mindenhatóságát rajzolja Pál utólérhetetlen definíciója alapján, a család, a baha és az egyház irányában. Ennek is az igénytelen egyszerűség szolgáltatja legnagyobb erejét s az a természetesség, melylyel gondolatait egymásba füzi, bár ez, néha kissé messzi van vive s már-már a naivitásba csap át. A család és a baha iránti szeretet melegebben van festve, mint az egyház iránti, pedig, már csak a fokozat kedvéért is ezt kell vala legtartalmasabbá tenni.

A 29. számú, a távozó megváltó áldása (Luk. XXIV 50. 51.), a 28. számmal egy kézírású, de ettől némileg elmaradt s különösen elmosódott osztályozása által bánt. Az első rész, melyben Krisztus diadalát a prófétáké és apostoloké fölé helyezi. nincsen eléggé tárgyiasan igazolva s a második rész a krisztusi csodát nem eléggé tudja kapcsolatba hozni az ember-Krisztus fölmagasztolásával. A bibliai kifejezések általános formáiba sem tud elég gondolatot és tárgyára vonatkozó eszmenetet önteni; de azért tetszetősen kivitt egész.

A 27. számú, Én vagyok az Ur!, (Ézsa. XLII. 8.) Különösen első felében tartalmas és emelő hatású s az Urat és az ő dicséretét szép, szónoki lendülettel festi. A második rész a hálványoké, kiknek az Ur az ő tiszteletét át nem engedi, már halványabb, nehezkesebb s maga az egész beszéd sokkal hatásosabb lesz vala, ha a részek sorrendje meg volna fordítva, így még a mostani kidolgozásban is, meg lenne a kellő fokozat. Így is azonban értékes egy munka s emelkedett hangjával, oratori erejével, bizonyos mértékben meghat és fölemel.

A 11. számú, textusához (Zsolt. I. 1—2.) hiven, majdnem homiletikai módon megy végig a holdog ember jellemzésén, a szent költő paralellismusát is követve; a beszéd sajátságos vegyülete a száraz okoskodásnak és az erős hit kifejezésének. csak kár, hogy a részletező tudóskodás nagyon elnyomja a meggyőződés azt a hatását, mely a hallgatót szintén meggyőzi s magával viszi. Nyelvezete is tele nyakatekert szókkal, mondatokkal s tanítása olyan dectrinair, hogy fárasztóvá is válik. Az ember néha mintha azok közül a methodisták közül hal-lana egyet, a kik extatikus elragadtatásukkal s a bűn és pokol rajzolásával önkivületbe ejtették gyöngébb idegzetű hallgatóikat. Egy érett, igen tartalmas, sokat olvasó és gondolkozó elme alkotása, de a mely magába vonulva, évvődik s künn. az isten szép természetében és az emberek társaságában nem találja jól magát.

A 37. számú a buzgó imádkozás jellegét és hasznát rajzolja (Jak. V. 16.), hosszasan jellemezve a szóban és cselekedetben való imádkozást s bemutatva hasznát: mert erőt ad a munkára, kedvet legterhebb kötelességeink betöltésére, mert védelmez az élet kísértései közt; mert megvigasztal szenvedéseinkben. A beszéd tehát tárgy- és textuszerű, de egy kissé igen is bőven kidolgozott, majdnem értekezésszerű. Hite őszinte, meggyőződése erős, életösmerete gazdag. Éke már valamivel kevesebb s különösen a befejezés egészen száraz, hideg,

hidegen hagyva. (A textus. az igaz, az imádságot „hasznos“-nak mondja; de annyi változtatás, talán, meg volna engedhető, hogy a beszéd az imádság jótékony hatását, vagy áldásos voltát fejtegesse, ez bántva emlékeztet az utilitarismusra.)

17. Máté VII. 1. alapján azt válaszolja tárgyául, hogy miről kell az embert megítélnünk s hosszasan fejtegeti: a külsőről, a beszédről és a tettekről való ítéletet, mindeniknek kimutatva gyöngé oldalát s csak azután szállva rá a textus tulajdonképpeni intésére, hogy miként kell megítélnünk saját magunkat. Így, tárgyára nehézkösen száll s textusát csak másodrendben fejti ki. A hallgató így könnyen megtévedhet, figyelme ellankadhat, pedig különben a beszéd iránya jó, előadása értelmes, egyszerű. Több szónoki hév sokat lendíthetne ügyén.

A 3 és 4. számúak (az 1-sővel együtt) egy kéz munkái s valamennyi kerek, szabatos, értelmes és teljes tartalommal és alakkal dicsekszik. Amaz (Zsid XII. 6.) a szenvedéseket isten szeretetének kifolyásaiként

mutatja be, mint a melyek jobbakká, erősebbekké, bölcsőbbekké tesznek; emez (I. Móz. XI. II. 8 9) Józsefnek testvéreivel való találkozásából azt vonja ki, hogy a látogatás után soha sem ítélnünk, mert a szigorú bánásmód alatt igazi szeretet, igénytelen külső mögött valódi nagyság és a bűn látszata alatt a legtisztább becsületesség lehet. Az argumentáció néhol elárulja az író fiatalságát, de éppen ezért reményt fűzhetünk jövőjéhez.

A 16 számú, Zakheus ismeretes történetének (Luk. XIX. 1—10.) nagyon is terjengősen előadott menetéből azt a következtetést vonja le, hogy mi hozzánk, bűnösökhez is így jön el isteni kegyelmével Krisztus: készüljünk hát ennek a megigazitó, megjavító királynak méltó fogadására. Ha, a mit az evangélium elhallgat, a Zakheus lelki átalakulásának pszichológiai rajzát és magyarázatát adta volna, sokkal inkább meg tudott volna ragadni, de az ügyes kivitelt és építő hatást így sem lehet tőle megtagadni.

(Folytatása következik.)

T Á R C A.

Néhány kiegészítő adat

(„Uzoni Boldizsár, Uzoni Sz. Balázs“ című tanulmányomhoz.)

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület egyházi, tanügyi és irodalmi történetében ez a két név, ha nem nagyon kiváló helyet, de mégis olyat foglal el, melynél fogva megérdemlik, hogy az életpályájukra tartozó kutfők szorgalmasan összegyűjtessenek. Én, róluk szóló tanulmányomban, mindkettő életrajzát megírtam, az általam addig kikutatott adatokból, kimutatva ezek alapján először is irodalom-történezeink azon tévedését, mely szerint eddig egy személynek vették a kettőt. Miután, azonban, jól tudtam azt, hogy tökéletes munka nem létezhetik, az adatgyűjtést azóta is folytatom s a mint mindjárt kiténik, némi eredménnyel.

I. Uzoni Boldizsárra vonatkozólag azon gyanítást fejezem ki tanulmányomban, hogy valószínűleg időzött. Franekerán kívül, más egyetemen is, főleg hollandin. Sejtelmem a valónak megfelelt. Uzoni, ugyanis, 1631. ápr. 29-én beiratkozott a leydeni egyetem theologiai szakába. (Album studio-sorum academiae lugduno-batauae. Hagae, 1875 234 l.) Az anyakönyvből, ezen kívül, még más, és pedig fontos dolgot is megtudunk, tudniillik azt, hogy Uzoni ekkor 25 éves volt s így 1606-ban született. És nem is csak Hollandiában tanult. Még ezt megelőzőleg, 1630. nov. 23-án, az Odera melletti frankfurti egyetem hallgatója lett. (Aeltere Univer-sitáts-Matrikeln. I. Universitát Frankfurt. O. I. B. Leipzig. 1887. 709 l.) Az itteni anyakönyv adatai megmondják Uzoni eredeti családi nevét is, mely „Jankó“ volt. Egyébiránt, ennek kezdőbetűjét megtudtam máshonnan is Geleji Katona István „Praeconium evangelicum“ című prédikációs könyve II. kötetében (Gyulafehérvár, 1640.) az előszó után, következő s szerzőhöz intézett latinnyelvű üdvözlő versek egyikét Uzoni J. Boldizsár, dévai lelkész és vajda-hunyad-zarándi esperes írta (c. levél). A distichonokból álló, 12 soros versben az ily fajta művek szokott tartalmát találjuk.

Uzoni dicsőíti Katona munkásságát s közelebről e művét; végül aztán kifejezi amaz ohajtását, hogy miután az emberek nem képesek, azért kellő jutalmat adni, a túlvilágon nyerje meg jutalmát az író. Ez adatok felvilágosítást nyújtanak az iránt is, a miről tanulmányomban még nem tudtam határozottan nyilatkozni: a közte és a másik Uzoni közt létező esetleges családi összeköttetésről Ezekből kiténik, hogy miután ő Uzoni Jankó, a másik pedig Uzoni Sz. volt, rokonságban állottak ugyan, de nem a legközelebbi vérrokonság viszonyaiban.

II. Uzoni Sz. Balázs életrajzát a következőkkel egészíthetem ki Midőn Bethlen Miklós említést tesz róla, mint a kolozsvári iskola senioráról, egyszersemind igéri, hogy „erről ide alább leszen szó. (Önéletírása I. k. Pest, 1858. 244 l.) En „ide alább“ akkor még vagy 60 levelet, az egész I. könyvet átolvastam e „szó“-ért, de úgy találtam, a mint ennek róla szóló soraimban kifejezést is adtam, hogy Bethlen nem váltá be ígéretét. Azóta egészen elolvastván Bethlen művét, reá jöttem, hogy alább is (habár nem „ide alább“) beszél még Uzoniról. Elmondja felőle, hogy a bethlen-szentmiklósi ref. egyház szellemi megalkotója ő volt, a mint ezt más forrás is említi (Protestáns Közlöny. 1888. 337 l.) Bethlen még 1667-ben elkezdett egy lelkész-lakot építtetni, ennek elkészülte után, az addig unitárius egyházkötéség első ref. prédikátorául őt hívá meg, egykori iskolatársát. Előadja aztán, hogy Uzoni „honn tanult emberben sok akadémiakust tudományával, buzgóságával meghaladó merő apostol-ember“ volt, a ki aztán, mint én is gyanítám, ott halt meg, asztmában. E betegséget rendkívüli munkássága közben kapta. Naponkint, ugyanis, három helyen, összesen hatszor könyörgött s még e mellett „mind férfi-, mind leánygyermekeket tanított.“ (I. m. 277 l.)

Azt hiszem, nem végeztem felesleges munkát, midőn a magyar protestáns egyház politikai és szellemi történetének megírója számára ez adatokat följegyeztem.

Utrecht, október 16, 1888. *Zoványi Jenő,*
ev. ref. lelkészjelölt.

Folytatás a mellékleten.

Könyvismertetés.

Kolozsvár részletes leírása, Kolozs megye és az erdélyi részek rövid földrajza. Elemi iskolák használatára szerkesztette Csiky Béla. Kolozsvár. Stein János sajtója. 1889. 58 l. Ára 20 kr.

Az elemi iskolai földrajz tanításánál a tankönyvekkel való visszaélés kényszeríté a közoktatási miniszteriumot azon rendelet kiadására, hogy kézikönyv ne adassék a gyermekek kezébe a második s harmadik korosztályban. A gyakorlat, azonban, a mellett szól, hogy szükséges. Könyv nélkül csak utazók tanulnak és tanulhatnak földrajzot, ha akarnak; de a gyermekeknek vezérfonal kell, melyből a tanítás után ismételjék a hallottakat s megtanulják. Midőn ennek szükségességét hangoztatjuk, helyeselnünk kell oly könyvecskék kiadását is, milyen a kezünk között levő kis földrajz.

A szerző, Páncél Ferenc nyomdokain halad, de szerkesztésben és anyagösszeállításban mégis eltér tőle. Páncél Ferenc kérdésekben és feleletekben írta meg Kolozsvár és Erdély földrajzát. Csiky ur összefüggő szövegben adja elő ugyanezen tárgyat. Míg amaz évszámokban, történelmi vonatkozásokban gazdagabb s így a kis tanulókra nézve nehezebb volt; ez mindkettőből kevesebbet ad, egyszerű rövidséggel. Új anyag benne Kolozsmegye rövid földrajza, mely átmenetül szolgál Erdély ismertetésére. E fejezet a könyvnek előnyére szolgál, mert a természetes tanításmenet szerint vezeti a tanulókat saját községéből a vármegye területére. Különösnek látszik, hogy politikai felosztást kever a természeti leírás közé, de enyhítő körülményül szolgál ezzel szemben, hogy az elnevezéseken kívül, a járások leírásában is megtartja a természeti viszonyok által nyújtott rendet.

Felesleges dolgokat nem ír le. A városi és vidéki nevezetességeket röviden érinti. Így névtömegnek látszik a könyv tartalma. A tanító rá van utalva, hogy érdekes megjegyzésekkel fűszerezze az adatokat. Egyes lelkiismeretes tanító könnyen kitalálja ezeket s általuk kellemessé, kedvessé teheti a tárgyat és saját személyét tanítványai előtt. Az ilyeneket már nagyon is érdemes, könyv nélkül megtanítani, ha egyébert nem, a figyelem fejlesztéseért.

Térkép nincs a könyvhöz mellékelve. Az olcsó fal- és kézi-térképek mellett, ez nem hiány. Általában véve, használhatónak tartjuk e kis könyvet, mely rövidbe foglalva, elég világos földrajzi képet nyújt az erdélyi részekről.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. folyó hó 9-én szentelte föl a petrosényi templomot, holott alkalmi beszédet tartott Juhász Izidor; Jánó Albert keresztelt, urvacsorát osztott Bartha Lajos és Kósa Mihály. A dévai polg. dalkör szabatos közreműködésével emelte az ünnepélyt. Jövő számunkban bővebb tudósítást hozunk.

= Sepsi-Szt.-Györgyről vesszük a következő tudósítást. A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. egyház főgondnokává, a hármass kijelölés alapján, az egyházkerületi közgyűlés Málik József, polg. leányiskolai igazgató-tanúrt és a „Szé-

kely Nemzet“ szerkesztőjét választotta meg. A közmivelődés terén kiváló érdemeket szerzett férfit, a s. szt.-györgyi ref. egyház keblit tanácsa, f. hó 5-én, a képviselői közgyűlés december 6-án tartott ülésében iktatta be hivatalába. A beiktatási ünnepélyes gyűléseken Révay Lajos, első-pap üdvözölte a főgondnokot, meleg szavakban ecsetelvén a közmivelődés hű munkásának bár szerény, zajtalan, de áldásos munkáját, mely elég kezességet nyújt a jövőre; mire a főgondnok meghatóttan köszönte meg úgy az egyházközségnek, mint a kerületi közgyűlésnek bizalmát. Nem kereste, nem is remélte soha e megtiszteltetést. Sokáig küzdött lelkében: hogy vajjon elfogadja e a diszes és nagy felelősséggel járó állást, de utoljára is győzött lelkében a kötelesség-érzet, az anyaszentegyház iránti szeretet; remélve, hogy azok, kik bizalmukkal megtisztelték, támogatni fogják; elfogadja, úgy mond, ezen diszes állást és igéri, hogy teljes erejéből fog törekedni ezen egyház anyagi és szellemi ügyeinek felvirágoztatására. Az eszmékben oly gazdag beszédet, mint egy tiszta, nemes lélek magas szárnyalású nyilvánulását, a keblit egyháztanács jegyzőkönyvileg örökölte meg. Szokatlan dolog, hogy egy ily szerény állású egyént hívjon a közbizalom egy ily megtisztelő állásra. Mi teljes bizalommal tekintünk az ész arisztokráciájának ilyenü nyilvánulása elé. Üdvözöljük az új főgondnokot szép állomásán!

= Megjelent a „Téli Ujság“ 10-dik évfolyamának I-ső száma, mely megjelenik decembris jan. és febr. hónapban minden szerdán és a nép számára vallásos irányú olvasmányokat nyújt. Egy szám ára 2 kr. Ennél olcsóbb lap nem képzelhető; hogy valóban hasznos, arról szívesen bizonyítunk. Rendeljék meg Hornyánszky Viktor, akadémiai könyvtárusnál, Budapesten, és jobb szolgálatot nem tehetnek a népnek a téli estékre az illetők.

= Meghívó. „A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság“ f. év december hó 18-án, d. e. 10 órakor, Budapesten, az evangélikusok nagy termében, alakuló közgyűlést tart, melyre (cimed) ezennel tisztelettel meghívatik. Budapest, 1888, dec. 1. Az elnökség megbízásából, Zsilinszky Mihály, id. jegyző.

= Hálás köszönet. A betleni járás körjegyzőinek évnegyedes rendes gyűlése községünkben tartatván meg, az azt követő és tekintetes Horváth Imre vendégszerető házában tartott kedélyes lakomán, Molnos Elek felhívására, építendő iskolánk javára adakozni szíveskedtek: Molnos Elek 50 kr. Farkas Ferenc 50 kr. Br. Diószegi Béla 60 kr. Pécsi Lajos 1 frt. Somai Ilyés 50 kr. Gaál István 50 kr. Rác Gyula 24 kr. Galgói ifj. Rác László 1 frt. Összesen 4 frt. 84 krt. A tisztelt adakozók fogadják magam és egyházam nevében, hálás köszönetem nyilvánítását Alsó-Ilosva, dec. 5, 1888. Nemes Ferenc, ref. lelkész.

= Hálás köszönet. A Piski-Telepen építendő reform. templom javára daruvári Paulé Iván, állomás-főnök 50, azaz, ötven o. é. forintot kegyeskedett adományozni. E nagy-lelkű adományáért fogadja, a főnök ur, itt a nyilvánosság terén is úgy a magam, mint egyházam nevében, leghálásabb köszönetemet. Piski-Telep, dec. 11. 1888. Juhász Izidor, piski telepi körlel. ész.

Nyilvános köszönet.

Körlelkészségem csikszeredai egyháztanácsának megbízásából, a protestáns olvasó közönség előtt is nyilvánosan megköszönöm gyergyó szentmiklósi tek. Kovács Jakab urnak, a gyergyói rész áldozatkész megyebirójának: hogy ezen év husvét ünnepére már megvásárolt harmonium árát 150 frtot a körlelkészségnek csendedte, sőt általa ezen vételár megtérítésére szánt kegyadomány-gyűjtés eredményét, 17 frtot a Gyergyó-Szent-Miklóson építendő imaház költségeire takaré-

**

pénztárba tette. Nevezett kedves afia csak alig egy éve, hogy reform. egyházunk tagja s már is igaz prot. buzgóságának, élhíthetnek, áldott jó feleségével, Gyulai Ida urasszonynyal együtt, sok jelét adta.

Tartsa meg a Mindenható becses életüket sokáig!

Megköszönöm Szöcs Mártonné, szül. Bonyhai Kata özv. nagyságának: hogy csikszerezében imaházunkban feláldandó új szószék és korona költségeire Csikszerezében 70 frt. kegyadományt gyűjteni kegyoskedett. Gyűjtőíven adakoztak: Szöcs Mártonné 3 frt. 90 kr. Baktsi Gáspár 10 frtot. Csiki Kálmán, katolikus. 5 frt. Vajna Tamásné 3 frtot. Horváth Károly honvéd főhadnagy, kath. 1. frtot. Körösy István h. hadnagy 1 frtot. Székely Imre h. hadnagy 1 frtot. Kovács Ákos h. főhadnagy 1 frtot, Puskás János h. főhadnagy kath. 1 frtot. Tolvaly h. hadnagy, 1 frtot. Capsy Frigyes 1 frtot, Madár Mihályné 1 frtot. Toth János 1 frtot. Gál János 50 kr. Pap György 50 kr. Lázene Lászlóné 50 kr. Hutter Pálné 1 frtot. Kis Gábor 1 frtot Sándor Albert rom. kath. 1 frtot. Dr. Bocskor Béla rom. kath. 1 frtot. Szentimrey Dániel 1 frtot. Pajor Kornél 1 frtot. Szabó Jánosné 1 frtot. Rác Lajos 1 frtot. Balló Mártonné 1 frtot. Gecő Matild 50

kr Aponyi Károly 50 kr. Szopos Elekné 50 kr. Nagy István 50 kr. Csákány Anna 1 frtot. Györgybiró Lukács 1 frt. Újfalvi László 1 frt Csáki Sándor 50 kr. Szász Lajos 1 frt. Jakab Lajos 1 frt. Szakács Imre 30 kr. Keresztes József 30 kr. Lukács Lajos 30 kr. Todor János 40 kr. Névtelen 1 frtot. Nagy Krisztina 50 kr. Adler, rom kath. 1 frt. Császár Károlina rom. kath. 1 frt. özv. Nagy Dénezsné 1 frtot. Körmندی Lajos 1 frtot. Rozsdás Anna 50 kr. Lakatos Felixné 20 kr. Száva Lukácsné, rom. kath. 3 frtot. Szultán Zsuzsa rom. kath. 50 kr. Kreybig Katalin, luth. 2 frt. Balázs Lajosné, rom. kath. 50 kr. Nagy Ferenéné, rom. kath. 60 kr. özv. Lakatosné, polg. leányisk. igazgatónő, rom. kath. 1 frtot. Dézsi Dávid 1 frtot. Szultán Lázárné, rom. kath. 1 frtot. Kovács Antalné 1 frtot Dr. Fejér Antalné 1 frtot. Szultán Gergelyne 60 kr. rom. kath., Máthé, erdész, 40 kr. Borbát Pál 1 frt Gyűjtőíven kívül Balogh Elek adománya 15 frt.

A kegyes adakozók cselekedete legyen kedves áldozat az ur előtt! Csik-Szereda, 1888. november 27-én.

Borbát Pál,
csikmegyei ref. körlelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2755 1888.

KÖRRENDELET.

Minden lelkészhez, mint az iskolaszék elnökéhez.

A magy. kir. vallás és közoktatási Minister úr özv. nagyméltósága idei 35,680 szám alatt kelt leiratában jelezve azt, hogy a mult években hazánk több részében járványos jelleggel lépett fel a szemcsés-köthártyalob, ugy nevezett, egyiptom szembetegség, az egyes vidékeket csapás képpen sújtó ezen betegség tovább terjedésének meggátlása végett, szükségesnek találta erre vonatkozólag a magy. kir. belügyminister úr özv. nmltsága által 1884 évi december 7-én 51,066 szám alatt az összes közigazgatási hatóságoknak megküldött rendeletnek valamint 1886 évi 63,668 szám alatt az iskola látogatás tekintetéből a törvény hatóságokhoz intézett felhívásnak megtartására, újabb figyelmeztetést bocsátani ki.

Ezen ragályos betegség felismerésére vezető jelenségek, valamint a tovább terjedés megakadályozása végett teendő intézkedések a hatóságok, lelkészek és tanítók számára a szemcsés köthártyalob elleni eljárásról 1884. évben kiadott „utasítás“ emlékeztetükbe teljítése végett felhívjuk lelkész fiait, hogy a községi előjáráságnál ezen utasítást ismételve, olvassák el, az 1886. évi 63,668 szám alatt kelt belügyminiszteri rendeletből ahoz alkalmazkodás végett közli Igazg.-Tanácsunk az egyházhatóságainkat közvetlenül érdeklő következő pontokat:

Lelkészeink, mint iskolaszéki elnökök, tartoznak az iskolába bebocsátani az illető városi, illetve, községi, vagy kör- orvost s közrehatni arra, hogy a tanulók teljes számban szemvizsgálat alá vétessenek; az orvos látogatásairól, — ki minden hónapban tartozik az iskolát meglátogatni külön jegyzőkönyv veendő fel, melyben kitéüntetendő az, hogy hány növendék vizsgálatott meg, hány találatotott egészségesnek és hány betegnek. A beteg tanulók névszerint megnevezendők és azon intézkedés is megemlítendő, mely esetleg azoknak eltávolítása iránt tétetett. Ezen jegyzőkönyv ugy az orvos, mint az iskolai igazgató által aláírandó, s az igazgató tartozik félvévenként a község előjáróságának bemutatni. A ragályos szembetegség (csipázással járó) jelentkezése esetében tartozik a betegeket rögtön eltávolítani az iskolából, azonnal jeontést tenni az illető orvosnak; a szembeteg gyereket mindaddig be nem fogadhatja, míg a vizsgáló orvos teljesen meggyógyultnak nem nyilvánítja. Figyelmeztetjük lelkész fiait, hogy a fenn hivatolt belügyminiszteri rendeletben az utasításban megszabott köteleességek teljesítésének elhanyagolása,

vagy megsértése, 100 frtig terjedhető pénzbírsággal, esetleg, 10 napig terjedhető elzárással büntetetik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsának: Kolozsvártt, 1888. évi december hó 2-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

1740—1888.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési ev. ref. egyházmegyébe kebelezett deésaknai egyházközség kántor-organista állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalmi, tisztességes lakáson és kerten kívül, 180 frt. 41 kr

Pályázati határnap folyó évi dec. 31. Folyamodványok nagytiszt. Nagy Lajos esperes aához küldendők. Dobokára.

Kolozsvártt, 1888. dec. 10.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1750—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett m.-gyerőmonostori egyházközség kán.-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: jó lakás, tágas kerttel és gazdasági épületekkel és 232 frt. 01 kr. a legújabb hivatalos beclés szerint.

Pályázati határnap folyó évi dec. 31. — Folyamodványok nagytiszt. id. Szakács István esperes aához, Sz.-Lónára, (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvártt, 1888. dec. 10.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

501 - 1888

KÖRRENDELET,

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Jelen soraimmal felhívom azon tiszt. atyafiakat, kiknek egyházközségeik részéről a mélt. Ig.-Tanács idei 2485. sz. a. rendeletének a vagyon-leltár beklüldésével még elég nem tétetett és a kik az 1889. évi költségvetést még bé nem szolgáltatottak; ugyszintén azokat is, kik az 1888. évi közpénzekkel, vagy az 1887. évről az országos domestikai illetékek még hátralékban vannak, hogy e rendelet vételétől számítandó 8 nap alatt, a három első közügyigazgató és számvevő, gyalni lelkész aához, az utóbbi hozzám, a fegyelmi eljárás bevezetésének terhe alatt, beklüldeni, el ne mulasszák. Kelt, Sz.-Lóna, 1888. dec. 3. Szakács István, esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárt.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1888. DECEMBER 20.

51. SZÁM

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve külföldök: külmagyarutca 9 sz.

Karácson.

Az ur Jézus Krisztusnak kegyelme, az istennek szelme és a szentléleknek közössége legyen mindnyájan ti veletek! Ámen. (2 Kor. XIII. 13.)

„Örüljete az urban mindenkor, ismét mondom, örüljete, (Filip IV 4.) mert ma született nektek a Megváltó, ki az ur Krisztus, a Dávid városában.“ (Luk. II. 11.) Örüljete, mert megjötték a karácsonnak magasztos emlékektől megszentelt napjai. A természetben ugyan minden a mulandóság és halál gondolatát kelti föl lelkünkben: de e napok üdvéről prédikálnak, mely fellette áll minden változásnak, minden elmulásnak. A nap éltető melegével mindinkább eltávolodni látszik a földtől, alig érintve annak színét bádgyadt sűgárral, de a karácson örök fényről beszél nekünk, mely lelkünkben támadott, bizonyítva, hogy a menny közelebb jött a földhez, mint valaha. Sűrű, hideg köd takarja el testi szemeink elől az égboltozat tiszta arculatát, de lelki szemeink előtt megnyilatkozik a menny kárpitja és isteni fény vesz minket körül, békét és örömet szórva szét az erőtelenek megerősítésére, az örvendező bátortalanok föllekesítésére, és a szenvedők megvigasztalására. A kopár mezőken siri csend honol; a lomb-koronájuktól megfosztott erdők dalosai elhallgattak, de a keresztyén templomokban, a hívők ajkain fölcsendül ma az angyali himnusz, mely egykor Betlehem felett zengett eképpen: „Dicsőség a magasságos mennyekben istennek, a földön békesség és az emberekhez jóakarát!“ hirdetve, hogy ma üdvössége lett a világnak, isten alászállott a földre, az emberekhez, hogy az emberiséget az isteni életnek részesévé tegye.

Oh, bizony méltó ma a keresztyén világ öröme, mert a mit régóta reméltek és jöven-

döltek, a mi után annyi kegyes lélek régóta sóvárgott, a mit Izráel prófétái és költői különböző látomásokban és képekben szent ihlettséggel és fenséges szárnyalással rajzoltak, a mit egy Keresztelő János előkészített, de meg nem valósíthatott, az a názárethi Jézus születésével megvalósult isten országa, a szeretet, az igazság, a szabadság, a hit és a béke birodalma a földön megalapított. Igen! A názárethi Jézus születése egy új teremtés a szellem-világban. Az önzés helyét a szeretet foglalá el, a hatalom parancs-szavát az igazság tekintélye váltá fel. „A régiek elmultak, új teremtmények lettek.“ (2 Kor. V 17) „Énekeljete azért az urnak és áldjátok az ő nevét; hirdesséte mindennapon az ő szabadítását. Örüljenek az egek, örvendezzen a föld, zengjen a tenger és minden benne valók. Örüljen a mező, minden benne valókkal, örüljen az erdő valamennyi fája.“ (XCVI. Zsolt. 2, 11, 12.)

De, bár az új életelv, mely Jézusban teljes uralomra jutott volt, vele és általa a világ felett is uralkodni kezdett; bárha ez új szellem hatalmas hódításokat tett már, ugy tetszik nekünk, az egész világot még ma sem hódította meg. A régiek még nem multak el egészen; a mult hatalma még nincs megtörve teljesen. A régi türelmetlenség és erőszak, kevélység és irigység, viszály és versengés a régi még mindig, áll és állandó uralomra törekszik, élet- és halálharcot folytatva az igazság és szabadság, a hit és szeretet, a béke és kiengesztelődés uralma ellen.

Azért kérünk, Atyámfiai, „félre ne engedjéte magatokat vezetetni; isten meg nem csufoltatik.“ (Gal. VI. 7.) A ki Krisztus nevét viseli, annak az ő szellemében kell járnia; a réginek benne is el kell mulni és benne is mindennek meg kell újulni; benne is, mint egykor Izráélben, a szellemi Krisztusnak meg kell szü-

letnie, benne kell lakoznia és felnövekednie, benne mintegy új alakot nyernie. Csak az ilyen keresztyének ünneplése lehet méltó e nagy napok emlékéhez; csak ezek szólhatnak ma így a napkeleti bölcsékkel: „eljöttünk, hogy neki tiszteséget tegyünk.“

A karácsoni ünnepekhez füződő e magasztos gondolatok prédikálására bocsátjuk ki — kedves tanítványunkat. Fogadjátok őt testvéri szeretettel és „a ti szerelmeiteknek és felöletek való dicsekedésüknök igazságát mutassátok meg ő hozzája a gyülekezetek előtt.“ (2. Kor. VIII. 24.)

Istennek szent lelke legyen veletek és szentelje meg a ti ünneplésüket!

Nagy-Enyeden, 1888.

Dr Kovács Ödön,
theol. akadémiai igazgató.

Józsa Zsigmond,
theol. akadémiai jegyző.

Tanulásunk célja.

(Székfoglaló beszéd.)

(Folytatás.)

A deklinációk és konjugációk hosszú, ijesztő módon meredek és ennél fogva unalmas létrája, a szóelemzés és mondatban beláthatatlan s gyermekek előtt sokszor érthetetlen tekervényei talán edzik az ésszt, de hogy a szív és kedély nemesítésére és gazdagítására mint folynak be, alig lehetne bizonyítani. Háttérbe szoritandó, tehát, főleg a tanítás kezdetén, a deklináció, konjugáció és hosszadalmasságával lélekölő elemzés, mert ezek túlajtva, maguk zárják el az utat onnan, hová tulajdonképp vezetni akarnak. Kerülnünk kell gondosan, kivált a kezdetnél, a formákkal való szüntelen bajlódást, a nehezen érthető abstrakciókat és e helyett kísértünk megközelíteni a kihalt nyelveket is úgy, hogy ne kelljen előbb a nyelvtan minden bozótján keresztül vergődni. Vegyük mintául az élő nyelvek tanulásmódját, de nem azt, mely nyilvános iskoláinkban hetenkint 3 – 4 órán foly s mely külső segítség és gyakorlás nélkül, éppen oly kevésbé sikeres, mint a holt nyelvek tanulása. Hosszu és tekervényes okoskodások és fejtegetések helyett, adjunk mindjárt kezdő tanítványainknak is egy kicsiny részt magából a nyelv-kincséből; ismételen emelem ki: kicsiny részt, hogy elég ideje legyen, azt igazán sajátjává tenni; hamarabb eljutunk vele messze, ha elengedjük, hogy lassan, lépkedve haladjon, mintha reá kényszer-

ritjük, hogy egyszerre keresztül gázoljon az előirt penzumon, a nyelvtan minden paragraphusos törvényén. A tanterv által sem szabad félre vezetni engednünk magunkat, tudva, hogy az is csak azt célozza, a hová magunk kívánunk eljutni. Aztán, ha egyszer eljutottunk annyira, hogy sarkunkat bizton megvethetjük, a további haladás erőszakolás nélkül önkint fog gyorsulni. Ez a lassan és csak fokokint vezető eljárás, a jobb siker biztosítása mellett, orvosolni fog egy igen veszélyes bajt is. Miként künn az életben sok embert hiúság és tündöklési vágy vezet tetteiben, úgy tapasztalni az iskolában is, hogy a jó tanuló közül is igen sokan nem annyira maradandó tudásra, mint jó tanjegyek elnyerésére, tehát, külső sikerre törekednek. Nem szorul bizonyításra, hogy az a tanítás és tanulás céljának egyik legveszedelmesebb ellensége. Mihelyt, azonban, messzibb tekintő tanításmód többeket tesz a tudás részeseivé az iskola egyes osztályaiban, gyöngülni s idővel mind kisebb térre fog szorulni e kinövés, melyet egyszerre levágni különben, nem lehet.

Az irodalom megismertetésére nem elég a nagy írók nevének hangoztatása tetszetős phrazisokban, miket hamar elfeledünk; nem elég műveik címeinek felsorolása s egyik-másik tartalmának homályos és élettelen összefoglalása, mint a hogy ez sok tankönyvben megírva áll; nem elég, valamely munkából egyes részeket fölvenni s ezeket óránként fordítani s közben-közben tankönyveink u. n. tárgyi és szintelen nyelvtani magyarázatait átvenni; nem elég, az olvasott részekben előforduló nagy mythologiai és történelmi alakok erényeinek, vagy bűneinek felsorolása, mert ez még nem fog teremteni igaz embereket, önfeláldozó hazafiakat, sem a klasszikus irodalmi munkákban rejlő végtelen báj nem fogja feltárni; „a gyümölcs héjja nem lesz megtörve, hogy édes nedvét élvezzük, mint fáradságaink jutalmát.“ Ugy kell hát eljárunk, hogy tanítványainkkal már az alsó osztályokban elsajátítatva, bizonyos szókincset, a felső osztályokban ne csak részeket mutassunk be nekik, hanem mulhatatlanul egész műveket, mert csak az egész munka tárgyának, tartalmának, szerkezetének, alakjának és irányának ismerete tárhatja föl az egésznek szépségeit és becsét. Csak így hatolhat be maga-

a tanuló is az író szellemébe; csak ekkor értheti meg ennek eszméit; csak így fogja élvezni a maga fáradságának jutalmát. Ekkor, egész munkák olvasása után és alapján van helye, behatóbban is kutatni és fejtegetni a nyelv sajátosságait, feltárni szépségeit, gazdagságát és rendkívüli hatalmát vizsgálni, szemlélni végtelen soru tünetményeit; megmutatni, mint őlt mindig új alakot, más szint a tartalom és gondolatok ezerféle árnyalata szerint. Ekkor láthatni meg, hogy a nyelvben egyesülve vannak az összes művészetek, mit a nagy nyelvész, Gerber, „Die Sprache, als Kunst“ című munkájában érdekesen emel ki a következőkben: „In der Formirung der Laute selbst zeigt die Sprache ihre Plastik, in ihrem Satzbau wirkt sie architektonisch, ihre Bilder, Tropen, Gleichnisse sind malerisch; ihre phonetische Figuration und ihr Rhythmus geben uns Musik; endlich, in ihren selbständigen Productionen berührt sie sich mit der Poesie (I. 312). Ekkor láthatni meg, mily szoros kapcsolat van a lélek és nyelv között, mily nélkülözhetetlen kulcsot nyújt a nyelv az ember egész természetének és lényegének megismerésére. Így érthetni meg Müller Miksa szavait: „A nyelv a természet legutolsó, betetőző és legtökéletesebb terméke, melyet csak magának az embernek tartott fenn.“ Ezek után mutathatni be a nyelvtudományt, mint természettudományt, mit ha tudunk, bizonyára nem fog eszünkbe jutni, hogy egy tanulmányozásra kínálkozó és adatokban oly gazdag mezőt, minőt a klasszikus nyelvek nyújtanak, magunktól önkint eldobjunk. Hisz, ma Frary is, midőn a görög nyelvnek a középiskola tárgyai közül való kihagyását ajánlja, ezt első sorban azért kívánja, mert a tanulására kiszabott időt nem tartja elegendőnek.

Balogh Károly.

(Vége következik.)

Illeték-egyenérték kiróva.

A milyen örömmel olvastuk egyházi lapunkban amaz utasításokat, melyek az illeték-egyenérték kiróvása végett egybeállítandó vagyon- és jövedelem-kimutatások teljes szerkesztésére vonatkoztak, figyelmeztetvén a törvénynek talán csekély jövedelmű egyházainkkal szemben illeték-mentességet biztosító helyeire: épp oly leverőleg hatott a pénzügyi közegek határozata, melyek, minden paragrafusra és kimutatásokra való hivatkozás nélkül, a bevallott bárminemű vagyon és jövedelem után, kedvezmény nélkül, kirótták az illeték-egyenérték adót.

Természetesen, törvényadta jogunknál fogva, a fölebbezést, birtokon belől, megtettük, szorgalmasan utána járva még, a nyújtott tájékozásokon kívül is, az országos törvény ide vágó cikkelyeinek; azt remélve, hogy a felsőbb forum, ha már az alsó nem, osztani fogja a méltóságos Igazgató-Tanács és a saját azon nézetünket, hogy a négyszáz forint tiszta jövedelemmel nem bíró egyházak illeték-mentesek. Mert, bár tekintetbe vettük a többi kedvezményes helyeket is, a minemű vagyon érdekében azt tehetjük, mégis azon alap, melyen felebbezéseinket bizalommal nyújtottuk be: az 1881. XXVI. t. c. 24. §. f) pontja volt; a mennyiben a kezem alatti egyházak közül egyike sem haladja meg a 400 frt. tiszta jövedelmet, sőt attól igen messze-messze marad.

A pénzügyi igazgatóság, a felebbezés folytán, revideálta ugyan a kiszabási hivatal által eszközölt kiróvást, itt-ott igazított, még le is irta a templom-alap s klenodiumok után kivetett egyenértéki adót; de a többit, a mint volt, meghagyta; még pedig, annak előre bocsátása mellett, hogy a hivatolt törvénycikk mondott betűje alatt, „megszabott illeték-mentesség magukra az egyházakra nem alkalmazható.“ Tehát, azok illeték-mentességre egyáltalán nem számíthatnak.

De, miért nem? Azt a leküldött végzés nem mondja meg. Pedig, az 1881. XXVI. t. c. 22. §. b) pontja, melyen a már idézett kedvezményezés is áll, nyilván rá is hivatkozik, tisztán megemlíti az „egyházi községek et.“ S mik ezek, ha nem az egyházak?

Hanem, itt sem helye, sem értelme nincs a törvény-magyarázatnak, de annál inkább a panasznak a felől, hogy így egyházaink hirtelen új, a régi e neműnek csaknem nyolc-tízszeresét tevő teherrel sújtatnak; helye van, továbbá, annak, hogy eme váratlanul jött megterheltetésekre felhívjuk a méltóságos Igazgató-Tanács figyelmét s kérjük, hogy ha lehetséges, egyházainkat a törvény-biztosította kedvezmények megkapására segítse.

Addig is, azonban, míg felsőbb helyről intézkedés történnék, a kezemhez jött iratokat a pénzügyi k. i. bírósághoz fogom fölterjeszteni, illetőleg, a pénzügyigazgatóság határozatát ahhoz felebbezni, a mire a törvény minden fizető magán és jogi személyt felhatalmaz.

Ha itt sem könnyebbitenek egyházainkon, akkor legalább nem vádolhatjuk magunkat azzal, hogy ezek érdekében nem tettük meg mindazt, a mi szükséges vala ezen irányban.

Berde Sándor,
körlelkész.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, dec. 9.

Elnökölt br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok; jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Gyarmathy Miklós, Sárkány Ferenc, Domokos Antal, Parádi Kálmán, Deák József, pénztáros, Bodor Antal, titkár.

A torda-szent-lászlói templom és torony fölépítését magára vállalt építész igazolva azt, hogy az elvállalt munkát bevégezte, kéri a szerződvény szerint esedékes 500 frt. munkadíj kiutalását. A munkadíj jelzett részlete csak azon esetre levén kiadandó, ha az építésnek szerződésszerű teljesítése szakértő által igazoltatik: az építkezés felülvizsgálására építész küldetik ki; az utalvány kiadása felett a jelentés beérkezése után fog határozat hozatni

Romániai miszszionarius aa. fölterjeszti galaci pap-tanító, Baló Bálint aa. kérését, melyben igazolva azt, hogy a folyó tanév első felében 40-et meghaladó tan-köteles gyermeket tanított s fejtegetve azt, hogy 20-at meghaladó gyermek oktatását félevenként 50—50 frt. jutalom-díj illeti: a kétszer húszat meghaladó tanuló oktatásáért 100 frt. jutalom-díj kiutalásáért folyamodik. A díjlevelileg megállapított évi 100 frt. tanítási jutalom-díjból az első félevesi részlet kiutaltatik s megiratik, hogy évi 100 frt. jutalomnál nagyobb összegű jutalomra igényt nem tarthat, még az esetben sem, ha az általa eredményesen oktatott tanulók száma a 20-at többszörösen is meghaladja; ezen javadalom buzdításul és általánypéppen biztosítatván részére. Esperes aa. felhivatik, hogy jövőre vagy személyesen, vagy kiküldendő megbízottja útján szerezzen meggyőződést.

A kolozs-kalotai egyházmegyei esperes-helyettes, a vélemény-adás végett közöli kérésre tett fölterjesztésében igazolja, hogy daróci tanító, Nagy János, ki hivatalát buzgón és szép eredményt tanusítólag tölti be, hosszas gyógykezelés után, egy leányát és nála lakott unokáját temettette el: tetemes költségeire tekintettel, 40 frt. államsegély utalványoztatik.

A szilágy-szólnoki egyházmegye esperese, a vett felhívásra tudatja, hogy Pechy Zsigmondné urnő által cserébe felajánlott belső telek nem csak nagyobb és értékesebb az egyházközség cserébe adandó iskola-teleknél, hanem kötelezettséget vállalt magára arra nézve is, hogy az iskola-teleken levő szalma fedelű silány iskola-ház anyagait, valamint Péchy Mihály, őrnagy birtokos aa. által saját költségén, iskolaház-építés végett vette-tett és oda vitetett köanyagot is átszállittatja az új telekre, melyen Péchy Mihály, patronus, nem csak a 4 öl hosszú és 3 öl széles tanszobát, hanem épített azonfelül tanítói lakást és zsindey-fedélzettel felállítja; továbbá, kötelezte magát cserét ajánló urnő, hogy az új teleket jó móddal körülkeríti. A jelentés örömmel vétetett tudomásul s a föltételek elfogadása mellett, a csereszerződvény helybehagyatott.

A nagy-enyedi egyházközség kéri annak megengedését, hogy a második-papi hivatal részére egy közel egy holdnyi szőlőt vásárolhasson meg s a 350 frt. vételárát az egyházközségi tőkéből fizethesse ki s megerősítés végett, felküldi az adás-vevési szerződvényt. Megiratik az egyházközségnek, hogy az Igazgató-Tanács a szőlő megvásárlásában nem akadályozza; de tekintettel arra, hogy az egyházközség tetemes adóssággal van ter-

helve, költségelírányzata szerint, kiadásait nem képes fedezni s mindamellett, a hivek mivel sem járulnak évenként sem a pap fizetéséhez, sem az egyházközség fentartásához: nem engedi meg, hogy az 1,100 frtot meghaladó második-papi fizetés emelésére megvenni szándékolt szőlő vételárát az egyházközség kiadásai fedezésére szolgáló tőke elköltése útján fizesse ki, hanem fizesse ki a hivekre kirovandó és felhajtandó közrovatalból.

Műszaki előadó előterjesztésére, helybehagyatott a koltói torony kiépítéséről fölterjesztett tervrajz és költség-számítás; megengedetett, hogy a 953 frt. építési költség fedezésére kölcsönképpen felhasználhasson az egyházközség a magtár tőkéjéből 200 frtot, az orgona tőkéjéből 300 frtot s a központi kezelés alatt álló tőkéjéből kiutaltatik 400 frt. kölcsönképpen; a még hiányzó összeget fedezzék a hivek.

Jelentés

a „Pred. Tár pályázatáról.

I.

(Folytatás.)

1. Az I. Kor. I. 23. alapján mutatja be a megfeszített Krisztust, a ki botrány és bolondság; a zsidókat a katholicizmusban, a görögöket a mai realistikus irányban találva és tüntetve föl. Hiven csatlakozik 3 és 4 számú társaihoz, egy fél fokkal meghaladva őket.

19. A könyörülő samaritánus adta példát a hazai nemzetiségi és felekezeti viszonyokra elég ügyesen és könnyed módon alkalmazza, ha mindjárt több helyet foglal el benne a leírás, mint az értelmezés s éppen ezért magva nem nagyon sok. Gyakorlott kézre vall, mely jobban is megerőltethetné magát.

A 18 számú (alígha nem az előbbi testvére) a parázna asszony evangyeliomi történetét „bűnvádi kereset végtárgyalása” formájában adja elő, a mi nem annyira eredeti, mint inkább furcsa ehhez a felséges tárgyhoz mérve. Itt is túlságos tért foglal el a leírás s annál kevesebbet a tárgyi értelmezés. Igaz, az esemény sokat mond magában is, de éppen ezért, a szónok mélyebben belevezethetne a tárgy valóságába, ellenben a bibliai igazságtól feleslegesen tér el, a midőn az asszony bűnbánatát maga olvassa bele a szentírásba, holott itt nem annyira az asszonyról, mind inkább vádlóiról van szó. Egyébiránt, így is értékes egy beszéd.

40. Főiskolai tanulók előtt tartott adventi beszéd, Rom. XIII. 12. alapján. Az ellentétes nézetek természet-szerű küzdelméről értelmesen száll le, a munka helyes fogalmán át, arra a vigasságra, a melyre az adventben készülünk s így a textusra is. A világosság illendő öltözete a komoly szellemi élet (tanulás), a tiszta erkölcsiség és az igaz hit, melyeket értelmesen, lendülettel, szónoki módon fejteget, hallgatói színvonalához alkalmazkodva. A hit és vallásosság szükségképpeni voltát kissé közönséges módon magyarázgatja s azokat, a kik a vallást, az erkölcsiséget mellett, feleslegesnek tartják, több elmeélel cáfolhatná. De, a mi ifjusági istentiszteleteink kezdetleges stadiumán, méltánylandó kezdemény.

A 28 számú Pál apostol alakjában, élettörténetében és jellemében állítja elénk anyaszentegyházunk szolgálatának példáját. A közönségesnél magasabb mérték alá állítható beszéd. Nem annyira a szónoki műformák alkalmazásával, mint inkább igaz lelkesedésével hat, bár

nyelvezete is emelkedett s szerencsésen biblikus. A második rész, Pál jellemzése. kevésbé sikerült, a mennyiben megtérésének pszichológiai magyarázatát nem adja, csak csodás tényét szemléli bámulva s a mennyiben, továbbá, isten iránti odaadásán és hűségén túl, más jellemvonását nem igen emeli ki, holott a magán tapasztalt megváltás az egész emberiségre alkalmazva s magát ennek eszközüül tekintve, éppen egyik legfőbb vonás Pál jellemében. S aztán, Pál mindeneknek hirdeti isten országát, itt pedig, anyaszentegyházunk szolgálata iránti kötelezettségünk kimutatásával, igen szűkre van a végkonkvencia kiszabva. Am, mind e mellett is, értékes egy darab

15. Jön a király! (Máthé, XXI 5) Bár kissé szakgatott bevezetés után, természetesen száll tárgyára, hogy az érkező király: ki, miért jön, mit hoz, mit kíván és miként kell őt fogadnunk? Feleletei egyszerűek, meggyőzők, tetszősek, bár a 2 és 3 rész egész természetesen egybe volna foglalható. A bevezetésben ügyesen alkalmazza a múlt évi király-járás leírását s heve. lelkesedése általán megragadja a hallgatót (Az 1. rész bekezdő mondata fásztóan hosszú láncolatból áll.)

A 36 számú, Máthé XVI. 13—16. alapján, annak a Krisztusnak bemutatására vállalkozik, a ki „az élő istennek fia!” s ezt az által akarja elérni, hogy őt, mint a vallásos és erkölcsi élet ápolóját és tökéletességre vezetőjét tünteti föl, holott ezen tulajdonságai csak konkvenciái annak, hogy ő az élő isten fia. De ezt megelőző, el kell ismernünk, hogy az első rész tele van az őszinte, igaz keresztyén hit és a szónoki hév magukkal ragadó vonásaival, míg a 2. rész már lanyhább s nehézkösen halad célja felé. E hiányon, azonban, az az avatott kéz, a mely a találó bevezetést, a kiválóan sikerült első részt és a jól alkalmazott befejezést alkotá, könnyen segíthet. A jelzett előnyök minden esetre a beszéd javára billentik a mérleget

És, végül, a 46 számú, Zsid. XI. 1. alapján, a hitet állítja elénk, mint reményeink valóságát és a nem látott dolgok bizonyos mutatóját. A mi lelkünk is, mint a bevezetés szép hasonlata szerint, a vizek a tengert, a lét összeforrását: istent keresi s találja föl a tudásban tökéletlenül, a hitben a maga teljes valósága szerint. Így száll az író a tudás és a hit megkülönböztetésére s ha mindjárt a tudomány mélyebb problémáira nézve, melyeknél a sokaság szintén csak az avatottak állításai-
ba vetett hitre támaszkodhatik, nem elég élesen különíti is el ezt a tudást a valódi hittől: reményeink valóságát és a nem látott dolgok bizonyos mutatóját mégis oly lendülettel, oly meggyőző meggyőződéssel s oly természetes észjárással állítja elénk, hogy mintegy érezzük, a mint ő vele szárnyalunk. Sajnáljuk ugyan, hogy a második rész, a hit, mint a nem látott dolgok bizonyos mutatója, nem egészen tart lépést az elsővel, de néhány tollvonással ez is kellően átalakítható, valamint az a néhány pongyolább vonás is kisimítható, mi itt-ott megzavarja az egész összhangját. Ha, azonban, nem az apró részletek, hanem az egész mű hatása szerint itélünk, a textus és a tárgy teljes egysége, a felfogás keresztyéni és költői volta, az igaz meggyőződés ereje, a benső és külső forma s az élethűség mélysége, meg a képzelem lendülete: határozottan a 46 számú pályaművet érdemesíti, társai között, az első helyre. Felolvasatván a jeligés levélke, szerzője Kis Albert, illyefalvi pap.

II.

Ünnepi beszéd (karácsoni, husvéti, pünkösti), a mint lapunk jelzett számában föl van sorolva, összesen

23 érkezett be a kitűzött határidőig. Ezekről, általánosan, nem csak azt jegyezhetjük meg, hogy jóságuk színvonalára a megelőző pályázat hason fajta műveinél magasabban áll, hanem elmondhatjuk azt is, hogy a maguk nemében jobbak a fönnebbieken már ismertett közönséges egyházi beszédekénél. Alig van közöttük egy-kettő, melyekről azt kell mondanunk, hogy merőben formátlanok és tartalmatlanok. A többiek mindenike alak, vagy tartalom, szellem, vagy irányzat tekintetében, kisebb-nagyobb fokú figyelmet és elismerést érdemel. Mindazáltal elégségesnek tartjuk, az egész számból külön-külön csak tizenegyre reflektálni, mint olyanokra, melyek egy, vagy más előny által pályázó társaik fölébe emelkednek; jelezve itt is, sorsszámuk által, viszonylagos értéküket.

1. Krisztus, a nagy reformátor, a vallás-erkölcsi élet terén. Karácsoni. Máté II. 10.

A bevezetés elég helyesen indul tárgyhöz s tud arra, a textus vezetése mellett, leszállani. Az első résztől, melyben az van fejtegetve, hogy Krisztus korszakot alkotva a vallásos élet terén, némi értéket meglagadni ugyan nem lehet, csak hogy másfelől e részen nagyon érzik, hogy az író még nem régen verte le magáról az iskolai port. A hogyan szerző, kétség kívül, valamely dogmatikai mű nyomán, szól a megváltásról, istenfiúságról, stb. abból a közönség keveset fog érteni s még kevesebbet épülni. A második rész kielégítő módon bizonyítgatja, hogy Krisztus korszakot alkotott az erkölcsi élet terén az által, hogy a vallást az istenhez való életbe helyezvén, isten lett erkölcsi törekvéseink eszménye s ennek következtében meg lett izenve a harc a bűn különböző nemeinek.

2. Karácsoni beszéd. Titus II. 14.

A kevés igényű rövid beszéd, az isten kegyelmének megjelenése feletti örömről elmélkedik: felmutatni igyekezővén, hogy miként és kiknek jelent meg az isten kegyelme a Jézus születésében. Feladatát már csak túlságos rövidsége miatt sem képes kielégítőleg megoldani. Előnye, stíljének könnyed folyásában és bibliai színezetében áll.

3. Pünkösti beszéd. Csel. XIX. 12.

E tartalmas és jól rendezett beszédben azt fejt ki az író, hogy minő esetben mondhatjuk el, hogy mi szentlelket, tudnillik, a krisztusi erkölcsöknek és a vallásos buzgóságnak szentlelket vettük. Az egyes részletek végén egyes szónoki fogással ismétli, refrainszerűleg, a textusban foglalt kérdést Vettetek-e szentlelket? Azonban, nagy hibája e beszédnek, hogy a magashól, hová felfelszáll, csakhamar a pór közé hull alá. Egy-egy üres frázisnak sincsen hijával. E hibák okvetetlen kijavítást igényelnek.

4. Jézus bölcsőjénél örömnök okai. Karácsoni. Luk. II. 10, 15—20.

Találó bevezetés után, a beszéd fűtétele ezen kérdésben nyer kifejezést: Miért tekintünk örömmel Jézus jászol-bölcsőjére? Azután, meggyőzőleg adja feleletül és fejt ki, hogy azért tekintünk örömmel Jézus bölcsőjére, mert 1) ott van az igaz vallás bölcsője 2) ott istenben atyát ismerünk; 3) ott a kegyességre nézve van példányunk; 4) ott a halhatatlanság forrása buzog föl. A mű, egészében véve, tanult és gondolkodó főre vall, tartalmas, logikus menetű. Egyetlen logikai botlásra a felosztásnál találunk, hol a részek forgalmi nem mindnyájan állnak egymáshoz a koordináció viszonyában; mert hiszen, az első résznek, az igaz vallásnak eszméje, mint felsőbb fogalom, a másik három rész eszméit is, mint alá-

rendelt fogalmakat, magába zárja. Más hibája, hogy fejtegetései legtöbbszörre száraz, iskolai modorban vannak tartva. Mind e hibák mellett is, sajnálni lehet, hogy szerző kiköti, hogy művét, nem nyereség esetében, nem bocsátja a „Préd. Tár“ szerkesztőjének szabad rendelkezésére.

5. Él a Jézus. Husvét. Ján. XV. 19.

Elég ügyesen, konkrét eseteknek a történelemből és az egyesek életéből vett felmutatásával, bizonyítja e beszéd írója, hogy a tapasztalható örvendetes fejleményekben a feltámadott, az élő Krisztus szelleme és munkássága van jelen. Hibát látunk csupán abban, hogy itt-ott ismétlésekkel untat, valamint kifogásoljuk azt is, hogy ott, hol az egyesek és népek mai munkásságát és törekvéseit írja le, kissé túlzott optimizmussal szól, a mit, fájdalom, az élet nem igazol.

6. Szülé Mária az ő fiát. Karácsoni. Luk. II. 7.

Szerző, a textus szavai nyomán haladva, beszéde első részében érdekesen adja elő, hogy míg Máriát a kath. keresztyénség a keresztyén hit és kultusz középontjává tette, mi nekie azzal a tisztelettel tartozunk, mely őt, mint a hívő vallásos lelkek és jó anyák példányképét megilleti. A másik részben azt bizonygatja, az ismeretes argumentumok és bibliai helyek száraz és szónoki lendület nélküli felsorolásával, hogy a Mária szülöttje, Jézus: igaz ember és igaz isten; a mely felfogásban az összes történelmi keresztyénség osztozik, az unitáriusok kivételével, kik azért valódi keresztyéneknek nem is tarthatók. A harmadik részben Jézusnak jászolban való születéséről szólván, innen azt a tanuságot vonja el, hogy akárki is bátran mehet Jézushoz, és hogy a hová isten belér, legyen az a hely bármily alacsony, fönségessé változik, a honnan pedig eltávozik, alacsonynyá törpül. Tartalmas és tanuságos beszéd, bár szerkezetében nem sok mügondot, stíljében kevés csint találunk.

7. Husvét. Ján. XIV. 19.

E jeles tollal irt beszédnél csak egyetlen egy dolog ellen van kifogásunk: írója vallás-bölcseleti álláspontja ellen. Ugyanis, szerző a Krisztus feltámadását és örök életét a keresztyénség eszméjének örökké tartó életébe, annak a történet folyamán folyton előhaladó megvalósulásába helyezi, hasonlóképp ebbe helyezi a mi örök életünket is. Meglehet, hogy ez a felfogás egészen helyes, a szerző által elfoglalt bölcseleti állásponton. De, hogy a keresztyén népegyház, bár ez is a Krisztus eszméinek megvalósulását látja a hívők egyre tökelyesülő életében s azért a hívő közönséget Krisztus testének nevezi, hogy a keresztyén népegyház a szerző értelmében fogná föl a Krisztus feltámadását és az ember örök életét és azon felfogásban megnyugvását tudná feltalálni: azt határozottan tagadniok kell mindazoknak, kik a hívő közönséget, annak vallásos hitét és reménységét csak valamennyire is ismerik. Az apostolokat, martyrokat, reformátorokat sem az író értelme szerinti feltámadás hite lelkesítette önfeláldozó munkásságra. Azért, bár szerző, elfoglalt álláspontjáról, szép, tartalmas és ügyesen szerkesztett elmélkedéssel tudja feladatát megoldani; de azért, beszédét inkább a keresztyén vallás egyik nagyfontosságú történelmi tényéből kiinduló bölcseleti értekezésnek, mint keresztyén prédikációnak, mondhatjuk.

8. Valódi karácson-ünneplés. Luk. II. 8—14.

Hangulat-ébresztő bevezetés után, egészen természetes léptekkel száll az író beszéde tárgyára. E tárgy:

a valódi karácson-ünneplés. Ennek első tényezőjét alkotja, szerző szerint, a karácsoni örömmizenet megértése, vagyis, megértése az izenetben foglalt amaz igazságnak, hogy minket, mint bünösöket, a halál és kárhozat kezei közül Jézus szabadít ki az által, hogy elvezérel az atyához, csak hogy mi is keressük fel őt egyszerűségében, egyszerűség, természetesség érzelmével, a bün szennytől megtisztított szívvvel. A valódi karácson-ünneplés második tényezőjét az anyali dicséretmondás igaz ismétlése alkotja, a mi abból fog állani, ha miként isten jó akarattal van irántunk, mi is tetteles jó akaratot tanusítunk embertársaink iránt s ez által a békének, az önmagunkkal, embertársainkkal, istenünkkel való békeségnek szép menyországát építjük föl. Az egész beszéd szerkezetében jól rendezett, irmodorában világos, benső minőségét illetőleg, igaz keresztyéni szellemet és melegséget lehellő. Csupán azt tudjuk kifogásolni. hogy tartalmához képest, kissé hosszúra nyújtott s e miatt helyen-helyen nélkülözi amaz erőt, melyet a tömörség kölcsönöz.

9. Az Emmausba menő tanítványok. Husvét. Luk. XXIV. 13—31.

Szerző nagy ügyességgel tudja összehasonlítani az Emmausba menő tanítványok útját az ember életútjával, rámutatva egyfelől mindkét útnak bizonytalanságára, szomorú változásaira; másfelől, a helyes irányt megjelölő és vigaszt nyújtó Jézusra és a gondviselő istenre. Általán, e müben egy tartalmas, épületes, erős keresztyén vallásos szellemtől áthatott beszéddel találkozunk. Azért, még inkább lehet sajnálnunk, mint a 4-dik szám alattinál, melyhez való testvéri viszonyát a kézírás ugyanazonossága is elárulja, hogy szerzője, nem nyereség esetén, nem bocsátja a Préd. Tár szerkesztője szabad rendelkezésére.

10. A világ világoossága. Karácsoni. Ján. VIII. 12.

Ezen beszéd ügyes dispoziójjával a kidolgozás nem mindenütt áll arányban. Például, a szépen indult első rész zavarossá válik ott, hol az van mondva, hogy a Krisztus előtti miveltés nem tudott a népek közkincsévé válni; mert itt az írónak, feladatához képest, azt kellett volna elmondania, hogy ama miveltés nem bírván erkölcsi minőséggel, nem volt alkalmas arra, hogy a népek boldogságát eszközölje. A második rész hibája az, hogy a Jézus által eszközölt jótékony változásokat csupán elvont általánosságokban mutatja föl, konkrét tények és alakulások szemünk elébe állítása helyett. A harmadik rész, azonban, ügyesen írja le a középkori sötétség állapotát; valamint a negyedik részben, a rajzolt szép remények a keresztyénség eszméinek győzedelme felől, sokat tanult, tapasztalt lélekre, világosan gondolkozó, helyesen következtető főre vallanak. Így hát, ezen beszédől, említett hiányai mellett is, nem tagadhatjuk meg a kiváló koncepciót, a meggyőző erőt és nemesítő hatást, mely előnyök azt pályázó társai legjobbjai közé sorozzák.

11. Husvét. beszéd. I. Kor. XV. 14.

A husvét. prédikáció tárgya, ha a szónok ex asse akar róla beszélni s nem csupán bevett szokás szerint, elsiklani mellette a prédikálás legnehezebb tárgya. És nehéz kivált a kéz alatti textus fölvételével. Mert e textusnak, föltétlen és állító alakba öntve, értelme az, hogy a mi prédikálásunk és annak látható jó eredményei és a keresztyén közönség hite s ebből folyó boldogsága Krisztus feltámadásának kétségtelen bizonyítékai. Ezt 'Pál apostol könnyen elmondhatta, midőn kétségbe vonha-

latlan tényképp állottak előtte prédikálásának bámulatos eredményei: a közérzület és gondolkodás megváltozása, a hives boldog lelki megnyugvása. De ily eredményekre, mint biztos tényekre, hivatkozni ma s ezekből a Krisztus feltámadására következtetni, merész vállalkozásnak látszik. És a szerző e vállalkozástól nem riad vissza s vállalkozását elégséges siker koronázza. Ha Krisztus feltámadása nélkül hiába való a mi prédikálásunk és hiába való a közönség hite: szerző az evangyeliom prédikálásának és a közönség hitének olyatén eredményeit tudja ügyes kézzel felmutatni mai napság is, melyek szemünk előtt álló örvendetes tények és valóságok és a melyekből a Krisztus feltámadására, mint ama jótékony eredmények alapokára bizton lehet következtetni. Itt, tehát, egy ügyesen koncipiált, tartalmas, gonddal és sikerrel kidolgozott és keresztyén szellemtől áthatott beszéddel van dolgunk, melyet méltónak tarthatánk arra, hogy az ünnepi egyházi beszédekre kitűzött pályadíjt szerzőjének ítéljük oda. Felbontatván a jelíges levélke, belőle Cserecsnyés Ödön neve tűnt ki.

(Vége következik.)

A petrozsényi templom fölszentelése.

Örömmel tudósítom e lapok olvasóit egy örvendetes eseményről, mely édes minydnájunkat melegen érdekel, és a melyet ismét csak szeretett főpásztorunk buzgóságának lehet és kell köszönnünk.

Szeretett főpásztorunk folyó hó 7-én indult el Kolozsvárról. Folyó hó 8-án reggel 6 órakor érkezett meg a várva várt kedves vendég, nt. Bartha Lajos esperes aa. kíséretében a piskii indóházhoz, a hol dacára a kora reggelnek, a piski-telepi egyház presbyteriuma, valamint egyházmegyénk két buzgó gondnoka, mélt. Barcsay Béla fő és tek. László Ignác algondnok urak is megjelentek, üdvözlendők a megyénk területére lépő püspököt. A kölcsönös meleg hangu üdvözlések után, főpásztorunk a körlelkési lakba szállott, a hol fogadta a tiszteletére megjelent presbyteriumot. Kilenc órakor, a főpásztor elnöklése alatt, előljárásági gyűlés tartatott, mely gyűlésben a piski-telepi egyház régi forró vágya, egyetlen hó kívánsága, temploma felépítésének ügye végmegoldásra jutott. E gyűlésben, ugyanis, a főpásztor hathatós pártfogásának, s atyai gondoskodásának ígérete folytán, ki lett mondva, hogy a piski-i reform egyházközség a jövő 1889-ik év tavaszán az ide való viszonyoknak megfelelő templomépítéshez fog, mely, ha Isten is úgy akarja, ugyanazon év őszén fel is fog szenteltetni. Látni kellett volna, e határozat kimondásánál, az örömtől sugárzó, megelégedett arcokat! Bizony, e nap fényes betűkkel lesz a piski-telepi ref. egyháztörténetében felírva. E napon hozott határozat a főpásztorunk iránt már eddig is hódoló tisztelettel, s forró hálával viseltető piski-telepi egyház őszinte szeretetét, ragaszkodását csak növelte.

Az előljárásági gyűlés után, reggelire gyűltünk össze, hol a telep notabilitásai, vallás különbség nélkül, megjelentek a főpásztor tiszteletére. A bemutatások és tisztelgések után, csakbamar fölharogott a helybeli munkások zenekara. Azután D. Paule Iván ur két fehérbe öltözött leányt vezetett főpásztorunk elé, a kik egy ez évszakban ritka szép virágokból font gyönyörű bokrétát nyújtottak át a főpásztornak, ártatlan gyermeki szívből jövő szép szavak kíséretében. Paulé ur, a ki vallására nézve cath. sőt a helybeli rom cath. egyháznak éppen főgondnoka, e tettével is fényes tanujelét adta annak, hogy ő első sorban magyar ember, s mint magyar ember, nem tartja bűnnek és méltóságán alólinak egy kalvinista püspököt is megtisztelni.

Háromnegyed 12-re főpásztorunk, nagy kíséret mellett, ismét útra kelt Petrozsény felé, hogy ott másnap az általa

kezdemenyezett és már most befejezett templomot fölszentelje, s ez által művére a koronát feltegye.

Utközben szép meglepetés érte főpásztorunkat. A puji állomásnál, ugyanis, a vidék intelligenciája vallás, nemzetiségi különbség nélkül gyűlt ki, hogy lássa a széles körben ismert s általánosan szeretett főpásztort, s hódoló tiszteletét bemutassa előtte. A felhangzó dörgő éljenzés után, Lukács Antal, borbátvizi lelkész, lépett elő és szívből jövő s szívhez szóló szép szavakban üdvözölte a főpásztort. A meleg hangu üdvözlő szavakra főpásztorunk hasonlólag válaszolt, mely itt is, mint mindenütt, egyszerre megtalálta az utat mindenki szívéhez.

Már est-ledni kezdett, midőn Petrozsénybe értünk. Itt az állomásnál Goró Ede, szolgabíró, s egyházunknak egyik buzgó gondnoka, a hoszantartó éljenzés után, a gyűlekezet hódoló tiszteletét elmondván, szívélyes szavakkal üdvözölte az egyház óhajta várt kedves vendégét. Innen hosszu kocsisorral s folytonos harangzúgás között vonultunk be a városba. Barcsay Árpád, főgondnok ur vendégszerető házához érve, miután a főpásztor tiszteletére művésziiesen emelt „Isten hozott“ felirattal ellátott diadalkapun áthaladtunk, Kósa Mihály, petrozsényi h. lelkész aa lépett a főpásztor elébe, a ki a lelkész szépen átgondolt üdvözlő szavaira melegséggel válaszolt.

Este 7 óra tájt egy újabb és szép megtiszteltetés érte a főpásztort. Mintegy száz főből álló fáklyás menet jött a főpásztor szállása elé. Itt Györke Ferenc, községi bíró s a templom felépítője, mondott egyszerű, de szívből jövő szép beszédet a község nevében. E beszédre a főpásztor, alapul véve a fáklyák lobogó lángját, őszinte örömet nyilvánítá a vallásfelekezetek szép egyetértésén s apostoli tűzzel buzditá a községet a további egyetértésre, békés együttlakásra, „hiszen, a mint mondá, mindnyájan egy istennek gyermekei, egy hazának fiai egy koronás királynak alattvalói vagyunk.“

Este 8 órakor a dévai polg. dalárda által az egyházközség javára rendezett hangverseyre siettünk. A szépen fellobogózott és fenyő-galyakkal kidiszított terem színtülgi telt publikummal. A válogatott műsor gazdag szellemi élvezetbe részesíté a nagy közönséget.

Másnap, 9-én reggel, fél 10 órakor kezdődött a fölszentelési ünnepély. A főpásztor, a hunyadmegyei papság kíséretében, lépett az egyszerű, de csinnal épített s ez alkalommal szépen kidiszított templomba, hol ájtatos csendben várakozott a nagy számú gyűlekezet. Az invocáció után, a dévai dalkör szép éneke hangzott föl, a mely mintegy előre hangolá a hallgatóságot, hogy a főpásztor szavai előtt nyitva legyenek a szívek s gyökeret verjenek a kebelben. Azután, főpásztorunk fölment a szószékbe és mondott egy sziveket és velőket átható buzgó imát.

A főpásztori ima s egy karének után, e sorok írója lépett a szószékre és I. Pét. II. 5. alapján tartott alkalmi szónoklatot.

A templom-szentelés alkalmával történni szokott keresztelési szertartást Jánó Albert, hátszegi lelkész aa. végezte. Az urvacsorát nt. Bartha Lajos, esperes aa. osztotta ki, Kósa Mihály aával.

Az egész ünnepélyt a főpásztor áldása zárta be.

Déli egy órakor mintegy száz teritékü banketthez ültünk. És itt nem hallgathatom el azon, mindnyájunk előtt feltűnő esetet, hogy midőn a tőlünk távolabb álló román papok eljöttek, hogy részt vegyenek egyszerű ünnepélyünkön és örvendezzenek velünk, az örvendőkkel, akkor a hozzánk közelebb álló rom. kath. magyar pap nem tartotta érdemesnek, hogy a testvér-magyar egyház ez örömmünnepen részt vegyen. Vessünk fátyolt reá!

Hogy a közebéd alkalmával voltak pohárköszöntők, stb. stb.

A gyors szárnyakon tova siető idő, azonban, csakhamar elhozta a pillanatot, melyben főpásztorunknak vissza

kelle térnie. Vissza is tért, hogy folytassa félbeszakított munkáját. Kísérje áldás lépteit.

Juhász Izidor,
piski-telepi körlelkész.

T A R C A.

Karácsoni ének.

Hallelujáh, hallelujáh!
Nem vajudik már az idő.
Dicsfény dereng a jászolon,
Hisz, ő az ur nevébe' jó!
Légy üdvöz, Messiás!

Az üldözött szív szent imát
Küldött remegve ég felé;
A boszuálló Jehovát
A lélek, ah, mint rettegé!
Hallelujáh, hallelujáh!
Az ur kegyelme végtelen;
Véráldozatból áhitat,
Szeretet lesz a félelem.
Légy üdvöz, Messiás!

Az igazság, e hüszke nap,
A mély tengerbe süllyedett;
A lelki rabság éjjele
Megvakította a szemet.
Hallelujáh, hallelujáh!
A messziben viradni kezd;
Az új nap már emelkedik,
S a Galgotán is a kereszt!
Légy üdvöz, Messiás!

Szabó Jenő.

Könyvismertetés.

„Isten országa.“ Templomi és iskolai beszédek, gyermekek és ifjak istentiszteletére s vallásitanítására. Vaughan Jakab után, átdolgozta: Benke István. I. kötet. Brassó, Alexi könyvnyomdája.

A magyar szent sátor levitái újabb időben különös előszeretettel merítnek az angol kálvinizmus üdítő forrásaiból.

Az angol beszédiróladalom, kiválóan pietista és biblikus természeténél fogva, a mely a népélet vallásossága szempontjából többre becstüendő a német szellem racionalis és dogmatizáló irányzatánál, a mi egyházi viszonyaink tekintetében, kétség kívül, a legjobbat nyújthatja úgy, hogy nem egy magyar gyülekezettel találkozhatunk, a melyen a nagy angol-skót hitszónokok megmagyarosított prédikációinak bibliai, építő hatása már is megfigyelhető.

Az a szellemi kincstár, mely ezen ige-hirdetők jelesebb beszédeinek átültetéséből keletkezett, rendkívül hasznos és értékes művel gyarapodott az „Isten országa“ első kötetében.

Ez a kötet 15 beszédet tartalmaz, a brightoni nemes hitszónok időrül-ídrre elmondott gyermek-prédikációit. Beszélgetések ezek, textus és dispositio nélkül, csevegésszerű vallásos előadások, gyermekhangon, de művészettel, a mint csak egy nagy szív, a ki mélyen érez és egy nagy elme, a kinek sok mondani valója van, képes csevegni, beszélgetni a kicsinyek seregében.

Megannyi beszéd egy-egy szép mozaik; a kaleidoskop-szerűleg, észrevétlen váltakozó színek, alakok, helyzetek, egy nagy gondolkozó mesteri keze által a legszebb egészszég van az összeszerelve. Mint a takács, ki vetéllőjével a kifeszített fonalon százféle színt és himet varázsol elő, úgy szövi az író, a történetből, életből, tudományból, gyermek-világból merített példák, alakok, tanulságok százféleségét egybe, a biblia „fölvetett“ fonalán. Mert az alapfonal, a mely végig nyulik az egészen, mindenütt a biblia. A biblia úgy áll előttünk, mint az élet maga, az ő sürgölődő, forrongó eleven-ségével, a tények fejlődnek és egymásból bomlanak, az alakok élnek és éreznek, húsából és vérből valók, mint mi magunk.

Mit tanít az első beszéd? Ebben a gyermekek elé egy gyermek van állítva, a biblia piros képű, ékes tekintetű, gyors lábu, bátor gyermeke; a természetet szerető pásztorfiu, a ki még királyi székén is visszagondol a bethlehemi csorgó-kút jó ivóvizére. Dávid: a derék gyermek. Dávid mellett mindjárt ott látjuk az anyát, a legelső lényt minden gyermek előtt; s a mig hallunk beszélni a bátorságról, kötelesség-teljesítésről, egészségi szabályokról, az isten-bizalomról és a mig megismerjük a zsoltókat, Lavatert, az arcismét, Szokratest, Zwinglit, a zenét, stb az alatt Dávid a szemeink előtt megnövekedik s ott látjuk felmagaslani az isteni kiválasztottat Sámuel, a kor legnagyobb embere előtt, a ki fejére csorgatja a szent olajat. A „kiválasztott“ egy sokak előtt ijesztő örvényt nyit az útunkba: a kiválasztás tanát. Azt hisszük, eltévedtünk, pedig hát az egész beszéd egyenesen és kitérés nélkül neki megy ennek az örvénynek, mint előre kitűzött nagy céljának.

„Most, azt a nagyon fontos kérdést intézem hozzátok, így szól a beszéd, mit gondoltok, vajjon, isten választ-e ki bennünket, vagy mi választjuk ki magunknak istent? Ez igen mély s elöttetek nem igen világos dolognak könnyebb megérthetésére egy barátomat hozom föl. Ő, mint hittudós, gyermekek vallásos oktatásával foglalkozott. Valamikor egyik tanítványa hozzá ment és kérte, hogy magyarázza ki: miben áll az isteni kiválasztás? A hittudós, mintha nem a kérdéshez akart volna szólni, azt kérdezte tőle: „János, fürödtél te mostanában?“ „Igen, uram“, volt a felelet. „S hol?“ „A kigyóban.“ „Gondolom, hogy a malom alatti gátnál, a mélyben fürödtél.“ Oh, nem, ott a víz nekem igen mély. Én pedig mély vízben nem tudok fürödni soha.“ „Látod,

Folytatás az 1/2 iv mellékleten.

János, látod, a vallással is úgy vagyunk, mint a fürdésnél. Ne menj a neked igen mély vízbe!'' Vannak gondolatok, s ilyen a kiválasztás is, melyek igen mélyek nekünk. Azért, az ily mély dolgok körül igen vigyázóknak és óvatosoknak kell lenni!''

Itt, aztán, a kiválasztás gondolatát csak sejteti a gyermekekkel. Hanem, minő sejtetés! Többet árul el, mintha az egész prédikációban az elekiót, praedestinációt és horribile dekretumot boncolgatta volna.

Ennek a címe volt: „Kik az isten választottai?'' A másodiké: „Örök harc a rossz ellen.'' Az eszme a Dávid harcában az óriással van felmutatva. A dammimi halmokon két tábor vesztegel, a melyek közé naponkint látjuk lejőni a kérkedő óriást. A míg ez történik, megismerkedünk egy más háborúval, a szív háborújával, a jó harcával a rossz ellenében. Ebből kiindulva, a gondolat-haladás meglepő szép útján vezetnek a gyermekek arra: hogy ők mindnyájan harcosok. Ez alatt, Dávid öt parittyá kövel már legyőzte az óriást. Még az „öt sima kő'', a Crisostomus és a Napier tábornok példái, és elértünk a célhoz: „Hallja-e, hadvezér uram, elfoglaltunk egy zászlót!'' „Eredjete s foglaljatok el egy másodikat!'' Gyermekeim! Elfoglaltatok-e egy zászlót, megöltetek-e egy óriást, egy rossz indulatot? Eredjete s öljetek meg egy másikat! Naponkinti öldöklése a rossznak, naponkinti ujjaszületés.

Az író, a szintér folytonos változtatásával, a bibliáról a gyermekekre térve, a gyermekekről szinte észrevétlenül a történelemre, az életre, a tudományra, egy jó csomó lélektani, erkölcsi igazság és életbölcseesség levonása után, a gyermekek fejébe, mint az ügyes bűvész, becsúsztatta a legmélyebb vallási eszmét, a Pál nagy gondolatát: mindennap megölöm az ó-embert, mindennap megkeresztelkedem.

E két elsőn kívül, még 13 beszéd hirdeti az isten ígét, oly módon, hogy elmondhatjuk: gyermekeinkhez senki így még nem szólt. Kicsiny dolgok, egyszerű dolgok, de olyanok, mint a bibliai özvegy fillérei. Mikor Jézus kivette őket a perselyből s megmérte, így szólt: bizony, mondom, többet nyom, hogysen az egész, a mi benne van. Ily értelemmel elmondhatjuk, hogy ez a 15 beszéd többet ér a gyermekekre nézve egy csomó káténál.

Egyik-egyik beszéd átlag 10 oldalra terjed, s talán kissé hosszúnak s fárasztónak tetszik végig hallgatni a gyermekeknek. De nem. Ők még szájtatva várnak, szemekkel oda tapadnak a beszélőhöz s figyelemmel, gyönyörűséggel hallgatnának meg hármat is. Hiszen, sajátosságos, szokatlan világba képzelet magát olvasásuk közben a felnőtt ember is. Oda álmodjuk magunkat a gyermek-csoportba s mialatt gyermekarccal, gyermek áhitattal látjuk az alakokat, halljuk a hangok zümmögő melodiáját, édes-melegség árad szét szívünkben.

Az átdolgozás nem mondható szolgál fordításnak, bár fordító maga is megjegyzi, hogy nem térhetett el a szöszertint szövegtől annyira, hogy az eredeti forrás ízét egészen elvegye, vagy a beszédek eredeti zománcát tartalmi és formai szempontból letörülte volna. Valóban, meg is látszik rajtuk az angol észjárás tömörsége és nyíltsága, de mind-

mellett, a hazai viszonyokra illő vonatkoztatások és a styl magyarossága, fordítót, részben, mint írókat állítják elének.

És ez az író, munkájával, a gyermekek nagy barátjának s a vallásos-nevelés tiszteletre méltó bajnokának mutatta be magát. Míg mások elmélkednek és vitatkoznak a gyermek-istentisztelet felett, hogy mit tegyenek, miként tanítsanak, ő jön és magával hozva egy nagy angol szellemi kincseit, mint Ezsdrás a törvénykönyvet Babiloniából, azt mondja: a gyermekeknek ezt és eképpen tanítsatok. Mi felnyitjuk a könyvet, s íme, előttünk áll egy gyönyörű szőlőskert, egy dús terméstu országából átláthatva a magyar egyház pusztájába, a honnan az édes mézet csorgó nemes galyak, hazai szőlőmunkásaink által, beoltandók minden gyermekszívbe.

De, nem csak gyermekeknek, ezt kell tanítanunk a népnek is.

A hajdan-múltban nekünk is volt bibliai nemzetünk, hanem ma a szentírás befalazva áll; ma a Józsiás korát éljük, mikor megbámulták, mint egy csodát, a rég elfeledt „törvényt.'' A népnél akkora a tájékozatlanság a szentírás s a vallás tünai felől, hogy az ezeket jól ismert dolognak tekintő, magasabb szárnyalású beszédeink érthetetlenek maradnak. Beszélünk ezekben a Trauhoffer-féle vonalakról annak, a ki nem ismeri a prizmat s a szivárvány színeit. Az „Isten országa'' kirántja a templomfülkéből a befalazott bibliát s oda tartja a nép elé, mint Józsiás király, mert előtte legszentebb a biblia szeretete, azé a könyvé, a kit királyok és szegény gyermekek szerettek.

Igehirdetőink tanulják meg ebből, hogy a bibliai szellemet miként lehet felszívni az egyház testébe s a népfelfogás rakoncáin nem szárnyalva túl, prédikáljanak „Isten országa'' szellemében és alakjában, azok helyett, a szentírástól elrugaskodott szónoki remek helyett, a miknek „vakító'' szépségére a falusi észjárás azt a kétes dicséretet szokta alkalmazni: olyan szépen beszélt, hogy meg sem értettük a szavát. Adjuk a nép kezébe először azt a prizmat, a melylyel felhonthatja a vakító napsugárt.

De legyen elég. Egy könyvismertetés szűk keretében, nem szükség, bővebben méltatni azt a munkát, a mely önmagát fogja dicsérni mindenszerte s annak a munkásnak, a ki hálára kötelezte a gyermekeket aggodó szeretettel nevelő sziveket, elismerésünket bővebben kifejezni.

Fogadja a közönség az „Isten országát'' azon méltányteljes felkarolással, a milyen gondos jóindulattal nyújtja azt, a gyermekek, az iskolák, egyházak számára legszebb karácsonyi ajándéknak, a szerző.

Bitay Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Előfizetésre hívjuk fel olvasóinkat. Ez esztendőn roszul zárjuk be. Több, mint nyolcvan hátrálékosunk van. Ez a részvétlenség, ha nem bénítja is meg munka-kedvünket, de nem is lelkesítő. Kérjük olvasóinkat, hogy támogatásukkal vegyenek részt abban a törekvésben, mely feltétlenül szükséges arra, hogy e téren is haladjassunk.

Kolozsvártt, dec 19. 1888.

Szász Gerő.

= A következő távirati tudósítást vettük Budapestről, folyó hó 18-án, d. u. „Miután 500 jelentkező és 200 újabb is igazolt tagból csak 100 jelent meg; a távol levőkre és a kiegyenlítést kívánó függő kérdésekre való tekintetből, a megalakulás és választás nem látszott célszerűnek. A közgyűlés magát elnapolta. Határozat-hozatalba, választásba nem ereszkedett. A kiegyenlítésre alapos kilátás mutatkozik.“ Hogy e távirat a „Prot. Irodalmi Társaság“ megalakulására vonatkozik: azt olvasóink, igen természetesen, kitalálhatták és ki is találták. Hogy a gyűlés magát elnapolta, igen helyesen cselekedte. Most nagyon is akuttá volt felkorbácsolva a dolog és igen jó, hogy nyugodtabb felfogásra ohajtanak jutni az illetők. Ennek már semmi sem áll útjában. Nem számítva azt, hogy a debreceniek általunk is közölt „Nyilatkozatára“ dr. Masznyik, pozsonyi luth. theol. tanár, egy igen fulvianás, de kevés becscsel bíró ellenindítványt közölt, a hullámok végképpen elcsendesedhetnek, miután Ferenc József, unitárius püspök, bejelentette, hogy kilép a Társaság kötelékéből. Igaz, hogy csak a „maga“ személyére nézve teszi ez enunuciációt, de hát evidens, hogy Boros, Derzsi és Péterfi urak csak nem fognak a püspökkel szemben állani. Így hát, a mit régebben meg kellett volna tenniük, az unitáriusok kilépését, és így újabb martyr-koronát szerezvén maguknak: a „Prot. Irodalmi Társaság“ megalakulhat nyugodtan és hozzá foghat ama felsőges munkához, mely mindenha dicsőségét fogja képezni a magyar protestántizmusnak és ama szellemnek, melynek meglevenítő lelke a Megváltó Ur Jézus Krisztus.

= Oh, Jeruzsálem városa! Mi lesz belőlünk; mi lesz? Kik szegények, nyomorultak és megkötözöttek vagyunk a setétség által. Mi lesz belőlünk? Tele van a levegő szabadelvűséggel. Szabadelvű Budapest, hiszen, a Ballagi lapjában Agricola ur ugyancsak döngette a debrecenieket. (Ez az Agricola ur, ha nem csalódnunk, egy notorius, erdélyi unitárius nagy férfit.) Szabadelvű Sárospatak és lapjában keményen megleckézteti a debrecenieket. Szabadelvű Ferenc József, unitárius püspök ur, ki hangoztatja Debrecenről, hogy „Kalvinista Róma“ és beszél anathemáról és feldicsékszik, hogy, bezzeg, a „Dávid Ferenc Egyletben“ felolvashatnak rom. katolikusok, reformátusok és lutheránusok. (Hát, ha ezek a férfiak nem olvasnának, ugyan, ki olvasna?) És a legvégén, szabadelvű dr. Masznyik ur. Ez a szép nevű uraság a legszabadabb elvű, mert a legdühösebb. Csordultig vagyunk szabadelvűséggel. Azt olvassuk az ujságokban, azt halljuk a picon, azt szívjuk be a levegőben. Szabadság, lelkiismereti függetlenség, önálló kutatás, szabad vizsgálata még isten mélységeinek is, a szellemek korlátlansága és a betű által meg nem láncolható hit, protestáns szabadság! Elszédül az ember a szabadelvű szellemek ez óriási birodalmában. És ezek a szabadelvű szellemek mind Debrecen akarják levérni. Pedig, Debrecen tudja, hogy mit akar; de a szabad szellemek nem tudják. Debrecen maga előtt tartja a törvényt, öntudatában van, hogy ők „Az evangéliom szerint reformált magyarországi keresztyén egyház, mely országos törvényeinkben helvét hitvallásu evangélikusnak neveztetik“; Debrecen föltét-

lenül ragaszkodik ahhoz, hogy „más fundamentum nem vetethetik, mint a Jézus-Krisztus.“ Debrecen ott áll az evangéliom positiv alapján és annak örök világosságánál építi istennek országát. Mit akarnak a szabadelvűek? A biblia csak olyan könyv-e, mint Channing? A Krisztus csak olyan, mint Derzsi, vagy Boros urék? Azt teszi-e a keresztyénség, hogy lehetünk unitáriusok is? Világosítsanak meg minket e dologban. Ha tisztán fogunk látni, nem fogunk huzalkodni és oda állunk, a hová meggyőződésünk von; de a míg csak szóban szabadelvűsködik valaki; a míg valaki szabadelvűsködésével a legmerevebb felekezetnek, az unitáriusnak szolgál a míg valaki a kétes értékű unitarizmus szekerét tolja: mi megmaradunk azoknak, a kik voltunk; féltékenyen örködünk Krisztus anyaszentegyháza feleit és minden tehetségünkkel azon fogunk igyekezni, hogy kónkoly ne essék buzavetésünk közé és meg ne hiúsittassék a szép reménnyel biztató aratás.

= Ballagi bácsi nyugalomba lép. „A Prot. Egyh. és Isk. Lap“ szerkesztését 1889. jan. 1-től fogva, Szócs Farkas veszi át. „Olvasóinkhoz“ intézett és feliratu programját már ki is adta a lap legközelebbi számában. Erre, esetleg, mi is megtesszük észrevételeinket. Most, csupán arra szoritkozunk, hogy Ballagi bácsi iránt kifejezzük tiszteletünket, melyet hosszú munkásságával méltán kiérdemelt; és kívánjunk neki még hosszú életet. Szerkesztése alatt, lapjának irányát tanulmányozni, fáradságot megjutalmazó munka lenne. Fog akadni erre is ember. Az irodalm-történet jogot formál hozzá. Majd meglássuk, az új szerkesztő új csapáson indul-e, vagy a régít követi? Ideje lenne már, hogy ne mindig az alkudozás, a közvetítés és lágymelegség járja, hanem fölemelt fővel lássuk a központi organumot, kitűzni a zászlót, és vagy élni, vagy meghalni.

= Petrozsényből haza-jövet, főtiszt. püspök aa. meglátogatta a n.-enyedi theol. akadémiát is. A mint onnau meleg hangon és lelkesedéssel írják nekünk, a püspök meghallgatott egy pár előadást, megjelent az önképző kör diszgyűlésén és buzdította a jövő papokat, hogy haladjanak szép pályájukon többről-többre. Fialat barátunk, ki erről értesít, egész elragadtatással beszél a püspök látogatásáról, és mi örvendeni fogunk, ha ennek állandó hatását majd tapasztalni fogjuk az élet cselekedeteiben. Az övék a jövő: önmaguknak lelkesednek; önmaguknak építenek. Hát, csak építsenek; az övék lesz a dicséret és dicsőség.

= A legszebb rovat: ezt a címet kell adnunk e kis ujdonságunknak. A világi lapoknak megvan az a dicsérendő és igen sokszor nem dicsérhető tulajdonsága, hogy mindennek szeretnek utána járni. Nem dicsérhető, ha mindentéle exotikus bolondságokkal töltik el a t. c. publikum fejét; de dicséretet érdemel, ha szép példák felmutatásával, ösztönzik a közönséget, hogy hasonlót cselekedjenek. A napokban a következő állandó ujdonság járta be a világi lapokat, mely Szász Domokos püspök aa. ez évi adakozásainak sorozatát hozta nyilvánosságra. A prot. Irodalmi-Társaság részére 500 frt, piskii templomépítésre 100 frt.; a petrozsényi templom javára 200 frt.; a dicső-sz.-mártoni templomépítésre 100 frt.; a m.-láposi egyház alaptőkéje javára 100 frt., a domokosi

egyhk. javára 50 frt., az Emko javára 200 frt., segesvári egyhk. évi járulékul 100 frt. Összesen: 1350 frt. Nem tartjuk szükségesnek, arról szólni, hogy püspök aa. egy eszterdő alatt menyit utat tesz, és számokban ki nem fejezhető mekkora munkát végez úgy testi, mint szellemi tekintetben; csupán arra szorítokozunk: tessék az erdélyi ev. ref. egyházkerület püspökének csekély évi jövedelmét felszámítani; felszámítani, hogy e csekélységből mennyit áldozik közcélokra és akkor tessék arra gondolni, hogy mi lenne ez országgrészből és mi lenne Magyarországból, ha mindenki követné Szász Domokos példáját és arányosan hozná meg áldozatát azokra a célokra melyek nemzeti fenmaradásunkkal állanak feltétlen összefüggésben Deklamálni, tudunk; piszkos személyeskedést üzni, tudunk; de az érdemet elismerni, méltányolni és meghajolni előtte: ugyan minek? Nevetségos volna!

= Papválasztás. Marosi egyházmegyén: két egyháza töltötte be közelebbről ürességben levő papi állomását. Bere-Keresztúron megválasztott Bodó Ferenc, kikülföldi lelkész és Nyárad-Szent-Annán megválasztott Szentgyörgyi Gerő, papjelölt. Legyenek megáldva istentől a kitartó munka szentlelkével, öntudatával és majdan az elért siker édes, boldogító jutalmával!

= Az orbai egyházmegye két ürességben levő egyházában, a teleki III. osztályu és a papolci II. osztályu papi állomásokra történtek meg a kijelölések. Papolcra pályáztak 11-en, és jelöltettek: Veres Károly, papjelölt, Kelemen Győző, kézdi-mátisfalvi pap, Józsa Sándor, kis-borosnyói pap, Tamó Gyula, torda-szt.-lászlói pap, Balogh Sándor, ör-alja-boldogfalvi pap, és Cell Ignác, papjelölt; — Telekre pályáztak 8-an és kandidáltattak: Kelemen Győző, kézdi-mátisfalvi, Fülöp Gyula, udvarhely-mátisfalvi, Tamó Gyula, torda-sz.-lászlói, Kovács Ödön, siménfalvi, Ceglédi János, rétyi, lelkipásztor aai és Cell Ignác, papjelölt. Őszintén kívánjuk, hogy a választás a legjobbra essék; a legjobb választás pedig az lesz, ha nem pártoskodnak, nem teszik kufárkodás tárgyává a papválasztást, mely épp oly megalázó az egyházra, mint a papra, sőt erkölcstelen; hanem választanak meggyőződésből és a pályához és a célhoz illő méltósággal és így megtisztelik a protestáns szabadságot és önmagukat.

= Pályázat. A szilágyvármegyei Wesselényi-egylet, az általa fentartott nyirsidi óvó-iskolánál rendszeresített óvótanítói állásra ezennel pályázatot nyit. A tanító javadalma: előleges havi részletekben kiszolgáltató háromszáz (300) forint évi készpénz-fizetés, az iskolai helyiségben szabad lakás és kert haszonélvezete; továbbá, br. Wesselényi Miklós ur ő méltósága által kiszolgáltató négy (4) köből tűzifa, melyből azonban a tanterem is fűtendő lesz. A tanító kötelessége: a 3—6 éves gyermekeket a kiseddóvás rendszere szerint vezetni, a tanköteles korba esőket, vallás és nemzetiségi különbség nélkül, oktatni, az ev. ref. hiveket s az iskolába járó ev. ref. felekezettü növendékeket ének- és vallástanra oktatni, vasárnapokon és ünnepnapokon az ev. ref. hivekkel istentiszteletet tartani. Pályázatra csak ev. ref. vallásu s a magyarnyelv teljes birtokában levő okleveles tanítók bocsáttatnak. Ha az elválasztott kiseddóví képesítéssel nem bírna, köteles lesz, azt egy év alatt megszerezni. Pá-

lyázati határidő 1889 évi január 1. Az elválasztott állását 1889. évi február hó 1-én elfoglalni köteles. A képesítési okmány, születési, erkölesi bizonyítvánnyal és egyéb okmányokkal felszerelt pályázati kérvények, a kitűzött határidőre, Szikszay Lajos, egyl. alelnökhez Zilahra címezve, mulhatatlanul beküldendő. Zilah. december 6, 1888. Szikszay Lajos, egyl. alelnök. Kiss Emil, egyl. titkár.

= Nyilvános köszönet. A magyarokereki ref. felekezeti iskola alapjára ujjlag adakoztak: tisz. Ignác Károly 1 o. é. frtot, tek. Bölöni László 2 o. é. frtot, Gajzágó Antalné Ónagsága 1 o. é. frtot, tek. dr. Albrecht Lajos 2 o. é. frtot, tek. Telekdy Károly 2 o. é. frtot, a kalotaszegi takarékpénztár 5 o. é. frtot, mélt. Baresay Domokos 2 o. é. frtot, tisz. Csákány János úr 1 frtot. A kegyes adakozók fogadják egyházam hálás köszönetét. Magyarokerekén, dec. 15-én, 1888. Barabás Árpád, ref. pap

= A dr. Török István úr felhívására (Prot. Közl. 31. szám, 271. lap). Az Ajtai Abod Mihály latin nyelvtanáról ez áll a Transsilvania II. kötete 265-ik lapján: „Grammatica, quam An 1744, juvenuti lingvam latinam discenti edidit (Cibinii) utilissimam, insignem Eruditorum Lipsiensium laudem meruit. Vid. Acta Erud Lips. ad. An. 1745 — Ennek a szász iskolák által való használatáról ugyan a nevezett helyen ez áll: „Anno 1759. cum vehiculo lingvae Germanicae, Coronae impressa, usibus Gymnasii Coronensis inseruit.“ A könyv megvan a brassói szász-lutheranus iskola könyvtárában s címe, melyet t. Köpe Sándor, tanár ur közvetítése által megkaptam, ez: „Ajtai A. Mich. Illustr. Colleg. Enyed Prof. Cell. Grammatica Latina Nova ac Naturali Methodo adornata. Editio tertia Scholis Coronensibus accommodata. Coronae in officina Sculeriana, typis expressit Joh. Georg Keller. 1759. 8° x. 148 r.“ Vorrede von Paul Roth. Frühere Aufl. 1750. Brassó, dec. 15, 1888. Molnár János.

Nyilvános köszönet.

A segesvári ev. ref. templom és papilak javára befolyt kegyes adományokért.

Huszankettődik közlemény.

Oriold és Endrasser adománya 200 frt. A nagy-almási ev. ref. egyházközség 50 kr. Bod László 30 kr., az ev. ref. tanító és gondnok 10 10 kr. Összesen 1 frt. Papp Mihály, halasi tanár 1 frt. Báró Györffy Lajos 5 frt. Tóth Márton, sóváradai lelkész 1 frt. A dorogi ref. egyház 50 kr. A bucsi ev. ref. egyház 1 frt. Az aszalói ev. ref. egyház 1 frt. Rác Gyula, ügyvéd 2 frt. Dénes József, m.-bólkényi lelkész gyűjtése 1 frt. Báró Splényi Henrik gyűjtőívén: Báró Splényi Henrik 5 frt. Orbai Lajos 1 frt. Báró Bánffy Jenő 5 frt. Báró Splényi Henrikné 1 frt. Özv. Donogányiné 2 frt. Összesen 14 frt. A losonci ev. ref. egyház 1 frt. A ceglédi ev. ref. egyház 5 frt. Nagy Lajos, kir. törvényszéki elnök gyűjtőívén: Nagy Lajos 2 frt. 1 frt. Kutak István 1 frt. Összesen 4 frt. Kis Endre, somogy-szent-benedeki lelkész 50 kr. Kállai Sándor, uj-tordai ev. ref. lelkész gyűjtőívén: az uj-tordai ev. ref. egyház 5 frt. Dr. Szentkirályi Lajosné 1 frt. Dr. Szabó István, özv. Jankó Elekné, Viszi Károly, Miskolc József, Reich Ottó 50 — 50 kr. Szabó Ferencné, Szász Mózes, Boné József, Tóth Ferenc, Balla Márton, Rác Ferenc 30—30 kr. Ifj. Viski József.

id. Dénes István, Lovas István, Csekme András, ifj. Balla Ferenc, Kovács Tamás, ifj. Biró János, Csekme Jánosné, Tóth György, Miskolci István, Szabó József, Tóthfalusi János, özv. Szabó Mártonné, Laki Lajos, Salamon Ferenc, Rác János, Rédiger Samuné, Haler Györgyné, Biró Miklós 20—20 krt. Kis Mihály, Mantovic József, özv. Gönci Sámuelné, Bara Gábor, Mátyás Sándor, N. N., Veress Sándor, Varga Istvánné, Káján József, Biró István, özv. Tóth Kál-

mánné, id. Balogh Márton 10—10 kr. Gönci András 15 krt. N. N. 8 krt. Összesen 16 frt. 33 kr. Veress Benő, ev. ref. lelkész N.-Korpadról 2 frt. Széki Géza gerjéni ref. lelkész gyűjtőívén: Vajda Mihály, Vajda József 1 frt. Széki Géza, Varga Mihály 50 kr. Vajda János, Vajda László, Brantan Herman, Vajda Benő 20—20 krt.

(Vége következik.)

HIVATALOS RÉSZ.

2892—1888.

KÖRLEVÉL.

Mindenik egyházmegye nt. espereséhez s minden egyházközség tisztt. lelkészéhez.

Az 1888. évi népesedési mozgalom kimutatására szolgáló űrlapok az országos statisztikai hivatal által megküldtén, midőn azokat az illető lelkész fiait által leendő kitöltés végett, esperesi közvetítéssel, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeknek közvetlenül, ezen körlevelünkkel egyidejűleg kézbesítjük: felhívjuk a nt. esperes urakat, hogy a kiosztás alkalmával legyenek figyelemmel arra, miszerint azon lelkész fiaik, kiknek gondozása alá oly leány-, vagy fiókegyházak tartoznak, melyek az anyaegyházzal nem egy és ugyanazon szolgabírói járás keretébe esnek, annyi példánnyal láttassanak el az űrlapokból, a hány szolgabírói járás van működésük területén.

A kitöltésre nézve pedig utasítjuk lelkész fiait, hogy legyenek különös figyelemmel a következőkre:

1. Az űrlapok az egyes táblázatok alján foglalt „Jegyzet” és a füzet utolsó oldalán foglalt „Utasítás” értelmében pontosan töltendő ki;

2. Azon leány-, vagy fiókegyházak adatai, melyek az anyaegyházzal egy szolgabírói járáshoz tartoznak, egy kimutatásba foglalandók; ellenben, azon leány-, vagy fiókegyházak adatai, melyek törvényhatósági tekintetben az anyaegyháztól külön szolgabírói járáshoz tartoznak, külön kimutatásba veendő fel.

3. Az anyaegyházzal ugyanazon járásba tartozó s így egy kimutatásba felveendő leány-, vagy fiókegyházak nevei a címlapon még akkor is pontosan felsorolandók, ha azokban a népmozgalmi adat egyáltalán nem is fordul elő.

4. A rendszeren kitöltött kimutatások minden lelkész aa. által közvetlenül s legkésőbb jövő évi február hó végéig, azon járás szolgabírójához küldendő be, melynek körébe az illető község tartozik; városokban a polgármesteri hivatalhoz.

Végül, a mennyiben a most szétküldött űrlapok nem volnának elegendők, a még szükséges példányok száma esperes fiaikhoz s ez úton Igazgató-Tanácsunkhoz haladéktalanul bejelentendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsától; Kolozsvártt, 1888. dec. hó 14. napján.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök

2894 - 1888.

KÖRLEVÉL.

Minden ref. lelkésznek, mint az iskolaszék elnökének és minden ref. iskolatanítónak.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur idei 48,198 szám alatti leiratában értesítvén Igazgató-Tanácsunkat arról, hogy az iskoláknak hivatalból megküldött „Néptanítók Lapjának” számai némely iskolánál elhanyagoltak és kellő módon nem gondoztatnak: felhívjuk úgy lelkész

afiait, mint iskolaszéki elnököket, valamint felekezeti iskoláink tanítóit, hogy tekintettel arra, miszerint ama lap az iskola tulajdonát képezi, melyért a tanító, vagy igazgató, mint minden felszerelésért felelős: annak számaint gondosan tartsák meg, év végén kötéssé be és leltárba való fölvétel mellett, az iskola könyvtárába helyezték el; s figyelmeztetnek egyúttal arra is, hogy ha a fen jelzett elmulasztása miatt ezen lap díjtalan megküldésének kedvezménye az iskolától megvonatnék, annak tovább járatásával egybekötött költségeket az illető köteleesség-mulasztó lesz köteles hordozni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsától; Kolozsvártt, 1888. december hó 14-én

Eodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1769—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett kajántói ref. egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: tisztességes lakás, kerttel, s 186 frt 53 kr. hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap f. évi december 30. Folyamodványok nt. id. Szakács István esperes aához küldendő, Sz-Lónára, (u. p. Gyalu.)

Kolozsvártt, 1888. dec. 14.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1797—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett berekeresztúri egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: melléképületekkel ellátott tisztességes lakás és 143 frt. 10 kr. egyházhatósági becslés szerint. Pályázati határnap 1889. jan. 10. Folyamodványok nagytiszt. Rákosi Lajos esperes aához, Lukafalvára (u. p. Nyárádtő.) küldendő.

Kolozsvártt, 1888. decz. 15.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1802—1888.

PÁLYÁZAT.

A püspöki vizsgálat alatt álló székely-udvarhelyi ev. ref. egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalom: tisztességes lakás, kerttel, 450 frt és a stóla. Megválasztottnak kötelessége, a kántor-organistái teendők végzésén kívül, az egyházközség 6 osztályú leányiskolájában való tanítás is; ennél fogva, tanítói oklevéllel kell birnia.

Pályázati határnap 1889. jan. 10. Folyamodványok az egyházközségkeblé tanácsához küldendő.

Kolozsvártt, 1888, dec. 16.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Szász Gerő.*

Nyomatott az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvárt.

Mai számunkhoz $\frac{1}{2}$ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVIII ÉVFOLYAM

KOLOZSVÁRT, 1888. DECEMBER 27.

52. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztői ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Tanulásunk célja.

(Székfoglaló beszéd.)

(Vége.)

Való, hogy mióta a régi iskola megszűntével, a latinnyelvnek, mint beszédnek, alkalmazása is megszűnt gymnasiumainkban is, a klasszikus nyelvek tanítási terén sok sikertelen kísérlet tétetett. Az eredménytelenségek mégis nem szabad hogy kétségbe ejtsenek. Hiszen, a régi iskola tagjai értek el sikert; közülök többen élnek még ma is és tanuskodnak e mellett; igaz, hogy nekik a nyelv gyakorlati alkalmazása nagyon megkönnyítette az utat; de vezet eredményre más út is, s hogy eddig ez út még nem elég vert, nem kell oly lehangolónak lennie, mert nem oly régóta egyengetik. Aztán, talán nem is oly nagy a sikertelenség, mint első tekintetre látszik, kivált, ha figyelembe vesszük, hogy a komoly tudás minden tárgyból igen csekélyre száll, szigorú bírálattal mellett. A jó módszer nem alakulhat meg egyszerre; idő kell reá, hogy az eredménytelenségek okai minél több téren feltűnjenek. Ez okokat eddigelé legtöbben a rossz tankönyvekben vélték feltalálni. A legujabb időben, aztán, egymásra jelentek meg új iskolai nyelvtanok és olvasó s gyakorló könyvek. Nem kívánok jelen alkalommal ezekről szólni, csak egy közös hiányosságukat emelem ki, hogy t. i. hasztalan keresünk bennük útbaigazítást arra, hogy magyaros kifejezéseket, magyarizmusokat, ha ezt lehet mondani, miképp kell görögül, vagy latinul kifejezni; továbbá, a latin olvasókönyv magyar gyakorlatai még a deklinációk és konjugációk befejezése után is többnyire csak a latin gyakorlatok mondatainak átalakításai, unalmas változatai. Miért nem választanak eredeti magyar munkákból egyes könnyebb részeket? Ez inkább áll öszhangban a végcéllal s a törvény is az írásbeli érettségi

vizsgálaton a latinnyelvből ilyet kíván. Hunfalvy Pál az eredménytelenségek okait nem annyira a nyelvtanokban és gyakorló-könyvekben, mint sokkal inkább az átadási módban találja és „Nyelvtudomány és nyelvtanítás“ című munkájának utolsó „Reperascamus“ feliratu fejezetében a latinnyelv tanítása sikertelenségének okait kutatva, ezt írja: A sikertelenség erősebb oka egy mulasztás. Elmulasztjuk a latinnyelven való beszélést, el a beszéléssel járó gyakorlatokat.

Ne háborodjatok föl, urak, ezen a szón, mely az elmúlt kornak sirjából látszik felhangzani; sőt inkább, gondolóra vegyétek, vajjon, a latin beszélés nem a legjobb eszköz-e, a latin szók és grammatikai formák megtanulására és megtartására? A mint a fiu az első deklinációt megtanulta, azon néhány nomennel, a melyet már tudhat és a sum és est segítségével mindjárt kis mondásokat készíthet élő szóval. Inkább játék, mintsem munka lenne az; inkább mulattatná, mintsem fárasztaná a fiut. Ezt a játékot fokozva, folytatván a négy alsó osztályban, nem tanulnának-e a fiuk egy kicsit latinul fecsegni? S ez a kicsi latin fecsegés, nemde, jobban az emlékezetbe vésné a grammatikai formákat s a szóbőséget annyira, hogy el sem bírnák többé felejtetni? Higyjétek el, a pusztá fordítgatás és szövegolvasás nem gyarapítja ugy a tudást, mint a beszélés.

Barbár latinságot terjeszszünk-e? Hallom az ellenvetést. De az nem ijeszt vissza. A ki barbáru tud latinul beszélni, az bizony jobban megérzi majd Ciceronak szép latinságát, mint az, ki a legegyszerűbb mondást sem képes latinul kifejezni.

Én ezt az indítványt egy nagyon sokat ígérő, jó eszköznek hiszem s feltétlenül követendőnek tartom. Kivitele nem fog oly sok nehézségbe ütközni, mint látszik. Ha kellő módon háttér-

be szoritjuk a hosszas elemezgetéseket és fejtegetéseket s a nyelvtanon, mint előirt tananyag. hamarosan keresztül szaladni, nem kívánunk. Egyébkint is, „Non quia difficilia sunt, non audemus, sed quia non audemus, difficilia sunt.“

De van még egy körülmény, melyet érintetlen hagynom, nem lehet, mert igazságát mélyen érzem. Ez a következő. A tanítás sikerének első föltétele a tudás. A klasszikus nyelvek s irodalmak tudását megszerezni ilyen mértékben, nem csak azért nehéz, mert holt nyelvek; de fölötte megsokasítja a tennivalót azon körülmény is, hogy a renaissance óta napjainkig, a klasszika-philológiának a különböző mivelt népeknél oly rengeteg irodalma alakult, melyből a hasznosat és nélkülözhetetlent kiválogatni és figyelembe venni, rendkívüli munkát kíván. Ezért, magamnak s hasonló kezdőknek az egy és más téren való, talán egyébkint üdvös szereplések helyett, a tiszte-szabta tanulást tartom legfőbb kötele-ségének. Hiszem, hogy ez nem kevesebb jutalommal fizet, mint amaz, s kellemét több megnyugvással fogjuk élvezni. Régen az volt a baj, hogy kedvezőtlen politikai és társadalmi viszonyok miatt elenyészett sok tehetség kifejtetlenül, hatástalanul, nemzeteknek nagy veszteségére; ma nagy a száma azoknak, kik nagyságot csak az irói téren látnak s itt keresve dicsőséget, nem véve észre, hogy ez, ha nem szüli valódi hivatottság, az ismerősök szűk körén nem igen terjed túl s élünkkel együtt, elenyészik nyomtalanul, tehetségeiket, melyekkel más téren hasznosat mivelhettek volna, elvesztegetik

Ezek azon nézetek általánosságban, melyeknek kifejezést adni, kívántam; nem hogy ujtsak s oktassak, hanem hogy megmutassam, miképp feladatomban nagyságát érzem s a kötelesség-teljesítés útján haladni, egész lelkemből kívánok.

Kedves tanuló ifjak, most hozzátok fordulok. Sorsunk ugyanazon térre, egy munkára vezetett. E munkának sikerét csak együttes kitaratás, együttes szorgalom fogja meghozni. Hogy meghozza, legyetek rajta olyan lélekkel, a mily szeretettel közéték én jövök, és istenünk megadja, hogy szívünket egy öröm: a megelégedés édes öröme tölti be.

Ti pedig, szeretett tanáraitok, kik szép körö-

tökbe fölvéve, immár társatokká tettetek, tartások meg irányomban is szivetek melegét; tudásokat, jóakaró tanácsaitokat ne vonjátok meg tőlem se, mert jól tudom, ezek nélkül törekvésem, buzgalmam erőtelen, munkám hasztalan.

Balogh Károly.

Az év végén.

Roppant sebességgel haladunk. Mikor ennek az esztendőnek utolsó perce is lehullott a végtelen idő éjszakájába. megtettünk a nap körül 940 millió kilométer utat, ugyanannyira a Herkules csillagkép felé, és így 365 nap 6°, 9' és 11" alatt megfutottunk 1880 millió kilométer távolságot. Roppant sebesség! A kilótt ágyugolyó csigaléptekkel cammog ehhez képest. Az a kis teke pedig, a mi földünk, mely ily gyorsan szállít bennünket a végtelen időben és úrben, úgy viszonylik a naphoz, mint egy szem búza, egy hekto és három dekaliterből álló búzarakáshoz. Azt a búzaszemét bátran felkaphatja egy galamb a nélkül, hogy a rakáson észrevehető változás lenne! És az emberiség, a kis tekén, évezredek óta lejtí ezt a lebegő táncot. Nem csoda, ha a por gyermekeinek feje szédül, szive lihegve dobog és kétségbe esett erőfeszítéssel keresi s ragad meg minden eszközt, hogy az egyensúlyt fentarthassa, a pusztulás veszélyét magától távol tarthassa. Folytonosan fél, remeg, aggódik, ő maga sem tudja mitől; lázas izgatottságban tölti nappalait, álmatlan éjszakai; fejében hordozza az egész mindenséget; szívében elfér a végetlenség: és ő nem találja meg helyét a mindenségben, eltéved a végetlenség örök szépségű virányain; harcol önalkotta rémekkel, árnyképekkel, engesztelhetetlen ellenségekkel.

Az ég és föld nem ellensége. A tavasz minden évben meghozza virágait, a nyár búza-kalászait, az őszi izletes gyümölcsöket, a tél társadalmi örömeit; a nap megvilágítja nappalait, a hold és csillagok elbájolóvá teszik az éjszaka néma csendjét. Kimagyarázhatatlan párányi atom az ember s ennek nagy sokasága az emberiség! Szüntelen kutat, keres, ront, épít; akarát-erejével, keze munkájával mindent átalakít; a mint követi egyik nemzedék a másikat, úgy váltják föl egymást az alkotások, törekvés, izlés, igények. És bár az utóbbiak mindig lényegesen különböznek az előbbiektől, de az élő nemzedék a munkát mindig ott kezdi, hol apái végezték s így az emberiség működésében is megvan a végetlenség. Nincs az a mély belátású bölcs, ki határozott pontossággal ki tudná mutatni, hogy hol, mikor és miben végezték apáink munkájuknak azt a pontját, melyen kezdtük mi a tovább alkotást; még kevésbé a századok azon életképes embrióit, melyek nagygyá növe, kifejlődve, mint ilyenek, a későbbi fejlődés irányadóivá lőnek. A régi századok végtelen messzeségeiben ágaznak el korunk miveltségének, szellemének, fejlődési irányának finom gyökérszállai. A végetlenség az emberiség fejlődés-

ben is, a maga kifürkészhetetlen mélységeivel nyilatkozik. Az emberi ész kifárad e megmérhetetlen távolságba merülve; nyugpontokat keres, hol megpihenhessen; a rendkívülbb, nevezetesebb események csoportosítása által az időt századokra, korszakokra osztja, hogy önmagát tájékozhassa a végetlenségben; saját helyét megjelölhesse a mindenségben; létezése célja felől tájékozást szerezhessen. E roppant erőfeszítés, munkásság árán is csak azt a tudományt szerezte meg, hogy semmit sem tud; okoskodik, bölcselkedik, számít, tervez a nélkül, hogy föllebbenthetné a titkok titkát borító lepelt. És a végetlen fejlődés processusában e parányi átóm, az ember, mint tényező van fölvéve; ő azzal ámitja magát, hogy szabad-akaratlan önmaga eszközlé ezt, pedig csak egy vak eszköz az örök szellem, mint Kálvin elég vastagon fejezte ki: „sár a fazakas kezében.

Korunk szelleme, irányzata elitéli, kárhoztatja, hamisnak, veszélyesnek bélyegzi az ilyenmü kijelentést; megbotránkozik a felett, hogy még ilyesmit lehessen állítani. Jelenben, azt mondják: a pozitívizmus kezd tért foglalni, ez akarja a maga részére előlgezeni a jövőt. Nem lehet tudni, mily irányt veszen, hová fog fejlődni s mikor lesz a Comte rendszere is túlszarnyalva, félre téve, miként a Kánté; de bármiként legyen is, az legkevésbé sem áterálja az örök bölcsesség intézkedéseit; legfőlebb a föld gyermekei nézik más szemüveggel az eseményeket; már, tudniillik, azok, kik a sokféle szemüveg közül azt találják legalkalmasabbnak. Különben, ez előtt is úgy volt, ma is úgy van, hogy a létező iskolák, rendszerek közül mindenki azt választja ki, mely izlésének leginkább megfelel; azt vallja mesterének, ki leginkább kielégíti lelki és szellemi szükségeit.

A mi mesterünk, a názárethi Jézus. Annak a kérdésnek fejtegetése: hogy kicsoda a Krisztus, ma már meglehetősen le van véve a napirendről. Ma nem civakodik a felett, miként apáink tették, hogy Isten-e, Ember-e, Isten-Ember-e? Ma az a nézet kezd érvényesülni, ha jól fogtam föl, hogy ő „Idvezítő“, „Meváltó“ s mint ilyen, tárgya a hitnek.

Hogy mi az a hit, megírta Jézusnak egyik tanítványa, midőn így szól (Zsid 11. 1.): „A hit az olyan dolgoknak valóságuk, a melyeket remélünk és a mely dolgok nem láttatnak, azoknak bizonyos mutatójuk.“ A régi dal azt mondja: „angyal repült az égen, karján kis csecsemőt tartva; a nap, hold, csillagok és a kiterjesztett erősség dics-hymnuszt zengettek a hatalmas isten magasztalására; ettől kísérve, alászállott a repülő angyal, s azt a csecsemőt itt hagyta a bajjal, nyomorúsággal, fájdalommal, küzdelemmel teljes földön; a csecsemő emberré nőtt; de a föld porában sem feledhette égi származását; most is oda föl, mennyei hazájába sovárogo“ a hit szárnyain föl is emelkedik oda; mert a hit a léleknek ahhoz való emelkedése, a mi láthatatlan, a mi szellemi. Ebben valami boldogító, kimagyarázhatatlan erő rejlik; éppen ezért a léleknek a szellemi lényhez, istenhez való emelkedése

szellemi tevékenységgel van egybekötve; az kölcsönöz a léleknek erőt és életet; az hozza a gondolatot munkásságba, az érzelmeket hullámozásba, az akaratot tevékenységbe; mindenütt életet s ez által külső munkásságot teremt; szóval, a hit az emberi élet mozgató ereje; egyetlen emberi viszony, öszszeköttetés fen nem állhat hit nélkül. Ott, hol az emberek nem állati, hanem emberi viszonyban élnek egymással, ott bizalomra és reményre van szükség; bizalomra az igazságban, egymás szeretetében; reményre, hogy a társadalmi, családi öszszeköttetés boldogságunkra lesz; hogy az, a mi nincs úgy, mint lenni kellene, egykor jobban lesz. Így tünedezik föl szüntelen valami láthatatlan, valami benső, valami szellemi, mit méterrel mérni, kézzel fogni, árucikké tenni, nem lehet; így tűnik föl a hit, mint mozgató erő az ember életében még akkor is, ha isten lelki, szellemi országára nem gondol; ha isten országa számára nem talál többé helyet a földön, mivé Jézus akarta változtatni a földi viszonyokat.

Ma nagyon sokat beszélnek a jogról, igazságról, szeretetről; gyakorolják is a jó cselekedetet; haladnak is az igazság útján; a szeretet munkái pedig meglepő terjedelemben nyilatkoznak. Általánosán elterjedt vélemény, hogy a keresztyénség lényege a szeretet s ez magára képes az emberi viszonyokat magasabb eszményi alapon rendezni. Azt hiszem, csalódás. Maga Jézus is a szeretetet törvénynek nevezte: ezzel is, mint minden törvénynyel, sok visszaelés történik, sokféleképpen magyarázzák, alkalmazzák. Az önzés, harag, boszu, dicsvágy és minden bűnök, akárhányszor rejtőznek a szeretet árca alatt. Valódi jót tenni, igazán szeretni, teljes lehetetlenség, ha nem hiszek istenben, az emberek szerető atyjában, ki egy szent, változhatatlan világrendet alkotott, melyhez az embernek magát alkalmazni kell. Jézus Krisztus ismertette meg az emberiséggel ezt az édes atyát; ő tárta föl az ég titkait, hová a lélek sovárogova tekint; ő tőle tudjuk, hogy bennünk istennek lelke lakik, mely tudunkra adja, hogy az ember rendeltetése, nem a bűn, hanem hogy mentől teljesebben munkáljon arra, hogy tökéletes legyen; ő hívott el mindeket istennek örökkévaló országába, hogy ennek építésén munkálkodjanak, mely a látható világ határain túl terjed, túl a halálon, túl a siron, egész az örökkévalóságig. Jézus Krisztus az istent, az emberi méltóságot és örökkévalóságot oly közel állította az emberi szívhez, hogy azt a gyermek is megértheti. Jézus istennek nevében beszél hozzánk; életében és halálában a legtisztább emberi méltóságot tünteti föl; ő a mennyet keblében hordozza és így isten országának királya. Ő a mi mesterünk, benne hiszünk, tőle várjuk, hogy ezen az eszeveszettül haladó földteken a megzavart egyensúlyt helyre állítja, csak hogy a mi hitünk ne álljon emberi bölcseségből, miként Pál mondja, hanem isteni erőből, mint a kik nem a szolgálatnak lelkét vettük félelemre, hanem a fáradságnak lelkét.

Ennek az élő hitnek a jelenben nyilatkozó működő

désével a hivatalos egyház, hivatalos jelentéseiből ítélve, meg van elégedve. Szomorú jele az időnek, hogy hivatalos és nem-hivatalos egyházzal lehet beszélni, holott mi mindnyájan egy test és egy lélek vagyunk; szent nép, királyi papság; egyformán hivatalosak istennek országába, részesei a kegyelemnek és örökéletnek. A kik az életet és embereket ismerik, kik családi, társadalmi s más viszonyaink lelkiismeretes tanulmányozása által gazdag tapasztalatokat szereztek, megdöbbentő világításban tárják föl a bűnnek, vétéknek, romlottságnak, erköcselenségnek különböző neveit, melyek az ember életviszonyainak egészséges fejlődését lehetetlenné teszik. És ha bánatos lelkők sötét éjszakájából olykor-olykor ki is villan egy-egy reménysugár, ez csak a rothadásban rejlő embriót világítja meg, csak arról biztosít, hogy minden élet első bölcsője a rothadás, a halál, legyen az fizikai, avagy erkölcsi halál kezdete az ujjászületésnek.

Az emberiség, úgy látszik, elérte nem tudom hányadik ujjászületésének korszakát; közelget az idő, melyben le kell vetkeznie az ó-embert. Ez ujjászületések századonkint, középszámítással, 40 millió ember kiomló vérével lettek megbecsülve. Századunk is vége felé jár, az ujjászületés szimptomái kézzel foghatólag, szemmel láthatólag mutatkoznak. Csupán Európa közel 12 millió fegyveres katonával, a gyilkoló eszközök roppant készletével örökdió az ujjászületés vajadásai között. Aggodalom, levertség, bizonytalanság érzetével zárjuk az 1888-ik évet, de él a hit, hogy ez is közelebb hozott az ujjászületés elodázhatatlan perceihez.

Isten, emberi méltóság, örökkévalóságba vetett élő, munkás hit az, mi az emberiség szédülő fejét, háborgó szívét, nyugtalan kedélyét lecsendesíti s a különböző érdekek között az egyensúlyt helyreállíthatja.

L'orvóth István,
bírókösi ev. ref. pap.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

I.

Kolozsvár, dec. 16.

Jelen vannak: főt. Szász Domokos, püspök, mint elnök; dr. Kolozsvári Sándor, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnökileg elintézt és jóváhagyó tudással vett ügyek közül főlemlítjük a gerendi papi állomás javadalmának az ottani gr. Kemény-patronatus jogutóda által megtagadott kiszolgáltatása felett folyó pör újabb mozzanatát. A jog fennálltát, telekkönyvi biztosítását és a visszatartott hátrálékok utólagos kiszolgáltatását már korábban megítélte vala a kir. kuria, de most az érdemleges ítélet meghozatalára utasított első folyamodásu bíróság elrendelte ugyan a jog bekebelezését s a 4 000 frton felül rugó hátrálék kifizetését, de megtagadta a javadalom ama részének telekkönyvi biztosítását, mely az

urasztali bor és kenyér, meg a legációi díjak kiszolgáltatására vonatkozik. Az ítélet ez ága ellen, tehát, megtörtént a felebbezés, a mit az Igazg. Tanács helyesléssel vett tudásul.

Nmlgu gr. Bánffy Miklós, főgondnok aa. a boncidai papi állomás javára 500 frt. földtehermentesítési papirt adományozván, a kegyes alapítvány hálás köszönettel vétetik, a közgyűlésnek való jelentés tétel mellett, kamat-jövedelme pedig, a papi díjlevélbe igtattatik.

Báró Kemény Domokos, a detreheri körlelkészség javára már korábban felajánlván egy két holdas belső telket, melyre a templom már föl is épült s melyen a papilak is helyet fog találni, az adományról szóló alapító-levél kiállítatik s a nemes adományozóhoz köszönő irat megy, addig is, míg a közgyűléshez a jelentés megtörténik.

B. e. gr. Gyulay Lajos, a bogáti egyházközségnek egy most fölterjesztett miszszilis levélben iskola-telket ígért, ha néhai szülői emlékére, az évfordulati napon, az ottani templomban ima mondatik. A néhai gróf örököseihez, ehhez képest, fölkerés intéztetett, hogy az ottani, utóbb fölmerült iskolai szükségére való tekintettel, e cél létesítéséhez hozzájárulni kegyeskedjenek. A felszólítottak közül most gr. Kun Géza azt a választ adta, hogy ő ugyan a levélíró grófnak csak szellemi örököse, de a nemes cél iránti tekintetből, kész, az egyik realis örökösnel közbejárni, sőt a jövő évre azt is kilátásba helyezé, hogy esetleg segíyezni fogja ez ügyet. Az egyházközség értesítettett a feleletről, egyszersmind sürgetést téve ama korábbi leirat elintézésére, a mely az ottani iskola szükségessé vált kibővítésére vonatkozott.

Az Igazg. Tanács, br. Bánffy Dezső, főgondnok, főt. püspök aa. s még néhány buzgó patronus, az egészen erőtelen, de faji és felekezeti szempontból fontos beszercei egyházat dermedtségéből új életre segítve, az ötvenes évek óta félben hagyott és majdnem rommá vált templomát, az egyházkerület pénzéből és országos segélygyűjtés útján kiépítvén, számára papilakot vásárolván és bérházat is emelvén, az egyetemes egyház és az egyházkerület hozzájárulásával, körlelkészséget létesített ott, még előbb megengedvén, hogy Kentelke papja, Vályi Elek, beköltözhessek. hogy addig is, míg a körlelkészség betöltésére kerülhet a sor, az adminisztráció fen ne akadjon, a mi annyival könnyebben ki vala vihető, mivel Kentelke immár desolált egyházzá vált. Most Vályi Elek nyugalomba kérezkedvén, az Igazg. Tanács egyfelől ezt engedélyezte s tekintettel a volt esperes és pap hosszas, buzgó szolgáltataira, számára, szállás nélkül, majdnem 600 frton felül rugó nyugdíjról gondoskodott; másfelől pedig, a körlelkészségre kiírta a pályázatot s a körlelkész fizetését, a nyugalmazás tartamára, 550 frtban és a beszercei papilak használatában állapította meg. Most, aztán, az Igazg. Tanács ez intézkedései ellenében az egész vonalon akció

indult meg. A helyettes-esperes a nyugalmazást helyesli ugyan, de az administrációt továbbra is nyugalmazott-ra kívánja bízni s a beszercei körlelkésség terrenumát máskint ohajtja kikerekítettetni. A beszercei presbyterium, az érdekelt pap elnöke alatt, 7 szóval 5 ellen, kimondja, hogy papválasztó jogát (a melylyel emberemlékezet óta nem rendelkezett) nem engedi, a körlelkésséget el nem fogadja, a nyugalmazott pap számára a paplakást követeli s majdan megválasztandó papja számára az egyházkerületől 200 frt. szálláspénzre számít, mely kívánalmi nem-teljesítése esetén, előterjesztését a közgyűléshez szóló föllebbezésnek nyilvánítja. A nyugalmazott pap, a maga részéről, szintén fölterjesztést ad be az Igazg. Tanácshoz, itteni elutasítása esetére a közgyűléshez, kérve a beszercei paplakban való meghagyását s egy szerinte nyert ígéret értelmében, nyugdíjának még 100 frttal való fölemelését. Az Igazg. Tanács pedig, hozott határozatát fentartva, intézkedéseit foganatosítja, felhagyva az illetőknek a föllebbezést, extra dominium.

Az államsegélyből korábban tőkésített részletek elszámolása iránt a közoktatásügyi miniszterium és az egyházkerület között fennállt eltérő nézetek kiegyenlítésére az Igazg. Tanács a miniszter kívánalmainak most eleget tett s így remélhető, hogy ez évek óta függőben tartott elszámolási kérdés is végmegoldásra jut.

A volt számvevő ügyiratainak átvételére és a helyettes-számvevőhez való áttételére kiküldött bizottság tisztében eljárva, jelentését megtéve, javaslatot is terjesztett a számvevői utasítás és ügyvitel megállapítása iránt. Az Igazg. Tanács elfogadja a törvény illető szakaszának megfelelő utasítást és az ügyvitel ellenőrző könyveit, valamint azt is megállapítván, hogy a kellő ellenőrzés érdekében a számvevői iktató-könyv minden három hónapban bemutatandó, a számvevő arra is köteleztetvén, hogy a számadások benyújtására megállapított terminusokat evidenciában tartsa és a netalán szükséges intézkedések iránt javaslatot tegyen.

Főt. püspök aa. előterjesztvén, hogy a bukovinai andrásfalvi egyházközség pap-tanítói állása, Láng Károly eltávozásával, hosszabb idő óta üresen áll s csak éppen a tanítói tiszt teljesítéséről van ott annyiban gondoskodva, hogy Teleki József iskolát tart, mely működésével, az ottani ág. hitű esperes értesítése szerint, meg is vannak elégedve, hivatkozik Bedeházi János, kidei körlelkész vállalkozására, hogy hajlandónak nyilatkozott e pap-tanítói állomás elfogadására. Ajánlja, tehát, az ő kinevezését, egyelőre csak is papként, számítva arra, hogy az egyházközség majdan meggyőződik, hogy célszerűbb lesz a tanítói működést is reá bízni s így csekély papi javadalmát ez úton szaporítani. Az Igazg. Tanács a püspök ajánlatát elfogadja, a kinevezettnek a miszsiói-alapból úti-költségre 100 frtot utalványoz, felkéri az ottani ág. hitű esperest, hogy saját bécsi hatóságának jelentse be e kinevezést s eszközölje ki az ottani évi 250 frtnyi rendszeresített államsegély kiutaltvá-

nyozását, fölterjesztést intézvén egyszermind a m. kir. kultuszminiszterhez is, kérve, hogy korábbi, de még el nem intézett előterjesztésünk értelmében, a Bukovianszky József-féle 4,000 frtos alapítványt az egyházkerületnek szolgáltassa ki, avagy kamatait tegye folyóvá, ez úttal az egyetlen bukovinai ref. egyház, az andrásfalvi ekklezsia papjának részére és ismételve, továbbá, ama másik kérésünket is, hogy a másik, 2,000 frtos és a rom kath. meg református csángóknak közösen hagyományozott Bukovianszky-alapot a Csángó-magyar egyletnek szolgáltassa ki.

II.

Dec. 20-án

Jelen vannak: dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, mint elnök; Sárkány Ferenc, Szász Béla, Párádi Kálmán, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az ilosvai körlelkész állomását elfoglalván, fizetése kiutaltatik.

A bálványos-váralyai egyház volt gondnokának, n. Boros Józsefnek, örökösei iránt felforgó 15,000 frtos adóssági, illetőleg, erdő-ügylet lebonyolítására nézve az örökösök, meg az egyházkerület ügyvéde között létrejött szerződési-pontozatok megállapítván és ügyvédünknek a további utasítások megadatván, kilátás nyílik, hogy e régóta függőben levő ügy per nélkül is elintézésre nyer. Az ügyletnek a papot illető része, mint fegyelmi ügy, áttételet főt püspök aához.

A vallás és közoktatásügyi miniszter kollegiumaink közül némelyek állami inspiciáltatását befejezván, a következőket közli főhatóságunkkal:

A n.-enyedi kollegium ujan emelt, diszes épületéről nagy elismeréssel nyilatkozik, annak az ohájának és reményének adva kifejezést, hogy ez intézetünk, egy torna-helyiség emelésével, teljesen kiegészítettessék. Az alkalmazott tanerők közül azokat, kik tanári oklevéllel nem rendelkeznek, a törvény értelmében, fölmenti az oklevél utólagos megszerzése alól, de felhívja a hatóságot, hogy Székely Ferenc, Makkai Domokos és Elekes Károly, tanárok tanszakát tudassa vele.

A kolozsvári kollegium némely osztály-termére megjegyzi, hogy szűkek, setétesek s e bajok elhárítása iránti ohájának kifejezést ad, hasonlóképp kifogást tesz az ellen, hogy a VI. osztály a betegszobával egy folyosón van. A tanerők létszámára és kvalifikációjára nézve meglegedését fejezi ki, Szabó Sámuel és Geréb Márton tanárookra nézve pedig ugyanaz a megjegyzése, mint az enyedi megnevezettekre nézve.

A m.-vásárhelyi kollegium osztály-terméinek szűk és hiányos voltára szintén rámutat, nehezteli, hogy rajz-terme egyáltalán nincs, hogy a physikum-muzeum nagyon is szűk. Az alkalmazott tanerőkre nézve csak is a rajz-tanár kvalifikációja ellen van kifogása, valamint azt sem helyesli, hogy a klasszikus nyelvek tanítására igen kevés, a magyaréra pedig igen sok tanerő áll rendelkezésre, megjegyezvén, hogy ez aránytalanságon, a tanszékek megürültéhez képest, lehet majdan segíteni.

Bihari Sándor, Horváth Gáspár, Páll Károly, Konc József és Demeter Károly, tanárookra nézve az előbbieket illető felhívásához hasonlóan nyilatkozik.

A zilahi kollegium épületének kiegészítését és torna-csarnok építését tervezvén az egyszer s mindenkorra nyert államsegélyből, e munkálatok terveit már egyszer elkészítette s azok, a konvent útján, föl is terjesztettek a közoktatási kormányhoz, a hol, azonban, a különben is hiányos tervek eltévedtek. Utasítást vevén, tehát, hogy új és jobb terveket készítsen s ezek most beérkezvén, a konvent útján ismét fölterjesztetnek, helybehagyás végett.

A sepsi-szent-györgyi kollegium Elöljárósága kérdést tesz, ha nem autonomikus sérelem-e az ottani városi hatóságnak, a kir. tanfelügyelő kértére tett, ama felhívása, hogy a szemcsés-kőhártya-lobra vonatkozó és az iskolai hatóság által hitelesítendő orvosi kimutatások havonként megküldessenek? Az Igazg. Tanács, a törvényre való hivatkozással, elrendeli e kimutatások pontos megküldését.

A nagy-enyedi és a sz-udvarhelyi kollegium egy-egy konzilium abeundija helybehagyatván, e felől zárt levélben értesítetnek a többi Elöljáróságok.

A közoktatásügyi miniszter tudatja, hogy Eötvös K. Lajost háromszékmegyei kir. tanfelügyelővé nevezte ki, ideiglenes minőségben. Szolgál tudásul.

Ugyanaz értesít, hogy két rom. kath. tanító, állatias büntény miatt, elítéltetett. Tudomásul vétetik.

A számvevő előterjeszti a maros-vásárhelyi egyházközség jövő évi költségvetését, kiemelvén, hogy egy 3,040 frtos kiadási tétel fordul benne elő, a mely az ottani templom feljáró lépcsőjének kiépítésére szolgál s melynek fedezete 2,200 frt. felhajtott hátrálékban s egy magától kölcsön veendő 800 frtos tőkében van kimutatva. A költségvetés helybehagyatik, e külön ügy pedig külön fölterjesztés útján való elintézésre tartatik fenn. Ugyanigy, a szász-városi kollegium költségvetése helybehagyatik, de némely tanár ötöd-éves pótlékának már e költségvetésben való elintézése szintén későbbre halasztatik, a kérdés adatszerű előterjesztésével a tanügyi előadó és a számvevő bizatván meg.

É—n.

Jelentés

a „Pred. Tár pályázatáról.
(Vége.)

III.

Esketési a g e n d á k.

Azt hisszük, sőt bizonyosan tudjuk, hogy a „Pred. Tár.“ szerkesztőjének igen fontos célja volt, midőn keresztelési és esketési agendákra is jutalmat tűzött ki. Nem kell amaz általános panaszra hivatkozni, hogy templomaink napról-napra üresek: láthatni a vallásos légymelegséget az életben és az élet cselekedeteiben. És ha ezt tapasztalhatni a közistenitisztelenben és a gyakorlati életben mennyivel inkább hivatása a papnak, megragadni azokat az alkalmakat, a hol az ember a ma-

ga egészében jelenik meg: a családi életben, egy keresztelésnél, egy esketésnél. Már hiszen, beszélhet a kalmárkodásra, a nyereségre számító világ a mit és a mennyit tetszik: de midőn a szülők gyermekük bölcsője felett állanak meg; midőn a családnak egy szeretett tagja férjhez megy, vagy házasságot köt: ez a perc közönyös nem lehet; ez megindítja még a legfásultabb szívet is, és ha ezt a percet a lelkipásztor meg tudja ragadni; ha megfogja a szíveket; ha ki tudja nyitni az örökkévalóság kapuit: ott szülők, barátok, rokonok lesznek megnyerve a vallásnak, az egyházas gondolkozásnak, az idealismusnak, a Krisztus evangyeliomának, az örökkévaló istennek. És ekkor egy subjektív érzés, egy konkrét szertartás megmérhetetlen erő forrása lesz az abszolút, az általános emberi szükségek kielégítésének. A mi mindennek alapja, a családból indul ki a vallás generalizálása, és lesz ismét, mint egykor, mint mindig, az emberiség jóltevője. Az ocean táplálja a patakokat, és a patakok táplálják az oceanát.

Egyik esketési beszéd jeligéje azt mondja „A z agenda, nem predikáció.“ És igen helyesen mondja. Nem az, sem formájára, sem tartalmára nézve. Így tanítják ezt a theol. semináriumokon is. De nem is predikáció, nem is agenda az, mely nem tartja szemei előtt Krisztus evangyeliomát. Ki nem a hegyen mondott predikációból szív életető levegőt; ki nem a Tibériás tavából, vagy a Gennezárelből oltja szomjúságát bele teheti a világ minden bölcsességét; szép munkát végezhet, tudós könyvet írhat, de nem lesz sem predikáció, sem agenda. A költészet és a művészeteknek minden faja egyetlen egy forrásból merít és ez az általános szép. Oda számítva a külföldi, sőt a hazai ev. lutheránus liturgikus könyveket is, a mi egyházi funkcióink is, bárminő sok variánst engednek is meg, csak vissza kell hogy térjenek Krisztus evangyeliomához, ahoz az örök ígéhez, mely lélek, élet és megtartás, és a mely mindig a csodálatos bűbájával fog hatni az emberi kedélyre, az emberi szellemre.

Ám, ilyen felfogással, mit mondjunk amaz esketési agendára, melynek felírása „Áldás, vagy átok.“ és a lelkipásztor nem használva fel a lélektanilag fontos pillanatot, nem azon igyekszik, hogy a leendő házások azzal a szent elhatározással induljanak a hosszú utra, hogy az áldást válaszsák és érte küzdeni és ha kell, szenvedni fognak egész az önfeláldozásig, hanem egy pár bibliai hely idézése után, még azt is szükségesnek tartja elmondani ez ünnepélyes pillanatban, hogy az esketési szertartástól csodát ne várjanak.

Hát, jól van, Ne várjanak. De hát, akkor miért kompromittálja magát a pap azzal, hogy az esküt még is elmondatja velük? Csak azért, mert elő van írva a liturgiás könyvekben? És minő lélektani hatása lehet annak az eskűnek a házasulandókra akkor, mikor a pap jóelőre figyelmezteti, hogy az hiábanvaló; sőt, mintegy jelzi, hogy ő, a funkcionárius sem hisz benne.

Lám, milyen másképpen járnak el a világi bírák. Az igazságszolgáltatásnak is vannak olyan helyzetei, hogy a tanut, a vádlottat meg kell esketni és a bíró nem azon kezdi, hogy így szóljon: nó, fiam, én tégedet most megesketek; de hát ez csak olyan komediázás, tréfa az egész, ne vedd komolyan. Ellenkezőleg. A bíró figyelmezteti az illetőt a perc fontosságára, hogy istent megcsalni, nem lehet; és hogy a letett eshetőleg hamis eskűnek nem csak a lelkiismeret előtt lehetnek káros következményei, hanem a bünyenítő törvényszék előtt is. Ugyan, mivel indokolható az, hogy máskint járjon el a lelkeknek bírója, ha ugyan szabad e kifejezést a lelki-

pásztorral szemben használni? Mivel indokolható, hogy a pap e fontos pillanatban azzal a racionális felfogással sátorozzék, hogy csoda nincs?

Ez a modern világnézet hangja. Csodákról beszélni: az görögnek, zsidónak csufság, bolondság. A természet-tudományok mai vívmányai után, mi felvilágosodottak vagyunk: ne beszéljünk csodákról; tán jobb lenne beszélni az iparról, kereskedelemről és a börzéről. Persze, az a lelkipásztor tiszte, hogy azt a jegyespárt lerántsa a hetedik menyországból a sárba; illúzióit hélyegezze hazugságnak; és a mi az élethen egyetlen ragyogó költészet, azt dobjuk oda a mindennapi élet zibvásárának piacára. Nem, nem! Az agenda nem predikáció; de ha akár ezt, akár azt megfőstjük a vallás örökszép himporától: akkor eldobhatjuk palástunkat, mert sem agendára sem predikációra nem lesz szükség és nem lesz szükség papra sem.

Hát, ama másikra mit mondjunk, mely e mélyen megható ünnepélyt, pongyola formában, ilyen trivialis dagályosságokkal és az irodalom által rég lomtárba tett hétköznapiasságokkal kompromitálja. p. o. „a csábkelepecék tekervényében vezérfonal-szálátuk legyen az egyetértés;” „a kellemetlen s nyomasztó körülmények hullám-zavarában delejtű legyen a remény szelencéje”; „a szerencse lankasztó hősege ellen ott legyen az önmérséklet kékselelyem esernyője” „a bánat könnyező esője ellen ott legyen a jobb sors-fordulat reményének zöld-bársony leple, szőnyege.” Van-e még mivelt ember, ki így beszél? Van-e még mivelt ember, ki ilyenekre el nem mosolyodik? Szabad-e, templomban így beszélni Krisztus nevében; a vallás nevében? Ilyen beszédekkel lehet-e építeni istennek országát?

Azonban, eltekintve e két beszédnek említett sajátosságaitól, mindkét szerző gondolkozó főre mutat. Az előbbi tün nagyon is fiatalos, ki ifjonti hévvel rohan és halomra akarja ontani a régi gyepüket, ha lehetne; az utóbbi éppen ellentéte amannak és ódiságával megállíthatni véli a reptülő időt, de nem lehet. Biráló-bizottságunk a mult iránti kegyelet és a jövőbe vetett várakozással tért napirendre e két agenda felett.

A mint az előleges jelentés kimutatta volt, 21 beszéd felett kellett ítéletet tartanunk. Örömmel jelezhetjük, hogy a pályázók tudatával bírtak a feladatnak, melyre vállalkoztak. Sok jóakarát, törekvés és ambíció nyilatkozik e beszédekben. Bár azt sem tagadhatni, hogy nagy mértékben hiányzik belőlük a változatosság, az invenció szárnyalása és a tudás mellett, a kedély elmélyedése, és az élet változatos viszonyainak megfigyelése, ismerete.

Mintha összebeszéltek volna, mindnyájan majdnem ugyanazon egy csapáson járnak. A szeretet. A szeretet és vallás. A hit és szeretet. Szeressétek egymást. Hit, remény, szeretet. A hasonlatok is ugyanazok. Az élet kert. Az élet utazás. Az élet tenger. Hajó, vitorla, horgony, delejtű. És azután kezdődik ismét elől. Azután idézik Pál apostol örök szép jellemzését a szeretetről és kész az esketési agenda.

Nem kifogásképpen és nem mint hibáztatást mondjuk ezt. Távul legyen. Inkább figyelmeztetés, utmutatás a jövőre nézve. Új dolog nincs a nap alatt, mondja bölcs Salamon és bizottságunk nem is várt valami újat, valami rendkívülit. De a régi anyag szokott megjelenni új formában. Példa erre a világ-irodalom, hol évezredekken keresztül a nagy költők műveiből kisugárzik az a bűbajos fény, mely az egészen új ingerével hat lelkünkre, képzelődésünkre. A költészet is csak a létezőből indul ki, és csak az ornamentáció az, melylyel a képzelődés felékesíti.

Miért ne követhetné a lelkipásztor e szép példát? És a létező milyen szép! A családi élet a maga közvetlenségével, örömeivel, szenvedéseivel; az ifjúság vágyaival, reményeivel; a házassági szövetség azokkal a kötelességekkel, melyek felölelnek minden nagyot, minden szentet és felettük ott leheg az örökkévaló isten kifogyhatatlan kegyelmével, és irgalmával! Az üdvösség, és az elkárhozás; az ég és föld mind egyesülnek, hogy tárgyul kínálkozzanak a papnak a végre, hogy megfogja a szíveket, hogy felköltse a vallásos érzelmeket. Nem kell ehhez semmi egyéb, mint megfigyelő tehetség, igazi hangulat; nó, meg aztán egy kis philosophia: és kész az agenda, mely nem predikáció.

A beküldött művekből bizottságunk meggyőződött, hogy igen rövid idő alatt szebbnél-szebb agendákra számíthat a „Préd. Tár.“, midőn már most is nem egy található, mely a célnak teljesen megfelel.

A basználók közt megragadta figyelmünket a „Szeretet” feliratu „Holtomiglan holtadiglan” jelíggel ellátott agenda. Ez sem bocsátkozik a tárgy és az alkalom mélységeibe; nem csattogtatja szárnyait: de stylje teljességgel irodalmi színvonalon áll; a közvetlenség kiérzik belőle és ezzel képes hangulatot kelteni; nem mond ugyan többet, mint a mennyit éppen az alkalom nyújt, de azt helyesen és szépen mondja el; gondolkozásra nem ad ugyan táplálékot, de egyútt érzünk a szerzővel. az ifju párral és a nász néppel. Oly előnyök, melyek jutalomra érdemesítették. Felbontatván a jelíggel levélke. belőle Révay Lajos, szépsi-szent-györgy pap, neve tűnt ki

IV

Keresztelési agendák.

A keresztelési agendákra vonatkozó jelentésünket rövidbe foglalhatjuk. Részint azért, mert az esketési agendák alkalmából főntebb elmondott észrevételek, sok tekintetben, a keresztelési agendákra is ráillenek; részint azért, mert a pályázat ezen termése reményességünkön jóval alól ütött ki. A keresztelési agendákat illetőleg pályázati évünk a szűk és gyenge termés esztendeje. A beérkezett tizenhárom beszédecské nagyobb része még szalmájában is keveset mutat; jó és egészséges szemet pedig, olyat, a mely úgy táplálkozásra, mint vetésre alkalmas volna, éppen keveset találunk benne. Azonban, a sovánny eredményen nem nagyon csodálkozunk, meggondolva azt, hogy a keresztelés, a mi felsőbb és alsóbb néprétegeink szemében. egy idő óta, mily sokat vesztett sakramentumi jellegéből. Nem is templomban hajtatik végre, holott az egyház tagjai közé való beavatásnak a gyülekezet színe előtt kellene történnie. Az egész szertartás közönséges eszközzé és alkalommá deválválódott arra nézve, hogy az új szülött hivatalosan nevet kapjon, neve az anyakönyvbe beirattassék, a legjobb esetben pedig, hogy a családi öröm és ünnepély egy kis egyházas színezetet nyerjen. Csoda-e, ha e körülményekben emelő és lelkesítő momentumot az egyház szolgálja ritkán tud találni; olyan momentumot, mely őt az objektív kívánalmaknak megfelelő agenda írására segitné és ihletné? Csoda-e, ha agendáink legtöbbjének színvonala nem igen emelkedik fölül azon toasztokénál, melyek a keresztelési aktust követő lakomákon, az új szülöttre, a szülőkre, keresztiszülőkre, sat elmondatnak? Csoda e, hogy ezen agendáknak még a tárgyai is legtöbbször ugyanazok, mint ama toasztok tárgyai: a szülőlk szívet betöltő érzelm; az új szülötthez kapcsolt szép remények; a gyermek neveltetése jó hazafivá, ügyes praktikus emberré, sat? Holott az agenda tulajdonképi feladata volna a szülőlk s általán a jelenlevő egyháztagok lelkében ama hitelveket felújítani és szilárdabbá tenni, főkép a megkeresztelendő gyermek lelki irányzása érdekében, melyek a sok

tekintetben egymástól különböző egyháztagokat egy testté fűzik, őket egyházzá tömörítik. A valódi agenda, úgy a keresztelelési, mint az úrvacsorai, mindig az egyház hitelveiből merített beszéd, az egyház nagy egészének beszéde az egybegyűlt hívekhez, a végett, hogy ezek lelkében amaz elvek gyarapodást és erősödést nyerjenek, vagy ha idegenszerű és ártalmas külhatások következtében talán romlás és zavart szenvedtek volna, megtisztíttassanak, azok boldogító uralma és tekintélye a szívekben helyreállíttassék. Azért, még a protentáns egyházban is, és pedig nemcsak az angol püspöki egyházban, vagy a lutherán egyházakban, hanem még a ref. egyház igen tekintélyes részénél is, nincs a lelkésznek tetszésére bízva, hogy subjektív felfogásuk önkénye szerint interpretálják saját ágendáikban az egyház hitét; hanem e kényes természetű mondandókat az egyház állapítja meg, arra kiválóan alkalmas tagjai és hivatott közegei által s ugyan ilyenek által véteti koronkint revízió alá is, ha a valódi szükség úgy kívánja, és csak kellő és alapos megvitatás után, nem pedig rövidlátó, vagy mellékérdek által vezetett hírlapírók korlátolt, vagy rossz akaratú véleményére. Lehet ugyan az ily ágendákat is kibővíteni olyan momentumokra való kiterjeszkedések által, melyek azt az épen feuforgó alkalmisággal közvetlen kapcsolatba hozzák, és ezt, természetesen, a lelkésznek saját leleményességével, szubjektív felfogásával kell eszközölnie: de az meg nem engedhető, hogy a szubjektív tartalom a jelzett objektív alkatelemeket jogosult helyükről félrelökje. És épen ez utóbb említett hibát kiváló mértékben találhatjuk a kezünk alatti keresztelelési ágendák mindenikénél, még legjobbjainál is. Több, vagy kevesebb gondolati tartalommal bíró szubjektív ömlengések ezek az ágendák; ilyen, vagy amolyan speciális esetben tartott keresztelelés alkalmából, magukon hordva az alkalmiság ríktó színét; de a tárgyias elemek alig-alig hogy érintve vannak.

Most már, ezen általános bemutatás után, lássunk valamit egyenkint is, legalább egynehányáról ezen pályaműveknek. A tizenhárom keresztelelési agenda közül kettő válik ki tartalmasság tekintetében társai közül; ezen kívül, még öt van olyan, a melyik némi figyelmet érdemel. Szóljunk először is az utóbb említettokről, azután, ama két elsőről, melyek közül az egyiknek, köteleességszerűleg, a kitűzött jutalmat oda kellett ítélnünk.

1. Jelige: Engedjétek, hogy a kis gyermekek Luk. XVIII. 16. (Nem nyeres esetében nem közzölhető) Meglehető kis agenda. De, alapeszméje, hogy az egyház mellett főként a szülők kezébe van letéve a gyermekek úgy értelmi, mint vallásos nevelése, nincs eléggé kifejtve.

2. Keresztelelési beszéd (Jelige nélkül.) Ez az agenda azt a tanácsot adja a szülőknek, hogy neveljék gyermeköket a hitben, szeretetben és reménységben, ha őt boldognak akarják látni. De, hogy miként lehet a hit eszméjét s a szeretet érzelmét a gyermek lelkében és szívében fölébresztetni s ezek minő boldogságot teremnek számára az életben, minderről hallgat az írás. Valamivel többet érő a reményre vonatkozó fejtegetése, bár ez is csak a felszínen jár és inkább csak az ember világi reménységével foglalkozik, mint ama vallásos reménységgel, mely az istenbe vetett bizalmon alapszik.

3. Jelige: Bocsássátok hozzám a kisdedekeket! Író, rövid ágendájában, felhívja a szülőket, hogy vezessék a szeretett kisdedit Jézushoz, s általa Istenhez, a valláshoz, mert csak a vallásban van boldogság; vallás nélkül az élet olyan, mint az erdő lomb nélkül, stb. Itt szerző a vallás boldogító voltára, mint közönségesen elismert tényre hivatkozik; holott, a mai kétségkedő világban, a pusztá hivatkozás nem elégséges, hanem szükséges, hogy a lelkész a vallás boldogító volta mellett tudjon argumentálni lélektani

okokkal, és a kegyes lelkek élettörténetéből felhozott példák-kal. Gyenge társai közt ez az agenda, még a jobbak közé tartozik.

4. Jelige: Jézus nevében kell megkeresztelkedni. Csel. II. 38. Szerző az emberi életet hajóhoz hasonlítja s elmondja, hogy e hajónak mily különböző változatokon kell áthaladnia. Aztán, átsap a szülőkhöz s elbeszéli, hogy mily nagy az ők öröme s miként egy az ők lelkük azon szándékban, hogy gyermeküknek a legjobb, a legboldogítóbb nevelést adják; ez pedig nem más, mint a keresztyéni nevelés. A bőbeszédű és sok ponton nem éppen találoán allégorizáló ágendának egészen újból való átdolgozásra volna szüksége.

5. Jelige: Nem az a keresztség tart meg, stb. I. Péter, III. 21. Író, egyszerű előadásban fejtegeti, hogy a régi áldozatok helyébe a lelki áldozat lépett, mely szerint tisztelet és hála érzelmével mutatjuk be a szent keresztség által az új szülöttet az istennek. Külsőség, külső jegy ezen bemutatásnál sem hiányzik; de a fődolog itt a jelentmény, a lényeg, a benső, melynek megvalósítására e kis gyermek életében kell törekedniök a szülőknek az által, hogy neveljék föl őt a hit, remény és szeretet vallásában. Elég tartalmas, értelmesen, világosan irt mű.

6. Isten szeretetéből a sirhalmokon is nyílnak örömvirágok. Jelige: Boldogok a kik sirnak... stb. (Egymás után több gyermeket elvesztett családban.) Jo kis agenda, nagyon szép imával. Szerzője az alkalmiság hangulatának meg tudta adni a megfelelő kifejezést. Azután, nyomtatékosan figyelmezteti a szülőket, hogy az új szülöttel nem csak öröm és reménység érkezett hozzájuk, hanem egyszerű smind új aggodalom és kötelesség is; és hogy örömeik tartós, reményük biztos, kötelességük könnyű, aggodalmuk elvithető legyen: e szertartásban a szülők az istenhez folyamodnak, e szertartásban szülők és gyermek az Urral kívánnak kezdeni, hogy aztán az ő segedelmével és áldásával végzhessenek. Mindez tiszta, választékos nyelven, a szülőkkel rokonszenvező indulattal és meleg, vallásos érzélemmel van elmondva.

7. Jelige: Ilyeneké a menyeknek országa. (Fiam születésekor.) Csinos, kis lyrika. Rim nélkül és versrhythmus nélkül ugyan, de a megindult lélek költői szárnyalásával ad kifejezést a szülői szív örömeinek, reményeinek, aggodalmainak s emelkedik a segítségít isteni kegyelemhez. A családi oltár áldozati füstjét látjuk szállongani az ég felé. Zakariás, az áldozó pap, megnémul örömeiben az angyal értesítésére, hogy nékie fia fog születni; itt az öröm hangja kél a gyermekkel megáldott keresztelező papnak ajkain. Igaz, hogy ez a hang a legszubjektivebb érzelmeket tolmácsolja, ennél fogva az így létrejött agenda a főnebbiekben vázolt kívánatoknak meg nem felel. De, tekintve e mű kerekdedségét, hangjának közvetlenségét, tartalmának és stíljének nem csekély szépségét: ez utóbbi tekintetek bizottságunk ítéletét, miután annak mérlege egy darabig ezen művecske közt és a megelőző közt ingadozott, ezen kis lyrikus mű javára döntötték el. A jeligés levélke felbontatván, a nyertes mű írójául Csekme Ferenc, geryeszegi pap, neve tűnt ki.

KÜLÖNFÉLÉK.

= **Előfizetésre hívjuk fel olvasóinkat.** Ez esztendő **rosszul zárjuk be.** Több, mint nyolevan **hátrálékosunk van.** Ez a részvétlenség, ha nem bénítja is meg munka-kedvünket, de nem is lelkesítő. Kérjük olvasóinkat, hogy támogatásukkal vegyenek részt abban a törekvésben, mely feltétlenül szükséges arra, hogy e téren is haladjassunk.

Kolozsvártt, dec 19. 1888.

Szász Gerő.

Folytatás az 1/4 iv mellékleten.

= E számunk utolsó ez esztendőben Vajjon, nem lesz-e ez év utolsó élettünkben is? Most még élünk. Most még látjuk a teremtés pompáját látjuk a mindenséget; gyönyörködünk fönséges szépségeiben. Ám de, meddig? Elhervad a virág és levele elhull és „lehullunk, mint a fák levele.” Változásnak van alávetve minden, csak az erkölcsi törvények változhatatlanok. A szép mindig szép lesz; az igaz mindig igaz marad; szeretni, remélni és hinni: mindig örök-szüksége fog maradni az emberi léleknek. Mi, mint egyház, mint azoknak hirdetői, mi számíthatunk a halhatatlanságra; nem, mint egyesek, hanem, mint olyan küzdők, kik az örökkévaló törvényeknek szolgálatában állunk. Vajjon, állottunk-e az elmúló esztendőben? Egy porszemmel járultunk-e isten országának felépítéséhez? Munkáltuk-e anyaszentegyházunk, egyházaink, hazánk, nemzetünk előhaladását? Voltunk-e az evangyeliom szerint reformált egyház értelmében valódi protestánsok? Krisztusíi voltunk-e? Kérdések, a melyekre felelni kell Feleljetek. Ha hívok voltatok; ha betöltöttétek a köteleességeket; ha a lelkiismeret nem vádol; ha nem kell elpirulnatok sem isten, sem ember előtt induljatok bátran; mert az előttünk álló esztendő a boldogságnak, az előhaladásnak, isten dicsőségének boldog esztendeje lesz. Boldog uj esztendőt!

= Egy kézzorítás nektek, közelben és távulban, atyámfiai, férfiak, barátin, kik lapunk ez évi folyamát felkerestétek szellemi termékeitekkel és igyekeztetek, azt tarmassá tenni. Lehet, hogy én rosszul fogom fel e lap hivatását: de belső tartalmát nem mindenek felett abban keresem, és találom, hogy homályos elméletekkel tömjew tele, melyeket különben szívesen hallgatok a maguk holyén. E lapnak hivatását első sorban abban keresem, hogy a mai nap történetének, eseményeinek hű képét adja. Nem szigoruan szaklapra töreksem, hanem khronikára. Az eszmék felmerültek: mi lett azoknak hatása? Az események megtörténtek: mi az eredmény? Anyaszentegyházunk, mint erkölcsi testület, örökkévalóságán kívül, felséges alapjain hatott-e a vallásos életnek oly emelésére, hogy ez mindenkiben fokozta légyen a tiszteletet? Adatokat adni a jövődönnek, mikor mi nem leszünk: ez becsvágyam. Ti segítettetek. Velem lesznek a jók a jövő esztendőben is. A multért köszönet, baráti kézzorítás; a jövőre édes remény, hogy találkozunk. A viszontlátásra!

= Nagy László, sz.-szólnoki esperes aa. közelebb két ifju lelkipásztort avatott be papi állomásába: Ilósván Juhász Sándort, Ardóban Pocsik Jánost. Bankett mindkét helyen volt, hanem az utóbbi helyen a jövődöre szóló eredménnyel folyt le. Egy róm. kath. ember, Fodor Elek ur, poharat emelt és ígéretet tett, hogy ha az ardóiak fel akarják építeni tornyukat, ő kész kifejtetni a követ, a meszet, kétannyt fog behordatni, mint a községbeliek, maga vettét téglát és mikor a torony készen lesz, órát tétet bele, hogy tudhassák mindig, hányat ütött az óra. A ki így bankettezik, az nem csak testét táplálja. Fodor ur, nemes példájával, egy község erkölcsi-vallásos életének színvonalát emelte magasra, nem csak a mái napra, hanem a késő jövődökre. Mert az a nép most dolgozni fog, és a munka nemesít; a

ki dolgozik, annak nincs ideje, hogy rosztat cselekedjék, hogy bűnbe essék. Ez a nép jó, becsületes, szorgalmas lesz és ez mind Fodor urat fogja dicsérni Isten éltesse sokáig, hogy gyönyörködhessék nemes munkájának áldásaiban.

= A kézdi-vásárhelyi ev. ref. énekvezéri állomásra nyolc pályázó közül Makkay Dániel szilágy-sámsoni ref. énekvezér választatott meg az egyházközségeknek december 16-án, Székely János lelkész elnöklete alatt tartott közgyűlésében A választás teljesen egyhangulag történt, a mely körülmény a mennyire ritka dolog időnkben, ép úgy mutatja azt is, hogy a méltók közül a legméltóbbat érte a kitüntetés. Makkay Dániel ugyanis szép hangjával s kitűnő orgonajátékával pályázó társai közül magasan kiemelkedett s mint ilyen, hogy egészen meghódította a közönséget: mutatja egyhangulag történt megválasztása, a melyhez ezennel gratulálunk egy neki, mint a derék egyházközségnek. (Sz. N.)

= Hát, bizony ott egészen más dolgokban találják fel az igazi érdemet, mint itt a vén Európában. Amerikáról van szó, hoi tudvalevőleg a mult heteken választották meg négy esztendőre az elnököt Harrison Benjámint személyében. Nálunk legelsőben is azt emlegetnék, hogy milyen vagyonos, azután, hogy milyen nagy családból született és több más ilyen mulandó dolgokat. Oda túl az affélék mind igen alárendelt tekintetek. Harrisonról még azt sem igen emlegetik, hogy a secessionista-háboruban tábornokságig vitte fel, ám sűrűn beszélnek, hogy a presbyteri egyházhoz tartozik nevével együtt, hogy 24 éves korában diakon volt és 28 éves korában presbyter. A háboru lezajlása után egy biblia-társaságnak volt előlülője és egy vasárnapi iskolát vezetett, melyben nője egy osztályt tanított. Azóta is mindketten a legelőkelőbb részt vesznek egyházuk jótékonyági minden törekvéseiben és házuk, családi életük mintaképe a vallásos kegyességnek. Nó, ilyen érdemekért a mi nagy száju korteseink ugyan senkit meg nem választanának praesidensnek, tán szolgabírónak sem. Mi pedig azt mondjuk a mi leendő papjainknak, thoi ifjuságunknak: ha már külföldre akartok menni és jó is ha mentek, mindenek felett tanuljatok meg angolul és menjetek ki Angliába, Amerikába. A sok furcsaság mellett, ott látni fognak igazi vallásos életet s onnan fognak hazahozni fölemelő és valóban követendő példát. Ugy véljük, elég volt már a német racionalismusra hajló nyavalygásból, mely minden tudoskodó mélysége mellett is, se hus, se hal.

= Hálás köszönet. Főtiszt. Szász Domokos, püspök ur, jóindulatának ismételt tanujelül, ujonnan épült templomunk részére egy igen szép kiviteli és erőteljes hangu harmoniumot kegyeskedett adományozni. Nagy lelkek tulajdonsága hogy sok jót tesznek, de tettükben ömaguknak érdemet nem keresnek. E tudat decára mégis nem tehetem, hogy egyházam nevében hálás köszönetemet ne nyilvánítsam nagybecsü ajándékáért. Sz.-Medgyes, dec. 17. 1888. Péchy Árpád, ev. ref. pap.

= Nyilvános köszönet. Tek. Nyilas Miksa, helybeli körjegyző, tapasztalván azt, hogy egyházunk hiveiben megvan a buzgóság, vágy és képesség, hogy az istenisztelet szépségét énekeléseikkel igazán fölemelővé tegyék, a buzgóság serkentésére, felejtethetlen kedves neje emlékére, egyházunk

számára, 20 drb. kisebb és 3 drb. nagyobb zsolttart ajándékozott, 11 frt. értékben, a miért úgy a magam, mint egyházam nevében, fentnevezett körjegyző ur fogadja legforróbb köszönetemet. M.-Gy.-Monostor, dec. 9. 1888. Csáka ny János, m.-gy.-monostori ref. pap.

Nyilvános köszönet

A segesvári ev. ref. templom és papilak javára befolyt kegyes adományokért.

Huszankettődik közlemény

(Vége.)

Kohn Zsigmond, Gyenge Sándor, Vaba Mihály, Spitzer Dávid, Braun Lajos, Laky Sándor, Varga Sándor, Böröcky Benő, Vajda Dénes, Réba János, Varga József, Vajda János, Schul Sándor, Vada István, Béda Péter, Merő András, Vajda Gergely, Nagy Mihály, Pácska János, Patkós István, Tolnai Dani, Vajda János, Kardos Dániel, Bedika József, Tolnai Péter, Vajda Benő, Tóth József, Patkos Benő, Genye Benő, Vajda Benő, Kovács István, Taub János, Balogh Mihály, Nyul Anna, Patkó Mihály, Nyul József, Taub Sándor, Vajda Sándor, Mező Mihály, Vajda Istvánné, Nagy György, Barta József, Nagy István, Vajda Benő, Bolay György, Boldizsár Péterné, Vajda Sándor, Kis Sándor, Vajda Péter, Béda Mihály 10—10 kr. Barcsi Pál, Mező József, Béda Józsefné, Vajda János, Vajda

Ignác, Lőrinci Benő, Taba Pál, Béda Mihály, Tolmai István, Nagy József, Nagel Sándor, Patkós József, Taba András, Bányai István, Béda József, Vajda Péter, P. Vajda Péter, Tolmai Péter, Taban György, Tolmai György 5—5 krt. Vajda László 9 krt, Tolmai Dénes 4 krt, Tolmai Benő 6 krt, Taba György, Vajda Sándor 8 8 krt összesen 11 frt. 58 krt. Bélavári István csoknyai ref. lelkész. 1 frt. Gyarmany Zsigáné 2 frt. Kutasy Dénes, lévai igazgató-tanító gyűjtőívén: Kutasy Dénes, Mezei, Domján Lőrinc, lévai ev. ref. egyház 50 50 krt. Varannay István 1 frt. Zilay Imre, Tolmai Sz. S. 20—20 krt. Tóth Károly, Veress Sándor, Bobány István, Molnár Sándor, Galambos István, Zilay István, Konya 10—10 krt. Összesen 4 frt. 30 kr. Talay Imre sz-fehérvári ref. lelkész 2 frt. Sebestyén Aron m.-n.-csányi ref. lelkész gyűjtőívén: Tisza Lászlóné 2 frt, Méra Mihály, Sebestyén Aron 50—50 krt Összesen 3 frt. Szabó Elek, o.-kécskei ref. lelkész 2 frt. Joós Elek, Kis-Borosnyórol 5 frt. Remenyik Mátyás, Árapatakról 2 frt. Farkas Antal, szathmári ügyvéd 2 frt. A zsérci ev. ref. egyházközség 1 frt. 63 krt Összesen 292 frt. 74 krt A XXI. előző közlemény összege 2,448 frt. 03 kr. Főösszeg: 2,740 frt. 77 kr.

A kimutatott összegeket ezennel nyugtázva, kötelességünknek tartjuk a szives gyűjtő és adakozó uraknak, egyházközségünk nevében, meleg köszönetet mondani.

Segesvártt, 1888. dec. 10.

Gödri Sándor.
pénztáros.

Balás Imre,
lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

2937—1888.

KÖRRENDELET.

Mindenik ref. kollegium ml. Előjáróságának, mindenik egyházmegyé nt. Esperesének és minden püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség tt. Tanácsának.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur ő nagyméltósága, folyó évi 2113. eln. szám alatt kelt leiratával értesíté Igazgató-Tanácsunkat, hogy a népfölkelésről szóló 1886. évi XX. t.-c. végrehajtására vonatkozó és ő cs. és ap. kir. Felsege által jóváhagyott „Utasítás“ 103—104. pontjai szerint, a népfölkelési kötelezettség alá tartozók közül azok, kik a közszolgálat érdekében, vagy annak teljesítésére nélkülözhetetlenül szükségesek, háboru esetén, ajánlata folytán, a m. kir. honvédelmi miniszter által állásukban meghagyhatók. A népfölkelés tetteles szolgálata alól való ideiglenes felmentésre igényt tarthatnak a többek között az egyetemek, fő- és középiskolák és népiskolák igazgatói, tanárai és tanítói, a mennyiben a tanítás zavartalan folytatására elkerülhetetlenül szükségesek, és a népfölkelés II-ik osztályába tartoznak, vagy az I-ső osztályból a katonailag ki nem képzetek közé tartoznak.

Ezt előre bocsátva, fölhívjuk Cimet, hogy az iskoláknál (ref kollegiumok és ref. népiskolák) alkalmazott egyénekről, ha azoknak a katonai népfölkelési szolgálattétel alól leendő felmentése szükséges és az illetők a fent kijelölt kategóriákba tartoznak, egy rovatos kimutatást állítson össze és azt jövő évi január hó 10-éig Igazgató-Tanácsunkhoz elődázhatatlanul terjessze fel.

Ezen kimutatások rovatainak a következő czimfeliratok adandók:

1. Folyó szám.
2. Rendfokozata és katonai szolgálati viszonya a nem tényleges állományban.
3. Család- és keresztnéve.
4. Születési éve.
5. Honilletékességi község, járás, megye.
6. Tettelesen szolgált a hadseregnél, hadtengerészetnél, honvédségnél, csendőrségnél. Mely módon lépett ki az illető a katonai kötelezéstől, (védkötelezettségének teljesítése, leköszönés, vagy elbocsátás folytán.)

7. A népfölkelés számára, tisztii helyre előjegyeztetett.

8. Polgári állása

9. Lakhelye, vagy hivatalos állomása.

10. Szolgálati alkalmazása.

11. A nélkülözhetetlenség indoka.

Fölhívjuk továbbá Cimet, hogy ezen pontokban foglalt kérdések mindenikére, de különösen a 2, 3, 5 és 6. rovatban foglaltakra pontos és részletes feleletet tegyen, mert a nem elég szabatosan szerkesztett névjegyzéket hatóságunk nem veheti figyelembe.

A népfölkelési kötelezettség alól leendő felmentetésről az illetők annak idején — a rendes úton — értesítve lesznek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1888. dec. hó 18-án.

Bodor Anal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

1880—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebeleztet mező sámsondi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 332 frt. 26 kr. hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap 1889. jan. 20. Folyamodványok nagytiszt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők, Lukafalvára. (u. p. Nyárádtó.)

Kolozsvártt, 1888, dec. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1877—1888.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a nagy-onyedi egyházmegyébe kebeleztet bágyoni egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott jó lakáson kívül, 384 frt. 78 kr. újabb hivatalos becslés szerint.

Pályázati határnap 1889. jan. 20. — Folyamodványok nagytiszt. Hegedűs Lajos esperes aához küldendők, Gerendre.

Kolozsvártt, 1888. dec. 21.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász JERŐ.

